Załącznik Nr 1 do Uchwały nr 16/2026 Zarządu Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie” z dnia 12.10.2026 r.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2023-2029

Lokalnej Grupy Działania “Pogórze Przemysko-Dynowskie”

Pogórze Przemysko - Dynowskie

Dubiecko, październik 2026 r.

Spis treści

Spis treści....3
Wstęp....5
Rozdział 1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego....7
1.1 Nazwa LGD i forma prawna....7
1.2 Proces tworzenia partnerstwa....7
1.3 Struktura LGD, charakterystyka członków....9
1.4 Organ decyzyjny....10
1.5 Proces planowania i podejmowania decyzji....10
1.6 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD....13
Rozdział 2. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR....13
2.1 Opis obszaru....13
2.2 Spójność obszaru LSR....16
2.3 Definiowanie grup interesów na obszarze LGD....18
Rozdział 3. Partycypacyjny charakter Strategii....18
3.1 Sposób zaangażowania stron w opracowanie Strategii....18
3.2 Partycypacyjny charakter wdrażania LSR....27
3.2.1 Metody, kanały i narzędzia komunikacji, sposób udostępniania informacji....27
3.2.2 Inicjowanie działań wzmacniających partnerstwo członków LGD we wdrażaniu LSR – Animacja 28
3.2.3 Inicjowanie działań w celu rozwinięcia współpracy pomiędzy podmiotami na obszarze LGD – kluczowe do realizacji projektów partnerskich. 28
3.2.4 Animacja na rzecz wdrażania projektów innowacyjnych w zdefiniowanych obszarach. 28
Rozdział 4. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania Strategii....29
4.1 Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania Strategii....29
4.1.1 Zagospodarowanie przestrzenne, dostęp do infrastruktury, dziedzictwo kulturowe, potencjał kulturowy, atrakcyjność turystyczna....29
4.1.2 Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości, innowacyjność, branże z potencjałem rozwojowym, rynek pracy, rolnictwo....35
4.1.3 Rynek pracy....39
4.1.4 Działalność sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego..43
4.1.5 Problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD, dostęp do usług dla lokalnej społeczności .44
4.1.6 Podejście LGD do zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn 52
4.1.7 Podejście LGD do zasady zrównoważenia środowiskowego....53
4.2 Grupy docelowe, istotne z punktu widzenia realizacji LSR....55
4.2.1 Określenie grup osób w niekorzystnej sytuacji....55
4.2.2 Inne grupy docelowe zidentyfikowane jako kluczowe w ramach LSR....57
4.3 Wsparcie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw w ramach LSR....59
Rozdział 5. Spójność, komplementarność i synergia....59
5.1 Synergia i komplementarność w ramach LSR....59
5.2 Zgodność LSR z innymi dokumentami planistycznymi....61
5.3 Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR. 67
5.4 Uzasadnienia dla przyjętych rozwiązań i zakresów wsparcia....68
5.4.1 Uzasadnienie doboru zakresów wsparcia w Strategii....68
5.4.2 Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania....68

5.4.3 Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR. ... 68
5.4.4 Uzasadnienie doboru przyjętych metod wsparcia w ramach LSR ... 68
Rozdział 6. Cele i wskaźniki ... 69
6.1 Opis celów i przedsięwzięć przyjętych do realizacji w ramach Strategii ... 69
6.1.1 Opis celu 1 i jego przedsięwzięć ... 69
6.1.2 Opis celu 2 i jego przedsięwzięć ... 72
6.1.3 Opis celu 3 i jego przedsięwzięć ... 75
6.2 Wskaźniki ... 77
Rozdział 7. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru ... 77
7.1 Sposób powstawania procedur wyboru operacji i ich kluczowe cele i założenia ... 77
7.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru ... 78
7.3 Zagadnienia kluczowe dla podejścia LEADER w Lokalnych kryteriach wyboru ... 79
7.3.1 Innowacyjność w kryteriach wyboru ... 79
7.3.2 Zrównoważenie środowiskowe/zrównoważony rozwój w ramach lokalnych kryteriów wyboru 80
7.3.3 Partnerstwo w ramach lokalnych kryteriów wyboru ... 81
7.4 Projekty grantowe ... 81
Rozdział 8. Plan działania ... 81
Rozdział 9. Plan finansowy LSR ... 82
Rozdział 10. Monitoring i ewaluacja ... 82
10.1 Monitoring ... 82
10.2 Ewaluacja ... 83
Wykaz wykorzystanej literatury ... 86
Spis tabel ... 87
Załączniki do Strategii ... 87
Załącznik nr 1. Cele i przedsięwzięcia ... 88
Załącznik nr 2. Plan działania - wskazujący harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu 90
Załącznik nr 3. Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia ... 97
Załącznik nr 4. Plan wykorzystania Budżetu LSR ... 98

Wstęp

Proces przygotowania nowej Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez Społeczność na lata 2023-2029 dla Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" (dalej Strategia lub LSR) obejmował szereg następujących po sobie działań niezbędnych do sporządzenia funkcjonalnego dokumentu strategicznego dla obszaru siedmiu gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" (dalej LGD, LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" lub Lokalnej Grupy Działania), ze szczególnym uwzględnieniem działań włączających społeczność lokalną w proces opracowania Strategii. Strategia będzie wdrażana w ramach: Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) (I 13.1. - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)), finansowanego z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021- 2027 (FEP) w ramach Priorytetu 8 – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność, finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) i Priorytetu 15 - Rozwój umiejętności dla bezpieczeństwa społeczności lokalnej.

Dokument został sporządzony wg standardów charakterystycznych dla podejścia LEADER tj.:

- Oddolność, czyli zapewnienie szerokiego udziału społeczności lokalnej w tworzeniu i realizacji strategii. Partycypacyjny charakter LSR, polegający na włączaniu w proces tworzenia i wdrażania LSR lokalnej społeczności opisano w rozdziale trzecim.

- Terytorialność, czyli przygotowanie LSR dla spójnego obszaru, wykazano w rozdziale drugim. Nasz obszar liczy 581km^2 i obejmuje Miasto i Gminę Dubiecko, Gminę Dynów, Gminę Krzywcza, Gminę Jawornik Polski, Gminę Rokietnica, Gminę Markowa i Miasto Dynów.

- Zintegrowanie, rozumiane jako łączenie różnych dziedzin gospodarki zmierzające do osiągnięcia określonych w LSR celów.

- Partnerstwo – czyli współpraca w ramach LGD różnych grup interesu celem rozwoju obszarów wiejskich, co opisano w rozdziale pierwszym.

- Innowacyjność, w LSR odniesiono się też do innowacyjności, jak ją rozumieć w skali lokalnej, jak o niej mówić i jak ją wdrażać.

- Decentralizacja zarządzania i finansowania w ramach wdrażania LSR, polegająca na tym, że decyzje strategiczne zapadają na Walnym Zebraniu Członków, a wyboru wniosków dokonuje wybrana spośród członków stowarzyszenia Rada Decyzyjna.

- Sieciowanie i współpraca to wymiana doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk, a także nawiązywanie partnerstw celem realizacji ciekawych projektów.

W dokumencie w wyniku przeprowadzenia konsultacji społecznych i po dokonaniu analizy kluczowych potrzeb zostały określone trzy główne obszary wymagające wsparcia i są to: „Turystyka i kultura", „Edukacja pozaformalna i rozwój lokalnego rynku pracy" oraz „Społeczeństwo, rodzina, zdrowie". Dla każdego z tych obszarów wyznaczono główne cele, będące celami Strategii, których osiągnięcie będzie możliwe poprzez realizację zaplanowanych przedsięwzięć, dedykowanych społeczności lokalnej.

W 2026r. dokonano aktualizacji dokumentu w zakresie planowanych przedsięwzięć. Wprowadzone zmiany odnoszą się do działań finansowanych ze środków funduszu EFS+. Odpowiadają na potrzeby wynikające ze zmian w sposobie podejścia do bezpieczeństwa cywilnego, warunkowanych pogorszeniem sytuacji geopolitycznej w Europie. Przekłada się to w sposób bezpośredni na wzrost niepewności, strach i brak poczucia bezpieczeństwa wśród społeczności lokalnej, co wynika z przeprowadzonej diagnozy.

Mamy nadzieję, że niniejszy dokument w sposób adekwatny odpowiada na aktualne potrzeby Mieszkańców naszego obszaru i pozwoli im zrealizować plany rozwoju, co wpłynie też na poprawę poczucia bezpieczeństwa i rozwój miejscowości oraz całego obszaru objętego działalnością LGD.

Rozdział 1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1.1 Nazwa LGD i forma prawna

Nazwa LGD – **Lokalna Grupa Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie”**

Status prawny – stowarzyszenie posiadające osobowość prawną.

Data rejestracji w sądzie: 27 września 2007 r.

Data wpisu do KRS: 25 stycznia 2008 r.

Nr KRS: 0000297865. **REGON:** 180348031.

NIP: 7952461858.

Numer w ewidencji ARiMR: 62979022

Organ sprawujący nadzór: Marszałek Województwa Podkarpackiego.

1.2 Proces tworzenia partnerstwa

Dzięki zaangażowaniu władz samorządowych, które od samego początku chciały brać udział w budowaniu lokalnego zespołu rozwoju, w celu realizacji wspólnych interesów i zacieśniania więzów przyjaźni z uwzględnieniem europejskiej perspektywy 24 września 2007 roku powołana została Lokalna Grupa Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie”. Początkowo była stowarzyszeniem Gmin: Dubiecko[1], Dynów[2] oraz Krzywcza[3], a w 2008 roku skład ten rozszerzony został o dwie kolejne gminy: Jawornik Polski[4] i Rokietnica[5]. Wybrany Komitet Założycielski miał obowiązek dopełnienia formalności. Skład założycielski Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie” w roku 2007 stanowiło 29 osób z różnych sektorów – publicznego, gospodarczego i społecznego. Po dokonaniu wpisu Stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego, 27 października 2008 r. Walne Zebranie dokonało wyboru władz Stowarzyszenia: Zarząd, Radę i Komisję Rewizyjną.

Proces pozyskiwania partnerów do udziału w LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie” obejmował kolejno etapy: nagłośnienia idei utworzenia Lokalnej Grupy Działania w ramach Programu LEADER poprzez budowę partnerstwa trójsektorowego, złożonego z osób fizycznych, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców działających na obszarze Gmin podejmujących współpracę, informowania potencjalnych partnerów o zasadach działania i członkostwa w LGD oraz o możliwych korzyściach płynących z uczestnictwa w partnerstwie, przyjmowania osób i podmiotów do LGD według zasad określonych w Statucie.

Pierwszym etapem prac nowych struktur zespołu było wskazanie lokalnych problemów obszaru działania Lokalnej Grupy Działania. Inicjatorzy LGD wiedzieli, że tworzenie partnerstwa ma sens tylko w perspektywie długofalowej i że proces ten wymaga od zaangażowanych osób czasu i cierpliwości. Podstawą było przeprowadzenie odpowiedniej diagnozy i określenie problemów, z którymi zmagał się przemysko-dynowski rejon Pogórza. Efektem tych prac była opracowana w 2007 r. Lokalna Strategia Rozwoju, która wyznaczała dwa cele główne ukierunkowane na: Wspieranie i rozwój sektora turystycznego oraz rozwój zaplecza kulturalnego na potrzeby lokalnych mieszkańców i turystów w oparciu o zasoby przyrodnicze, kulturalne i historyczne regionu oraz Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości w regionie.

[1] Uchwała Rady Gminy nr 62/XI/2007 z dn. 28 września 2007 r.
[2] Uchwała Rady Gminy nr IX(57)2007 z dn. 21 września 2007 r.
[3] Uchwała Rady Gminy nr 104/XIII/2007 z dn.11 grudnia 2007 r.
[4] Uchwała Rady Gminy nr 195/XXVIII z dn. 9 września 2008 r.
[5] Uchwała Rady Gminy Nr XIX/93/2008 z dn. 24 lipca 2008 r.

Wraz z utworzeniem partnerstwa rozpoczął się proces tworzenia pierwszej strategii rozwoju lokalnego, co dało podmiotom zaangażowanym w nią możliwość poznania się, wspierania podczas wspólnej pracy nad postawionymi celami i zbudowania zaufania pomiędzy sobą. Pierwsza Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru Gmin: Dynów, Dubiecko, Krzywcza, Jawornik Polski i Rokietnica została przyjęta do realizacji uchwałą Walnego Zebrania Członków w dniu 10 stycznia 2009 r.

W rezultacie prowadzonego procesu budowania partnerstwa, 30 czerwca 2015 r. do Stowarzyszenia przystąpiły dwie nowe gminy: Markowa[6] i Miasto Dynów[7]. Po tym rozszerzeniu Stowarzyszenie zyskało nowych członków reprezentujących poszczególne sektory – publiczny, gospodarczy i społeczny. Do partnerstwa w LGD przyjęte zostały podmioty, które zadeklarowały i zobowiązały się spełnić wymagania członkowskie stawiane przez Statut tzn., że: „działają na rzecz rozwoju obszarów wiejskich lub wyrażą chęć takiego działania oraz złożyły na piśmie deklarację członkowską". (Te same zasady dotyczą osób prawnych i fizycznych chcących przystąpić do partnerstwa, które jest otwarte dla wszystkich chętnych).

W trakcie realizacji wspólnych działań LGD Gminy zdobywały kolejne doświadczenia we współpracy i partnerstwo się umacniało. Działania prowadzono w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (dalej: PROW 2014-2020), w zakresie wsparcia dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER, tj. Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Od podpisania tzw. umowy ramowej z Zarządem Województwa Podkarpackiego, czyli od 23 maja 2016 r., rozpoczął się proces wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022 dla obszaru Gmin: Dynów, Dubiecko, Jawornik Polski, Krzywcza, Markowa, Rokietnica i miasta Dynów. Strategia ta wyznaczała cele ogólne i szczegółowe, których osiągnięcie uzależniono od realizacji przedsięwzięć uzgodnionych z lokalną społecznością w ramach konsultacji społecznych oraz skierowanych m.in. do podmiotów sektora gospodarczego, społecznego i publicznego, a także do osób fizycznych, które podejmowały po raz pierwszy działalność gospodarczą. Środki finansowe przeznaczone na finansowanie działań w ramach rozwoju przedsiębiorczości stanowiły połowę zaplanowanego budżetu Strategii. Już w momencie prowadzonych spotkań konsultacyjno-informacyjnych z przedsiębiorcami i mieszkańcami na terenie Gmin członkowskich zauważalne było duże zainteresowanie możliwością aplikowania o te środki. Przełożyło się to na liczbę złożonych wniosków w naborach ogłoszonych przez LGD w ramach realizowanej strategii. Dużym zainteresowaniem cieszyły się też projekty grantowe, które znacząco wpłynęły na pobudzenie aktywności społecznej lokalnych organizacji pozarządowych i wzmocnienie ich działalności wśród mieszkańców obszarów wiejskich.

Dzięki wykorzystaniu i wymianie własnych doświadczeń oraz powiązań całego obszaru, samorządy bardzo szybko dostrzegły korzyści wynikające ze współpracy. Zauważono szansę na rozwój regionu poprzez wspólne przedsięwzięcia i sukcesywne budowanie lokalnego partnerstwa, które umożliwiło nie tylko poznanie wzajemnych problemów, każdej z grup interesariuszy życia społecznego, gospodarczego i publicznego, ale też zasobów, jakimi dysponują poszczególni partnerzy. Powstanie Stowarzyszenia LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" było podstawą współpracy całego obszaru i zaspokajania tych potrzeb poszczególnych Gmin, których w pojedynkę nie byłyby w stanie zrealizować wcale lub tylko w niewielkim zakresie.

LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" od czasu założenia partnerstwa pełniło na swoim obszarze wiodącą rolę we wdrażaniu podejścia LEADER/RLKS w latach 2009-2015 oraz 2016-2022, w szczególności poprzez: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, Nabywanie umiejętności i aktywizację, Wdrażanie projektów współpracy.

[6] Uchwała nr VIII/31/15 z dnia 08 maja 2015 r.
[7] Uchwała Rady Miasta nr VIII/47/15 z dnia 29 czerwca 2015 r.

1.3 Struktura LGD, charakterystyka członków

Członkostwo w LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" jest otwarte dla osób i przedstawicieli organizacji oraz firm mieszkających lub działających w granicach LGD. Członkami mogą zostać zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Członkowie LGD są najważniejszym zasobem z perspektywy działań Stowarzyszenia i stanowią reprezentatywną grupę obejmującą lokalnych partnerów. Proces przyjmowania nowych członków jest otwarty i ciągły co gwarantuje Statut Stowarzyszenia i potwierdza inkluzyjny charakter LGD. Dzięki temu LGD jest dynamicznym podmiotem, który dostosowuje się do specyfiki lokalnej, odpowiadając jednocześnie na aktualne potrzeby i problemy mieszkańców.

LGD jest partnerstwem łączącym przedstawicieli różnych grup interesów, środowisk społecznych i zawodowych. Na dzień przyjęcia LSR tj. 25 maj 2023r. liczba członków stowarzyszenia wyniosła 65, reprezentatywność sektorową w partnerstwie LGD przedstawia tabela:

Tabela 1. Reprezentatywność sektorowa członków LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie".

Lp.	Grupy interesów sektora	Liczba jednostek z danego sektora wchodzących w skład LGD	Udział procentowy partnerstwa
1	Publicznego	7	11%
2	Gospodarczego	14	22%
3	Społecznego	44	67%
Razem		65	100%

Źródło: dane własne LGD

Charakterystyka członków stowarzyszenia:

Gminy członkowskie LGD to: Dynów, Krzywcza, Jawornik Polski, Markowa, Rokietnica, Miasto i Gmina Dubiecko oraz Miasto Dynów. Reprezentowane są przez przedstawicieli wydelegowanych przez Rady Gmin. Wśród nich jest pięciu wójtów i dwóch burmistrzów.

Interesy sektora gospodarczego w stowarzyszeniu reprezentowane są przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, spółkę cywilną, spółdzielnie i rolników.

Interesy społeczne w stowarzyszeniu reprezentują stowarzyszenia zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym - NGO (non-governmental organization), w tym OSP i fundacja, stowarzyszenia zwykłe rejestrowane u Starosty (np. lokalne kluby sportowe), Koło Gospodyń Wiejskich zarejestrowane w ARiMR oraz mieszkańcy obszaru.

Uwzględniając specyfikę obszaru LGD podmiotami szczególnie zaangażowanym w partycypacyjny proces tworzenia LSR były: organizacje pozarządowe, w tym Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) i Koła Gospodyń Wiejskich (KGW) angażujące się w realizacje działań aktywizujących na rzecz lokalnej społeczności oraz kultywowanie lokalnych tradycji reprezentowane przez członków tychże organizacji, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, które w zdecydowanej mierze odpowiadają za poziom rozwoju gospodarczego obszaru oraz przedstawiciele grupy interesów sektora publicznego: wójtowie, burmistrzowie, sołtysi, radni, dyrektorzy szkół, kierownicy bibliotek, GOK, MOKSIR, GOPS/MOPS (definiowani też jako władze publiczne) wspierające i odpowiadające za politykę rozwoju gmin z obszaru LGD, a także: seniorzy i osoby do 25 r.ż., osoby niepełnosprawne i rolnicy. Planując przedsięwzięcia kluczowe do realizacji w ramach Strategii najczęściej wskazywaną grupą docelową działań byli mieszkańcy obszaru, w szczególności: „społecznicy" w tym lokalni liderzy zaangażowani w działalność organizacji pozarządowych, osoby fizyczne zamierzające podjąć działalność gospodarczą i działające na rzecz tworzenia miejsc pracy, seniorzy, dzieci i młodzież. Przedstawicieli w/w grup osób szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR można wskazać wśród członków Lokalnej Grupy Działania, należy zatem uznać, że skład stowarzyszenia jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności.

1.4 Organ decyzyjny

Organem decyzyjnym w Stowarzyszeniu jest Rada Programowa. Statut stowarzyszenia dopuszcza działalność organu w składzie liczącym od 7 do 14 osób. Rada LGD liczy aktualnie 14 osób. W skład Rady wchodzą przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych, w których żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. W Radzie działają przedstawiciele zidentyfikowanych na obszarze LGD grup interesów. Przez grupę interesu należy rozumieć grupę jednostek połączonych więzami wspólnych interesów lub korzyści publicznych, gospodarczych albo społecznych. Przynależność członków Rady reprezentujących interesy poszczególnych sektorów przypisano z uwzględnieniem metody kolejnych wykluczeń, przy czym najpierw brano pod uwagę przynależność do sektora publicznego, dalej gospodarczego i jako ostatni społecznego. W przypadku zidentyfikowanych grup interesów wskazano przynależności członków rady wg posiadanych informacji.

Tabela 2. Specyfika organu decyzyjnego LGD.

Reprezentatywność członków Rady wg sektorów i zdefiniowanych grup interesu	Liczba przedstawicieli w Radzie	Procentowy udział w liczbie głosów
Interesy sektora publicznego	6	42,86
Interesy sektora gospodarczego	5	35,71
Interesy sektora społecznego	3	21,43
W tym wg zidentyfikowanych na obszarze LGD grup interesu		
- władza publiczna	6	42,86%
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	4	28,57%
- organizacje pozarządowe/NGO	4 (w tym OSP – 1 os.)	28,57%
- sołtysi	1	7,14%
- seniorzy (60+)	3	21,43%
- osoby niepełnosprawne *Grupa zidentyfikowana również jako osoby w niekorzystnej sytuacji*	2	14,28%

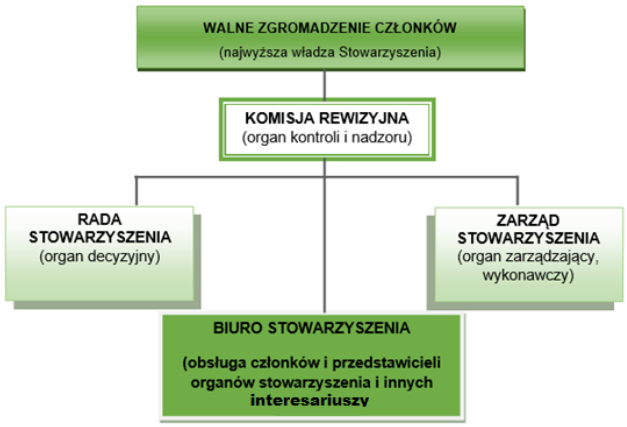
Źródło: Dane własne LGD

Do kompetencji Rady LGD należy wybór operacji oraz ustalenie kwoty wsparcia w ramach Strategii. Rada LGD działa na podstawie Statutu oraz Regulaminu Rady uchwalonych na Walnym Zebraniu Członków LGD. Co istotne nie upoważnia się osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji. Funkcje członków rady są pełnione osobiście, tj. w przypadku osób fizycznych wybranych do rady – przez te osoby, zaś w przypadku osób prawnych – przez osoby, które na podstawie dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych.

1.5 Proces planowania i podejmowania decyzji

Mechanizmy zarządzania w LGD. Lokalna Grupa Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" działa zgodnie ze statutem, który reguluje mechanizmy zarządzania przypisując konkretną rolę, decyzyjność i odpowiedzialność powołanym organom. Strukturę procesu decyzyjnego Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" przedstawia poniższy schemat.

Rysunek 1. Schemat procesu podejmowania decyzji w LGD.



Źródło: opracowanie własne LGD

Komunikacja pomiędzy organami stowarzyszenia może przybierać różnorodne formy (nie tylko formalne) prowadzące w efekcie do podjęcia konkretnych sformalizowanych już decyzji. Długoletnia doświadczenie we współpracy w ramach partnerstwa LGD i wypracowane metody porozumiewania się oparte na przyjaznych dla wszystkich formach (sms, telefon, e-mail oraz inne komunikatory internetowe, spotkania organów, posiedzenia, realizowane także drogą on-line) pozwalają na sprawny przepływ informacji i kolegialne podejmowanie decyzji. Relacje między członkami LGD są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji.

Walne zebranie członków LGD. Spotkanie członków organizowane jest co najmniej raz w roku. W statucie LGD zdefiniowane są formalne obowiązki WZC, tj. m.in.: zatwierdzanie rocznych sprawozdań, rozliczeń oraz sprawozdań finansowych za poszczególne lata, zmienianie statutu LGD, wybór członków do organów LGD. Członkowie stowarzyszenia mają prawo proponować i inicjować nowe treści i formy działalności merytorycznej oraz organizacyjnej LGD zgodnie z celami stowarzyszenia i odpowiednio do potrzeb społecznych i własnych możliwości oraz obowiązek aktywnie uczestniczyć w podejmowaniu i realizacji wszystkich form działalności LGD oraz dbać o dobre imię i autorytet partnerstwa.

Zarząd LGD powoływany jest spośród członków stowarzyszenia. Zgodnie ze statutem może liczyć od 5 do 7 osób. Powołany aktualnie Zarząd liczy 7 osób w tym prezesa, dwóch wiceprezesów, skarbnika, sekretarza i dwóch członków. Aktualnie w Zarządzie LGD działa dwóch seniorów (60+). Zadaniem zarządu jest podejmowanie codziennych decyzji w imieniu LGD oraz nadzorowanie jej działań, a także kwestii prawnych, finansowych i ekonomicznych. Zarząd LGD zatrudnia pracowników biura, którzy prowadzą sprawy administracyjne i finansowe oraz związane z wdrażaniem Strategii, animacją i komunikacją.

Biuro LGD prowadzi swoją działalność w oparciu o statut LGD, uchwały Walnego Zebrania Członków stowarzyszenia. Biurem kieruje Dyrektor Biura zatrudniony przez Zarząd Stowarzyszenia. Biuro LGD jako jednostka administracyjna LGD kieruje pracami organizacyjnymi, finansowymi i przygotowawczymi. Nadzór nad działalnością biura pełni Zarząd Lokalnej Grupy Działania. Siedziba biura LGD mieści się w budynku Gminnego Ośrodka Kultury w miejscowości Nienadowa 502 A i zajmuje pow. 43 m^2. W skład wchodzą dwa pomieszczenia dla pracowników oraz sala konferencyjna. Wielkość i wyposażenie pomieszczeń biurowych są odpowiednie do odbywania posiedzeń Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej. Ponadto LGD ma zapewnioną możliwość korzystania z sal konferencyjnych partnerskich Urzędów Gmin. Biuro wyposażone zostało w podstawowy sprzęt biurowy oraz materiały biurowe. Pomieszczenia odpowiadają wymaganiom przepisów w zakresie BHP i pozwalają na swobodne urządzenie dwóch stacjonarnych standardowych stanowisk pracowniczych i przechowywanie dokumentacji przez wymagany okres.

Pracownicy biura są twarzą LGD w procesie komunikacji – zarówno z otoczeniem, czyli lokalną społecznością, jak i komunikacji wewnętrznej uczestnicząc i podejmując działania związane z tworzeniem

i podtrzymywaniem partnerstwa. Rolą pracowników biura jest m.in. wdrażanie projektów, wykonywanie czynności doradczych, animacyjnych, integrujących społeczeństwo i partnerstwo, płatności, planowania i zarządzania, inicjowania współpracy oraz monitorowania i oceny. Zatrudnieni pracownicy to osoby z odpowiednimi kwalifikacjami i wieloletnim doświadczeniem pozwalającym na dysponowanie środkami publicznymi, realizacje zadań związanych z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem Strategii.

Komunikacja – u podstaw komunikacji LGD leżą potrzeby utrzymywania relacji z lokalną społecznością m.in. poprzez informowanie, animowanie, integrowanie, a także zbieranie informacji istotnych z punktu widzenia wdrażania Strategii i funkcjonowania partnerstwa. Skuteczność komunikacji zależy od dopasowania treści, formy i „kanału" przekazu do konkretnych odbiorców i adresatów, w odpowiednim czasie. Kanały informacji stosowane przez LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" to m.in. strona internetowa; profil społecznościowy na portalu Facebook; bezpośrednie spotkania informacyjne; badania ankietowe, np. prowadzone w związku z bieżącym monitoringiem celowości działań; podejmowanie inicjatyw związanych z funkcjonowaniem partnerstwa, np. spotkania integracyjne, wymiana doświadczeń, z wdrażaniem Strategii, z podejmowaniem działań włączających w działalność stowarzyszenia z zachowaniem inkluzyjnego charakteru działalności.

Wyróżnić można kilka grup docelowych komunikacji: ogół społeczeństwa, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, grupy osób w niekorzystnej sytuacji życiowej. Ogół społeczeństwa – przez ogół społeczeństwa należy rozumieć mieszkańców wsi i miast obszaru LGD. Jest to grupa bardzo niejednorodna, obejmująca osoby w różnym wieku, o różnym poziomie wykształcenia, z różnych grup zawodowych. Potencjalni beneficjenci stanowią zróżnicowaną grupę odbiorców pod względem doświadczeń zawodowych, jak i wykształcenia. Są to m. in.: osoby prowadzące gospodarstwa rolne, przedsiębiorcy, osoby rozpoczynające lub planujące prowadzenie działalności gospodarczej, gminy, jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, instytucje otoczenia biznesu. Beneficjenci – podobnie jak potencjalni beneficjenci – jest to bardzo niejednorodna grupa. W tej kategorii znajdują się wszystkie ww. grupy wymienione jako potencjalni beneficjenci. W związku z tym przekaz tekstowy i wizualny będzie jasny i czytelny, aby był zrozumiały dla wszystkich wchodzących w skład tej grupy odbiorców. Przy prowadzeniu działań informacyjnych uwzględniona zostanie potrzeba zróżnicowania przekazu i dostosowania go do percepcji poszczególnych grup odbiorców.

Ocena zaangażowania lokalnej społeczności i członków LGD w przygotowanie LSR. W proces tworzenia Strategii zaangażowana została lokalna społeczność, poprzez budowanie zainteresowania przyszłą perspektywą finansową na profilu społecznościowym. Publikowano komunikaty, artykuły wprowadzające np. dot. funkcjonowania RLKS i co wyróżnia LGD jako partnerstwo (oddolność, terytorialność, zintegrowanie, partnerstwo, innowacyjność, decentralizacja zarządzania i finansowania, sieciowanie i współpraca). Posty informowały też o nowych formach działalności na obszarze LGD – idea tworzenia gospodarstw opiekuńczych, zagród edukacyjnych. Upowszechniały podejście Smart Village, pojęcie srebrnej gospodarki. W kontekście starzejącego się społeczeństwa obszaru LGD, przedstawiano przykłady organizacji krótkich łańcuchów dostaw żywności i działań partnerskich na rzecz dystrybucji żywności lokalnej. Dzięki temu uczestnicy spotkań konsultacyjnych byli wprowadzeni w tematy, wokół których można planować rozwój obszaru LGD, co przełożyło się na późniejsze uczestnictwo i włączanie się w procesy planowania i diagnozy w tym badania ankietowe. Ogólnie ocenę zaangażowania społeczności i poziom zainteresowania się procesem tworzenia LSR można uznać za zadowalający. Potwierdza to duża liczba uczestników spotkań konsultacyjnych.

Działania zachęcające do zwiększenia zaangażowania członków LGD oraz lokalnej społeczności do udziału we wdrażaniu Strategii powinny wypływać na sukcesywne zwiększanie zainteresowania działalnością LGD poprzez Plan komunikacji z lokalną społecznością na lata 2023-2029 dopasowany do zaplanowanych w LSR i prowadzonych przez stowarzyszenie działań.

1.6 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Poniżej przedstawiano dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD.

Tabela 3. Dokumenty regulujące działania LGD.

Dokument	Opis głównych kwestii, których dotyczą
Statut	Określa zakres uregulowań zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym m. in. cele i zasady działania LGD, sprawy dotyczące członkostwa, określa władze Stowarzyszenia i jego organizację, opisuje zakres działania organów: Walnego Zebrania Członków, Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej, określa majątek i gospodarkę finansową Stowarzyszenia.
Regulamin Walnego Zebrania Członków	Określa szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie składu, wyboru i odwoływania organów stowarzyszenia. Do wyłącznej właściwości Walnego Zebrania Członków należą sprawy wymienione w Statucie Stowarzyszenia dotyczące jego kompetencji.
Regulamin Rady Decyzyjnej	Określa sposób wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez LGD strategii, określa organizację wewnętrzną i tryb pracy Rady, szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady, reprezentatywność publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno – gospodarczych, w których żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.
Regulamin Komisji Rewizyjnej	Określa tryb pracy, zakres obowiązków i uprawnień członków KR.
Regulamin Zarządu Stowarzyszenia	Określa sposób reprezentowania Stowarzyszenia na zewnątrz, wskazuje uprawnienie zarządzania majątkiem, nadaje uprawnienia do przyjmowania nowych członków, daje umocowanie prawne w zakresie opracowywania projektu i realizację LSR, uprawnia do tworzenia biura LGD, zatrudniania pracowników i zatwierdzania regulaminu funkcjonowania Biura Stowarzyszenia,
Regulamin Funkcjonowania Biura	Określa zasady naboru i zatrudniania pracowników, strukturę i opis stanowisk, sposób świadczenia bezpłatnego doradztwa, uprawnienia dyrektora Biura, zasady udostępniania informacji uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji przetwarzania danych osobowych. Regulamin Funkcjonowania Biura uchwala Zarząd.

Źródło: Dane własne LGD

Rozdział 2.Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

2.1 Opis obszaru

W skład Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie” wchodzą: gmina miejsko-wiejska Dubiecko, gmina miejska Dynów oraz gminy wiejskie: Krzywcza, Dynów, Markowa, Jawornik Polski i Rokietnica, które zamieszkuje łącznie 41 348 osób, dając gęstość zaludnienia na poziomie 71 osoby na km^2. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju zajmuje łączną powierzchnię 581 km², co stanowi 3,25% ogólnej powierzchni Województwa Podkarpackiego. Obszar obejmuje 51 sołectw z siedmiu Gmin.

Gminy tworzące obszar LGD należą administracyjnie do różnych powiatów: dwie gminy do powiatu przemyskiego: Miasto i Gmina Dubiecko oraz Gmina Krzywcza, dwie gminy do powiatu rzeszowskiego: Gmina Dynów i Miasto Dynów, jedna gmina do powiatu łańcuckiego: Gmina Markowa, jedna gmina do powiatu jarosławskiego: Gmina Rokietnica oraz jedna gmina do powiatu przeworskiego: Gmina Jawornik Polski. Na obszarze LGD aktualnie znajduje się dwa miasta, Dynów i Dubiecko. Dubiecko w 2021 r. uzyskało prawa miejskie. Strukturę liczby ludności, powierzchnię i liczbę miejscowości poszczególnych Gmin tworzących Lokalną Grupą Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie” prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 4. Liczba ludności i powierzchnia obszaru LGD.

Nazwa Gminy		Typ gminy	JPTK	Powierzchnia	Liczba miejscowości	Liczba ludności
	Gmina Dubiecko	wiejska[8]	1813022	154 km^2	17	8940
	Gmina Krzywcza	wiejska	1813052	95 km^2	10	4605
	Gmina Dynów	wiejska	1816052	118 km^2	9	6736
	Miasto Dynów	miejska	1816011	25 km^2	1	6078
	Gmina Jawornik Polski	wiejska	1814042	63 km^2	8	4329
	Gmina Markowa	wiejska	1810052	69 km^2	3	6399
	Gmina Rokietnica	wiejska	1804092	57 km^2	5	4261
RAZEM OBSZAR LGD				581 km^2	53	41 348

Źródło: Dane GUS, stan na 31 grudnia 2020 r.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" na lata 2023-2029 jest dokumentem wielofunduszowym. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji będą współfinansowane z dwóch EFSI: Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 oraz Europejskiego Funduszu Społecznego+ w ramach Programu Regionalnego: Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027. Realizacja operacji w ramach każdego z funduszu będzie możliwa na całym obszarze objętym Strategią na lata 2023-2029.

Na terenie gmin stowarzyszonych w LGD obserwuje się niekorzystne tendencje demograficzne: starzenie się społeczeństwa, spadek liczby urodzin, zmniejszanie się ogólnej liczby ludności. W roku 2013 r. (przyjętym do planowania poprzedniej Strategii na lata 2014-2022) liczba mieszkańców obszaru objętego działaniem LGD wynosiła 43 152 osoby. W 2020 r. liczba ludności obszaru zmniejszyła się o 1804 osoby. W latach 2015-2020 w każdej z Gmin stowarzyszonych w LGD ubyło ludności. Największy spadek dotyczył gminy Dubiecko, w której łącznie w ciągu 5 lat ubyło 408 osób. Najmniejszy spadek dotyczył miasta Dynów, w którym w przeciągu 5 lat ubyło 90 mieszkańców. Najbardziej zaludnione na obszarze działania LGD jest miasto

[8] Miasto i Gmina Dubiecko, zmiana rodzaju gminy z wiejskiego na miejsko-wiejski z dniem 01.01.2021 r. - nadanie statusu miasta (Dz.U. poz.2260 z 2020 r.) Prawa miejskie zostały nadane miejscowości Dubiecko. Miasto Dubiecko wg danych GUS na koniec 2021r. liczyło 834 mieszkańców.

i gmina Dubiecko – zamieszkuje w niej 21,6% ludności obszaru. Kolejną pod względem liczebności mieszkańców jest gmina wiejska Dynów, której mieszkańcy stanowią 16,3% ludności obszaru. Natomiast najmniejsza część populacji obszaru LGD mieszka w gminach Rokietnica (10,3%) i Jawornik Polski (10,4%). Udział mieszkańców LGD w ogólnej populacji mieszkańców Województwa Podkarpackiego na koniec 2020 r. wyniósł 1,97%; dla porównania w roku 2013 było to 2,02%.

Niekorzystne tendencje widoczne są również w strukturze wieku mieszkańców obszaru objętego działaniem LGD – spada liczba dzieci i młodzieży, a wzrasta liczba osób starszych. W 2007 r. osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 23,1% mieszkańców obszaru. W 2013 r. ten odsetek wynosił 19,5%, a w roku 2020 spadł do 16,06%. Z kolei w przypadku osób w wieku poprodukcyjnym ten trend jest odwrotny. W 2007 r. 17,7% ogółu mieszkańców obszaru LGD stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym (pow. 60 r. ż dla kobiet i 65 r. ż. dla mężczyzn), w 2013 roku wyniósł 18,2%, a w roku 2020 osiągnął 20,7%. Widać tu tendencję zgodną z trendami krajowymi dot. starzenia się społeczeństwa: zmniejsza się udział grupy w wieku przed i produkcyjnym, na korzyść grupy w wieku poprodukcyjnym.

W 2020 roku przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w Polsce kształtował się na poziomie minus 3,20%, w Województwie Podkarpackim – minus 2,17%. Na obszarze LGD przeciętnie wskaźnik ten osiągnął poziom minus 3,62%, przy czym w gminie Jawornik Polski wyniósł minus 6,88%, a w gminie Markowa minus 1,09%. Zauważyć należy tu, że przyrost naturalny badany w 2013 r. w dwóch gminach był dodatni (Krzywcza i Markowa), a w roku 2020 we wszystkich gminach obszaru osiągnął wartości ujemne. W gminie wiejskiej Dynów -45 os., w gm. Jawornik Polski - 30 os., w mieście Dynów -29 os. w gminie Dubiecko -19 os. w gm. Rokietnica -10, w gminach Markowa i Krzywcza po -7 os.

Ujemną tendencję na obszarze LGD w 2020 r. wykazywało też saldo migracji i wyniosło minus 121 osób. Najwyższą ujemną wartość osiągnęło w Gminie wiejskiej Dynów minus 31 osób (w porównaniu do 2013 r. w Dubiecku wyniosło minus 63 os. a w 2020 r. minus 23 osoby), a najmniejszą ujemną wartość osiągnęło w gminie Krzywcza minus 6 os. W żadnej z Gmin nie odnotowano dodatniego salda migracji. Natomiast wskaźnik salda migracji na 1000 ludności najwyższą ujemną wartość osiągnął w gminie Rokietnica na poziomie - 6,3 os. Najkorzystniej wypadł w gminie Markowa wynosząc -1,1 os.

W strukturze ludności obszaru LGD zachowana jest równowaga płciowa z minimalną dominacją kobiet, co pokazuje także współczynnik feminizacji, który wynosi 100,06. Jedynie w gminach Krzywcza, Dynów i Rokietnica był niższy i wyniósł odpowiednio 92,2%, 97,7% i 98,6%.

Liczba osób bezrobotnych, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w latach 2020-2022 miała tendencję malejącą.

Obszar LGD znajduje się pod silnym wpływem: Rzeszowa – miasto na prawach powiatu w południowo-wschodniej Polsce, stolica Województwa Podkarpackiego, miasto o dużym potencjale gospodarczym, pow. 116,32 km², ludność 194,37 tys.; Przemyśla –miasto na prawach powiatu o dużym potencjale gospodarczym, pow. 46,17 km², ludność 58,62 tys.; Jarosławia – pow. 46,17 km², ludność 36,45 tys.; Łańcuta – pow. 19,42 km², ludność 17,77 tys.; Przeworska – pow. 22,13 km², ludność 14,93 tys. O wpływie tych miast na obszar LGD świadczą m.in. wynikające z suburbanizacji codzienne dojazdy do pracy w tych miastach mieszkańców gmin członkowskich.

Spośród wszystkich gmin obszaru LGD, na liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027 znajdują się gminy Dubiecko, Krzywcza, Rokietnica, Jawornik Polski i Dynów. Liczba gmin zagrożonych, trwałą marginalizacją objętych Strategią wynosi 5. Jedynie miasto Dynów i gmina Markowa nie znajdują się na tej liście.

Warunki fizjograficzne Na Pogórzu Przemysko-Dynowskim panuje klimat górski i podgórski oraz klimat zaciszy górskich. Rejon ten wyróżnia się klimatem o wysokim stopniu kontynentalizmu, czego dowodem jest długie lato. Trwa ono 107 dni i należy do najdłuższych w Polsce. Roczne sumy opadów wynoszą od 700 mm

w dolinach rzecznych do 800 mm w wyższych partiach wzniesień. Pokrywa śnieżna utrzymuje się od 60 do 150 dni. Pierwsze przymrozki występują w październiku, a ostatnie w maju. Wśród bogactw naturalnych obszaru możemy wyróżnić: Piaskowiec – kamieniołomy w Manasterzu, Hucisku Jawornickim, Hadlach Szklarskich oraz Ulanicy, przydatny jako surowiec do budowy dróg i jako podkład nawierzchniowy dróg ulepszonych; Glina - występuje na krawędzi pogórza i w pasie lessowym, doskonały materiał budowlano-ceramiczny, wykorzystywana jako surowiec w cegielniach; Piasek rzeczny – na rzece San, doskonały do wyrobów betonowych, kręgów i dachówki, w południowym rejonie Pogórza Dynowskiego, występują złoża bitumitów ropy naftowej i gazu ziemnego. Odkryto tu również złoża łupków bitumicznych. W różnych miejscowościach występują wody słabo zmineralizowane, tzw. wody swoiste, które mogą być używane jako wody stołowe.

Obszar ujęty w Strategii LGD, posiada wyjątkowe zasoby i walory przyrodnicze, w tym objęte różnymi formami ochrony prawnej. Obszary chronione pokrywają 45,4 tys. ha obszaru LGD, co stanowi 78,1% powierzchni gmin. Zlokalizowane na obszarze LGD, tereny objęte ochroną, stanowią 5,6% z ogółu w województwie. Największą powierzchnię posiadają obszary chronionego krajobrazu (60,1% powierzchni chronionej, co stanowi 47% powierzchni obszaru LGD). Na obszarze objętym Strategią znajduje się 113 pomników przyrody (wg danych GUS na koniec 2020 r.). Największy ich udział występuje w gminie Dubiecko 76 szt., w mieście Dynów 25 szt., w gminie Krzywcza 10 szt. i w gminie Dynów 2 szt. Ważnym aspektem, dobrego stanu środowiska są urządzenia sieciowe. Obszar jest znacznie zróżnicowany pod względem gospodarstw korzystających z oczyszczalni ścieków, co wymaga interwencji. Np. w gminie wiejskiej Dynów jedynie 8% ogółu mieszkańców korzysta z oczyszczalni ścieków (dane za rok 2020). Najlepsza sytuacja jest w Gminie Rokietnica i mieście Dynów – tu odpowiednio tu 99% i 89% mieszkańców korzysta z oczyszczalni ścieków. W gminie Markowa wskaźnik ten wynosi 60%. W pozostałych gminach udział osób korzystających z oczyszczalni wynosi od 31 do 37% w ogólnej liczbie mieszkańców.

2.2 Spójność obszaru LSR

Obszar Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie” jest obszarem **spójnym przestrzennie w kontekście geograficznym** (każda para gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar). W granicach obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju występuje 2 miasta – Dynów i Dubiecko o liczbie mieszkańców nieprzekraczającej 20 tys., więc fakt ich włączenia do obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, nie rzutuje na spójność tego obszaru.

Obszar objęty LSR, można zdefiniować jako przyjazny mieszkańcom i turystom. Partnerstwo w ramach LGD, utworzone na ww. obszarze charakteryzuje bardzo dobra współpraca, wymiana doświadczeń i współdziałanie w ramach stworzonej sieci powiązań ludzi i instytucji, którym na sercu leży dobro miejsca i jego rozwój przy zachowaniu jego tożsamości dla przyszłych pokoleń.

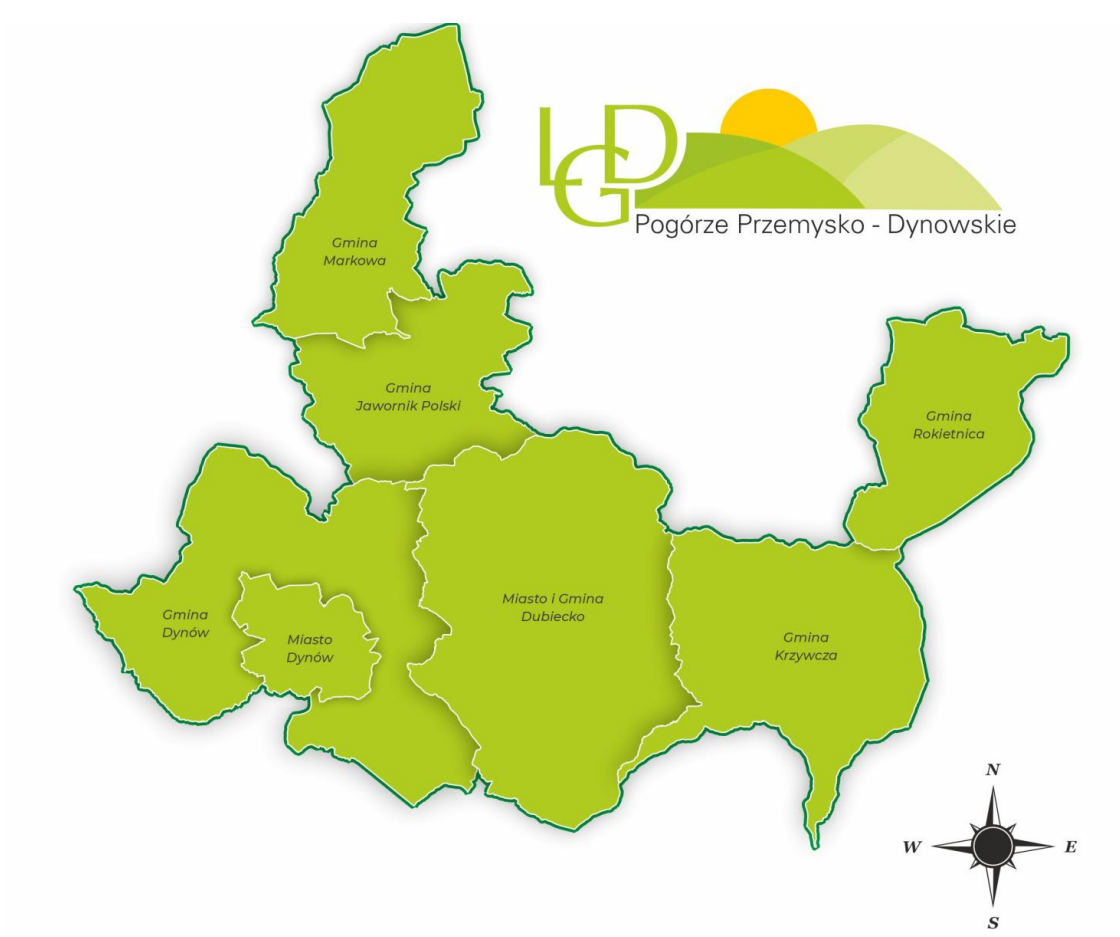
Specyfikę obszaru Lokalnej Grupy Działania Pogórze Przemysko-Dynowskie można zawrzeć w kilku zakresach spójności.

Spójność kulturowa. Uwarunkowania kulturowe najsilniej spajają obszar siedmiu gmin opracowujących wspólną strategię rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Obszar Pogórza Przemysko-Dynowskiego, choć rozległy terytorialnie cechuje się silną spójnością kulturową. Są to obszary zwarte pod względem religii, tradycji, obrzędów, a także muzyki i folkloru. Teren charakteryzuje się silną integracją społeczną i kulturalną, co przekłada się na występowanie na obszarze rozwiniętego patriotyzmu lokalnego, polegającego na przywiązaniu mieszkańców do tradycji, gwary i występujących na tym terenie odrębności społeczno-gospodarczych. Na obszarze żyje wielu utalentowanych rzeźbiarzy, malarzy, kwiaciarek, a także poetów, hafciarek oraz twórców instrumentów ludowych, którzy podtrzymują tradycje kulturowe, przekazując je z pokolenie na pokolenie. Region cechują typowe zwyczaje ludowe, które skupiają się wokół

świąt kościelnych, a szczególnie wokół świat Wielkanocy i Bożego Narodzenia, ale także świąt maryjnych z bogatą oprawą obrzędową (wieńce, wianki, sypanie kwiatów w czasie procesji). Charakterystyczne elementy tych obchodów, to oczywiście muzyka i śpiew. Obyczajowość obszaru Pogórza Przemysko-Dynowskiego zawiera istotne elementy wywodzące się z połączenia kultury miejskiej z wiejską. Taka struktura obszaru znacznie odróżnia go od sąsiednich obszarów i tym samym wpływa na silną spójność społeczną, kulturową i gospodarczą.

Spójność funkcjonalna – połączenie terytorialne gmin członkowskich obrazuje poniższa mapa obszaru, a powiązania drogowe opisano w ramach potencjału komunikacyjnego.

Rysunek 2 Mapa obszaru objętego LSR



Źródło: Opracowanie własne LGD

Spójność historyczna: Historia Pogórza Przemysko-Dynowskiego to przede wszystkim aspekt przynależności państwowej. Analizując tę kwestię należy rozpatrywać ją w kontekście stosunków polsko-ruskich i węgierskich. Tereny dorzecza Sanu stały się terenami konfliktu, między dążącymi do powiększenia swoich terenów, młodymi organizacjami państwowymi. U schyłku I Rzeczpospolitej tereny Pogórza Przemysko-Dynowskiego stały się miejscem wielokrotnych przemarszów, bitew i utarczek oddziałów konfederatów barskich z wojskami rosyjskimi carycy Katarzyny. Okres zaborów to czas wpływów austrowęgierskich w całej Galicji, w tym na Pogórzu Dynowski i Przemyskim. To wielka bieda na wsiach i emigracja za chlebem głównie do USA i Kanady. Ale także rozwój kultury i szkolnictwa polskiego. Na obszar duży wpływ miała zarówno I jak i II wojna światowa. Okres międzywojenny to czas strajków chłopskich, ale też nadzieja na rozwój w wolnym i znowu własnym państwie. Krwawe czasy II wojny światowej dla obszaru gmin zrzeszonych LGD oznaczały konieczność zmierzenia się z dwoma wrogami jednocześnie – Niemcami oraz Związkiem Radzieckim, który zajął wschodnią część Polski, tworząc granicę na Sanie. Po zakończeniu II

wojny światowej ludność obszaru włożyła wielki wysiłek w odbudowę kraju i obszaru z pożogi wojennej. Powoli zaczęło rozwijać się życie kulturalne i oświatowe. Obszar ten to także pogranicze dwóch narodów, które przez wieki sąsiadowały ze sobą, ale na relacjach których piętno odcisnęły burzliwe lata 1943-1947, kładąc kres kultury tworzonej tu przez wieki. Wydarzenia te sprawiły, że pojawiły się trudności pokojowego współżycia. W rezultacie wytworzył się na tym terenie specyficzny typ pogranicza, w którym brak było wyraźnej linii demarkacyjnej między społecznościami, a zamiast tego istniała strefa przejściowa, składająca się ze specyficznych lokalnych całości kulturowych. Historyczne przemiany przynależności politycznej tych obszarów wykształciły w zamieszkującej go ludności swoisty stosunek do władzy i typ identyfikacji związany ze środowiskiem lokalnym.

Spójność przyrodnicza: opisano w części dot. potencjału przyrodniczego obszaru.

Spójność obszaru LGD, wykazana w powyższych zakresach jest kluczową przesłanką do utrzymania partnerstwa, pomimo zdiagnozowanych różnic szczególnie w zakresie rozwoju infrastrukturalnym obszaru. Społeczność LGD, mieszkańcy, organizacje i podmioty gospodarcze posiadają wspólne potrzeby i oczekiwania, które to partnerstwo uzasadniają.

2.3 Definiowanie grup interesów na obszarze LGD

W partnerstwie LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" nie dominują żadne branżowe grupy interesów. Biorąc pod uwagę specyfikę obszaru i analizując różnego rodzaju aktywność społeczną, czy też gospodarczą, w tym dobrowolne zrzeszenia i ruchy obywatelskie, wskazać należy głównie na grupy osób reprezentujące interesy sektora publicznego, gospodarczego i społecznego oraz **definiuje się następujące grupy interesów**:

- **władza publiczna**, zaliczyć tu należy wójtów, burmistrzów, radnych gminnych i powiatowych, sołtysów oraz dyrektorów/kierowników gminnych jednostek organizacyjnych.

- **osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą –** czyli przedsiębiorców zarejestrowanych w CEiDG.

- **organizacje pozarządowe** (NGO), do której zalicza się stowarzyszenia osób fizycznych zarejestrowane w KRS, fundacje i Koła Gospodyń Wiejskich zarejestrowane w ARiMR.

- **sołtysi,** do tej grupy zalicza się osoby wybierane na to stanowisko przez zebrania wiejskie lub w organizowanych w tym celu wyborach, a ich rolą jest reprezentowanie mieszkańców i dbanie o ich interesy.

- **seniorzy**, osoby powyżej 60 roku życia zidentyfikowane w LSR jako grupa osób ze szczególnymi potrzebami, która powinna zostać objęta wsparciem i działaniami w ramach Strategii.

- **osoby niepełnosprawne,** zidentyfikowane w LSR jako osoby w niekorzystnej sytuacji życiowej.

Cechą dobrego partnerstwa w LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" jest wzajemne zrozumienie i dbałość o to, by każda grupa interesu w stowarzyszeniu miała swoich przedstawicieli i jednocześnie żadna z nich nie zdominowała rzeczywistości i nie lobbowała w kierunku rozwiązań bądź działań właściwych/przynależnych jedynie swojej grupie.

Rozdział 3. Partycypacyjny charakter Strategii

3.1 Sposób zaangażowania stron w opracowanie Strategii

Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana z udziałem lokalnej społeczności przy wykorzystaniu partycypacyjnych metod tworzenia LSR, które będą mieć swoje przełożenie na etapie realizacji. Włączenie w proces tworzenia LSR przedstawicieli różnych środowisk pozwoli na ocenę ich zaangażowania i stopnia poczucia odpowiedzialność za realizację zapisów LSR w kolejnych etapach jej wdrażania. LGD bazując na wieloletnim doświadczeniu inicjuje i utrzymuje aktywność społeczną na rzecz współpracy zmierzającej do rozwoju lokalnego obszaru, m.in. poprzez włączenie szerokiego kręgu partnerów w kreowanie i realizację

LSR, inicjowanie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy interesariuszami LSR, podejmowanie rozmów z mieszkańcami na temat potrzeb i problemów w ich otoczeniu, planów, możliwości i wizji rozwoju.

Informacje związane z przystąpieniem do tworzenia LSR zostały udostępnione na stronie internetowej LGD i profilu społecznościowym Facebook. Zamieszczono tam m.in. harmonogram spotkań ze społecznością lokalną z dokładnymi terminami i miejscami spotkań, ankiety dla mieszkańców oraz bieżące efekty prac nad strategią z możliwością zgłaszania uwag (konsultacje społeczne). Bieżące informacje pozwoliły dotrzeć do lokalnej społeczności i włączyć ich w proces tworzenia strategii i jej realizacji. Zarząd LGD powołał w sierpniu 2022 r. zespół do spraw budowania lokalnej Strategii[9]. W skład Zespołu zadaniowego weszli pracownicy Biura LGD oraz wybrani członkowie stowarzyszenia. Zadaniem zespołu była m.in. koordynacja prac nad strategią, organizacja spotkań ze społecznością lokalną. Zespół zajmował się zbieraniem danych i przygotowywaniem analiz niezbędnych do zdiagnozowania sytuacji obszaru. Dane pozyskiwane, były ze statystyki publicznej oraz konsultacji społecznych, w których uczestniczyli przedstawiciele samorządów, mieszkańcy obszaru LGD, członkowie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, przedsiębiorcy oraz lokalni wytwórcy i usługodawcy. Partycypacyjny charakter Strategii wynika z ciągłego zaangażowania wszystkich interesariuszy dokumentu w proces powstawania kluczowych zapisów strategii. W procesie opracowywania Strategii jako kluczowe – obok danych wynikających ze statystyki publicznej – uznawano i powoływano się na informacje pochodzące z szerokich konsultacji społecznych, w których uczestniczyli przedstawiciele głównych grup istotnych z punktu widzenia realizacji zapisów dokumentu: przedstawiciele wspólnot samorządowych, mieszkańcy obszaru LGD, członkowie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, przedsiębiorcy oraz lokalni wytwórcy.

W ramach działań partycypacyjnych na etapie tworzenia LSR przeprowadzono:

1) Spotkania konsultacyjne: zorganizowane w każdej z siedmiu gmin członkowskich, w terminie od 02 do 14 czerwca 2022 r., z udziałem moderatora. Do udziału w otwartych konsultacjach społecznych zaproszono przedstawicieli sektorów gospodarczego, społecznego, publicznego i mieszkańców, tj.: lokalnych przedsiębiorców, przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, związków wyznaniowych, Kół Gospodyń Wiejskich, Ochotniczych Straży Pożarnych, przedstawicieli samorządu terytorialnego, radnych, sołtysów, przedstawicieli jednostek systemu oświaty, pomocy społecznej i ośrodków kultury oraz wszystkich zainteresowanych przyszłością i rozwojem obszaru. W konsultacjach wzięło udział 155 osób, w tym kobiet 95, mężczyzn 60, Osoby bezrobotne 4, Osoby niepełnosprawne 3, Osoby w wieku: do 25 lat 4, 26-49 lat - 88, powyżej 50 lat 63. Podmioty zaangażowane: przedstawiciele organizacji pozarządowych, w tym stowarzyszeń, KGW, OSP, przedstawiciele samorządu, pracownicy kultury, oświaty i opieki społecznej, przedstawiciele sektora gospodarczego – osoby prowadzące działalność gospodarczą, przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych. Efekty: Działanie pozwoliło na dokonanie oceny potrzeb i diagnozę obszaru, identyfikację szans i zagrożeń (wypracowano zarys analizy SWOT), wstępnie sformułowano cele LSR. Dane z konsultacji wykorzystano do opracowania LSR w oparciu o raport z przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych.

2) Ankieta ogólna badająca opinię mieszkańców obszaru w zakresie potrzeb i sytuacji gospodarczej, jakości i dostępności małej infrastruktury, działań i usług społecznych, edukacji i kształcenia dzieci i młodzieży poza edukacją formalną, grup osób wykluczonych. Ankieta była prowadzona metodą on-line, z możliwością wypełnienia jej w formie papierowej, w terminie od 12 lipca 2022 do 30 września 2022. W ankiecie wzięło udział 135 osób, w tym 93 kobiety i 43 mężczyzn. 5 osób zadeklarowało posiadanie orzeczonej niepełnosprawności. Efekty: Działanie pozwoliło na dokonanie oceny potrzeb i diagnozę obszaru,

[9] Uchwała nr 7/2022 Zarządu Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" z dnia 24.08.2022 W sprawie powołania zespołu do spraw przygotowania strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność na lata 2023-2029,

identyfikację szans oraz grup osób kluczowych z punktu widzenia realizacji LSR, osób w niekorzystnej sytuacji. Dane wykorzystano do opracowania LSR w oparciu o raport z przeprowadzonych badań ankietowych.

3) Ankieta dedykowana młodzieży „Aktywność społeczna ludzi młodych. Ankieta dedykowana osobom w wieku od 16 do 25 r.ż. z obszaru Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko- Dynowskie". Ankieta była prowadzona metodą on-line, z możliwością wypełnienia jej w formie papierowej w terminie od 13 października do 30 listopada 2022 r. Ludzie młodzi mogli sami dokonać oceny sytuacji w swojej grupie wiekowej, określić, jak sami postrzegają swoją aktywność i zaangażowanie społeczne, mieli możliwość wskazać, jakie działania są potrzebne w ich otoczeniu oraz w jakich projektach edukacyjnych obejmujących szkolenia, kursy, wyjazdy studyjne, chcieliby brać udział. W ankiecie wzięło udział 81 osób, w tym 45 kobiet i 36 mężczyzn. Jedna osoba zadeklarowała posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności. Najwięcej osób wypełniających ankietę zadeklarowało wiek 21-25 lat. Efekty: Działanie pozwoliło na dokonanie oceny potrzeb i diagnozę obszaru, identyfikację szans. Dane wykorzystano do opracowania Strategii w oparciu o raport z przeprowadzonych badań ankietowych.

4) Ankieta p.n. „Działalność gospodarcza i rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych na obszarze Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" badająca potrzeby w zakresie preferowanych kierunków rozwoju sektora gospodarczego obszaru. Ankieta była prowadzona metodą on-line, z możliwością wypełnienia jej w formie papierowej, w terminie od 26 października do 30 listopada 2022 r. W ankiecie wzięło udział 83 osoby, w tym 51 kobiet i 32 mężczyzn. Jedna osoba zadeklarowała posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności. Najwięcej odpowiedzi udzieliły osoby w wieku 41-50 lat, zatrudnione oraz z własną działalnością gospodarcza, a także rolnicy. Respondenci zadeklarowali w przeważającym stopniu wykształcenie wyższe i średnie. Efekty: Działanie pozwoliło na dokonanie oceny potrzeb i diagnozę obszaru, identyfikację szans w obszarze gospodarczym. Dane wykorzystano do opracowania Strategii w oparciu o raport z przeprowadzonych badań ankietowych.

5) Warsztat planowania strategicznego, poprowadzony innowacyjną metodą „warsztatu przyszłościowego", który odbył się 23 lutego 2023 r. w Dubiecku, podczas którego na podstawie dokonanej diagnozy obszaru, w tym analizy wniosków, raportów z konsultacji, badań ankietowych i danych statystycznych określono trzy kluczowe obszary tematyczne, wytypowano dla nich cele rozwojowe i zaproponowano przedsięwzięcia niezbędne do realizacji w ramach wskazanych celów. Warsztat umożliwił przeprowadzenie dyskusji i pracy nad celami oraz działaniami niezbędnymi, do rozwiązania wyłonionych problemów, identyfikację szans. Wzięło w nim udział 36 uczestników, w tym 23 kobiety i 13 mężczyzn; wśród nich: 1 osoba niepełnosprawna, 2 osoby starsze powyżej 60 r.ż. i 4 osoby młode do 25 r.ż. Podmioty zaangażowane: przedstawiciele stowarzyszeń: 6 os., przedstawiciele sektora gospodarczego: 2 os., przedstawiciele oświaty: 7 os., przedstawiciele pomocy społecznej: 5 os., przedstawiciele kultury: 5 os., członkowie LGD: 15 os. Efekty: Zdefiniowano obszary wsparcia, główne cele i przedsięwzięcia, które zapewnią rozwój LGD w kontekście niwelowania problemów i wykorzystania potencjału obszaru i jego mieszkańców, określono „aktorów" wytypowanych 3 obszarów wsparcia Strategii, kluczowe grupy docelowe przedsięwzięć, istotne z punktu realizacji Strategii, w tym grupy osób w niekorzystnej sytuacji.

6) Planowanie budżetu i wskaźników dla wyłonionych do realizacji przedsięwzięć – spotkanie robocze zorganizowane w dniu 04 maja 2023 w siedzibie LGD. Podmioty zaangażowane: zespół ds. opracowania strategii i lokalni liderzy, przedstawiciele samorządów, organizacji pozarządowych, sołtys, osoby fizyczna prowadząca działalność gospodarczą – łącznie 14 osób. Efekty: Projekt dokumentu Strategii przygotowany z udziałem społeczności lokalnej, odpowiadający na zidentyfikowane potrzeby społeczne, określający wskaźniki monitorujące postęp realizacji celów i budżet przedsięwzięć.

7) Projekt celów i przedsięwzięć z przypisanym budżetem został przekazany do konsultacji społecznych w dniu 17 maja 2023 za pośrednictwem strony internetowej LGD. Projekt dokumentu LSR został

przedłożony do wglądu od 16 maja 2023r. w punkcie konsultacyjnym o czym poinformowano na stronie internetowej LGD. Celem konsultacji było zapoznanie mieszkańców z projektem Strategii oraz poznanie opinii, zebranie uwag i propozycji zmian. Każdy zainteresowany mieszkaniec, przedsiębiorca, rolnik, przedstawiciel instytucji/organizacji miał dostęp do opracowywanych materiałów i mógł wyrazić swoje opinie, uwagi, przedstawić pomysły i propozycje (osobiście, telefonicznie, e-mailowo). Na tym etapie widoczne było duże zainteresowanie wsparciem na tworzenie gospodarstw agroturystycznych, zapytania w rozmowach telefonicznych. Punkt konsultacyjny odwiedziły 3 osoby – dwóch przedstawicieli lokalnych organizacji społecznych i mieszkanka gminy Krzywcza, okazując zainteresowanie planami nowej LSR, w tym możliwości wsparcia na założenie agroturystyki. Nie wniesiono uwag do konsultowanych dokumentów.

Wykorzystane metody partycypacyjne, były dedykowane lub też bezpośrednio kierowane do określonych grup istotnych z punktu widzenia realizacji Strategii, a zastosowane metody partycypacji na poszczególnych etapach prac nad LSR pozwoliły zaangażować możliwie szerokie spektrum uczestników.

Informacje o prowadzonych konsultacjach z mieszkańcami dot. tworzenia Strategii były przekazywane za pośrednictwem strony internetowej oraz poprzez plakaty umieszczane na tablicach ogłoszeń w gminach członkowskich LGD, w tym w sołectwach.

Wdrożenie powyższych działań pozwoliło na uspołecznienie Strategii i identyfikację potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru. Opinie, wnioski i uwagi zebrane podczas przeprowadzonych badań i spotkań stanowiły podstawowy materiał informacyjny dla zespołu przygotowującego Lokalną Strategię Rozwoju. Tematy poruszane podczas konsultacji i spotkań ze społecznością lokalną, dotyczyły zagadnień kluczowych dla podejścia LEADER, w tym innowacyjność gdzie nawiązano do inteligentnych specjalizacji, województwa podkarpackiego identyfikujących nowe, rozwojowe branże gospodarki; cyfryzacja – gdzie dyskusja toczyła się wokół zagadnień bezpieczeństwa w Internecie, możliwości udostępniania zasobów cyfrowych; środowisko i klimat (zrównoważony rozwój/ zrównoważenie środowiskowe), zmiany demograficzne z uwzględnieniem starzenia się społeczeństwa i wyludnienia oraz partnerstwa w realizacji LSR polegającego na wspólnej realizacji przedsięwzięć i projektów, określono możliwości realizacji działań w partnerstwach lokalnych, ponadlokalnych i międzynarodowych.

Podczas prac nad przygotowaniem LSR uwzględniono, zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym: poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej; zasady równości kobiet i mężczyzn; zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; zgodność działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyń poważnych szkód". Zasady te będą również uwzględnione i realizowane w całym procesie wdrażania LSR.

Innowacyjnością zastosowaną na etapie przygotowania Strategii, można określić proces polegający na przyjętym sposobie pracy utrzymującym bieżące relacje LGD z otoczeniem. Zastosowano nowe i skuteczne metody partycypacji społecznej, których jest bardzo wiele w świecie i z których tylko niewielka część znalazła już zastosowanie w Polsce. Podczas prowadzonego procesu partycypacji społecznej wykorzystano metodę: Open Space Technology - jest to innowacyjna metoda polegająca na organizowaniu inspirujących i produktywnych spotkań, którym towarzyszy otwarta i przyjazna atmosfera współpracy. Stosowana jest ona od ponad dwudziestu lat w różnych krajach na świecie. Open Space Technology lub po prostu Open Space umożliwia zebranie nieograniczonej liczby uczestników, którzy prowadzą dyskusje na wskazane tematy. Metoda Open Space sprawdza się, gdy podjęcie danego problemu wymaga zaangażowania większej grupy ludzi. Wokół tematów przewodnich uczestnicy identyfikują problemy, które poruszają podczas spotkania. Metoda ta tworzy bardzo płynne i dynamiczne rozmowy, które wynikają

z zainteresowania daną sprawą. Metoda wykorzystuje stłumioną, przez bardziej zorganizowane formy spotkań, kreatywność. Dzięki tej metodzie zidentyfikowano problemy i potrzeby na obszarze działania LGD.

Kolejną zastosowaną innowacyjną metodą były „Warsztaty przyszłościowe", jest to metoda prowadzenia dyskusji podczas spotkania, która polega na dialogu między zróżnicowanymi grupami (mieszkańcami, lokalnymi władzami, przedsiębiorcami itd.) w celu stworzenia wspólnej wizji danego obszaru. Zakłada 4 podstawowe fazy: przygotowania, krytyki, utopii i realizacji, czyli wymyślania konkretnych rozwiązań. Przeprowadzony warsztat, oparty był na sporządzonej diagnozie obszaru, a przedmiotem dyskusji były kierunki jego rozwoju, wyznaczanie celów do realizacji w ramach LSR, dobór aktorów/ uczestników planowanych przedsięwzięć. Uczestnicy warsztatu mieli możliwość zgłoszenia do realizacji przedsięwzięć, które zostały doprecyzowane. Uczestnicy mieli możliwość osobiście decydować o kierunkach wsparcia w ramach LSR, zastanowić się nad możliwością realizacji projektów w partnerstwie. Konkretne propozycje po ich weryfikacji w zakresie możliwości realizacji w ramach zakresów PS WPR i FEW zostały objęte przedsięwzięciami w LSR.

Wyniki analizy wniosków z konsultacji W wyniku zastosowania partycypacyjnych metod tworzenia LSR, lokalna społeczność z obszaru LGD została włączona w procesy planowania strategicznego. Na każdym etapie tworzenia dokumentu zastosowano co najmniej kilka z partycypacyjnych metod jej tworzenia, co pozwoliło na uzyskanie niezbędnych informacji i danych. Zainteresowanie tematyką i postępami prac nad LSR, dało się odczuć na każdym etapie przygotowywania dokumentu. Członkowie LGD, mieszkańcy obszaru, lokalni liderzy chętnie brali udział w spotkaniach konsultacyjnych, badaniach ankietowych, a co więcej kontaktowali się z Biurem LGD telefonicznie i osobiście, podejmując rozmowy dotyczące diagnozy obszaru i planowania kierunków rozwoju. Każda taka rozmowa, to zdaniem zespołu ds. LSR wartość dodana podejścia LEADER, to potwierdzenie wypracowanych relacji z otoczeniem, pozytywnego wizerunku LGD – organizacji pomocnej i godnej zaufania, organizacji, która zauważa mieszkańców i odpowiada na ich potrzeby.

Kluczowe wnioski pojawiające się podczas spotkań konsultacyjnych, warsztatu przyszłościowego oraz konsultacji społecznych dokumentu zostały poddane analizie. W dalszej części dokumentu występują liczne odniesienia do przeprowadzonych analiz i wniosków wynikających z konsultacji. Projekt dokumentu uwzględniający otrzymane podczas ww. spotkań spostrzeżenia i uwagi zaprezentowany został członkom LGD przed przyjęciem dokumentu.

Badanie potrzeb i sytuacji gospodarczej na obszarze LGD

Wyniki badania ankietowego (ogólnego), *w którym wzięło udział 135 respondentów przedstawiają się następująco:* Rozwój istniejących przedsiębiorstw 11%; Tworzenie nowych przedsiębiorstw 16%; Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (agroturystyka, zagrody edukacyjne, gospodarstwa opiekuńcze, przetwarzanie żywności) 15%; Wspieranie rolników w zakresie rozwoju krótkich łańcuchów żywności i zbytu produktów rolno – spożywczych 13%; Wspieranie działalności gospodarczych nakierowanych na innowacyjność 8%; Wspieranie działalności gospodarczych nakierowanych na rozwój zielonej gospodarki, rozwiązań ekologicznych i odnawialnych źródeł energii 8 %; Wspieranie osób dorosłych o niskich umiejętnościach lub kompetencjach w zdobywaniu nowych kompetencji zawodowych i/lub cyfrowych 10%; Tworzenie nowych miejsc pracy 19%.

Wnioski z konsultacji i przeprowadzonej analizy**:** Większość potrzeb powinna zostać zaspokojona poprzez zaplanowane w LSR przedsięwzięcia. Zagadnienia związane z innowacyjnością i zieloną gospodarką (zrównoważony rozwój) pomimo, że otrzymały małą liczbę wskazań nie mogą zostać pominięte w procesie planowania i realizacji LSR, ponieważ są to zagadnienia kluczowe z punktu widzenia RLKS.

Wnioski odrzucone Zagadnienia związane ze „wsparciem rolników w zakresie rozwoju krótkich łańcuchów żywności i zbytu produktów rolno – spożywczych" nie przyjmuje się do realizacji w ramach LSR z uwagi na duże poparcie społeczne dla projektów tworzących nowe miejsca pracy, jest to możliwe poprzez wsparcie

w ramach LSR tworzenia nowych firm, rozwój istniejących, a także wzmacnianie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych.

Badanie potrzeb w zakresie jakości i dostępności małej infrastruktury

Wyniki badania ankietowego (ogólnego), w którym wzięło udział 135 respondentów przedstawiają się następująco: Budowa i/lub modernizacja małej ogólnodostępnej infrastruktury kultury, rekreacyjnej i sportowej, typu: wiaty, altany, wieże widokowe, sceny plenerowe, miejsca postojowe, stacje rowerowe, skwery, place zabaw, siłownie terenowe itp. 15%; Inwestycje poprawiające dostępność budynków publicznych dla osób starszych i niepełnosprawnych 9%; Modernizacja i zakup wyposażenia do obiektów służących działalności kulturalnej i społecznej (sal konferencyjnych, widowiskowych, świetlic, klubów młodzieżowych, lokalnych centrów aktywności społecznej itp.) 13%; Tworzenie i/lub wsparcie już istniejących placówek wsparcia seniorów 8%; Inwestycje poprawiające stan zabytków i obiektów historycznych 6%; Wytyczenie nowych i/lub modernizacja istniejących szlaków i ścieżek edukacyjnych/turystycznych 11%; Inwestycje poprawiające poczucie bezpieczeństwa na obszarach wiejskich (oświetlenie, chodniki, monitoring itp.) 12%; Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska (przydomowe oczyszczalnie ścieków, zbiorniki na deszczówkę, odnawialne źródła energii itp.) 9%; Utworzenie wypożyczalni sprzętu wspomagającego, pielęgnacyjnego i rehabilitacyjnego dla osób starszych i niepełnosprawnych wraz z doradztwem i treningiem w zakresie obsługi w warunkach domowych 11%; Poprawa warunków mieszkaniowych w zakresie ich dostosowania do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych (np. podjazdy, dostosowanie łazienki) 6%.

***Wnioski z konsultacji i przeprowadzonej analizy*:** Poziom zadowolenia z jakości i dostępności infrastruktury na obszarze LGD oceniano w badaniach ankietowych jako niski i bardzo niski. Największe niezadowolenie, 62% wskazań, wyrażono w ocenie „możliwości wypożyczenia sprzętu wspomagającego, pielęgnacyjnego i rehabilitacyjnego wraz z doradztwem i treningami w zakresie obsługi w warunkach domowych" oraz po 50% wskazań ocen niskich i bardzo niskich dla „Infrastruktury ochrony środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, mała retencja – zbiorniki na deszczówkę, przydomowe oczyszczalnie ścieków (tzw. rozwój zielonej gospodarki)" oraz „Infrastruktury placówek wsparcia seniorów (np. kluby seniora, dzienne domy opieki, gospodarstwa opiekuńcze, uniwersytety III wieku)". Wszystkie potrzeby w zakresie małej infrastruktury, o ile będą uzasadnione i zgodne z zakresami wsparcia wskazanymi w PS WPR lub FEP powinny mieć możliwość zaspokojenia poprzez realizację stosownych operacji w ramach planowanych w LSR przedsięwzięć.

Wnioski odrzucone brak.

Badanie potrzeb w zakresie działań i usług społecznych

Wyniki badania ankietowego (ogólnego), w którym wzięło udział 135 respondentów przedstawiają się następująco: Aktywizacja, integracja mieszkańców, w tym lokalnych liderów poprzez warsztaty, szkolenia, imprezy kulturalne, rekreacyjne, sportowe, wyjazdy studyjne, udział w targach, organizacje konkursów, doposażenie organizacji społecznych itp. 23%; Działalność na rzecz promocji obszaru, w tym lokalnych produktów i dziedzictwa lokalnego poprzez wydawnictwa i materiały audiowizualne, prezentowane na youtube, stronach internetowe, w mediach społecznościowych 17%; Działania dla ludzi młodych ukierunkowane na wskazywanie autorytetów, zasad kultury bycia, szacunku do tradycji, wzmacnianie wiary we własne siły, a także budowanie systemu wartości, wspólnoty i tożsamości w lokalnym środowisku 21%; Usługi opiekuńcze i asystenckie dla osób starszych i niepełnosprawnych potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu 11%; Wsparcie wytchnieniowe dla opiekunów osób starszych i niepełnosprawnych potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu 13%; Szkolenia i kursy podnoszące kompetencje i kwalifikacje kadr świadczących usługi społeczne, w tym pracowników pomocy społecznej 15%.

***Wnioski z konsultacji i przeprowadzonej analizy*:** Poziom zadowolenia z działań i usług społecznych na obszarze LGD oceniono nisko i bardzo nisko w wielu badanych zakresach: „Oferta czasu wolnego dla ludzi młodych (do 25 r.ż.)" 56% wskazań takich ocen; „Oferta czasu wolnego i usługi społeczne dla seniorów" 51%; „Aktywność społeczna ludzi młodych" (50%); Aktywizacja i edukacja mieszkańców w zakresie kompetencji cyfrowych (bezpieczeństwo i aktywność online) 49%; „Aktywność społeczna seniorów" oraz „Współpraca międzypokoleniowa" po 44% takich ocen; „Aktywizacja i edukacji dla lokalnych liderów np. dostępność do szkoleń, warsztatów, wizyt studyjnych" oraz „Poziom współpracy mieszkańców i podmiotów życia społecznego" po 41%. W związku z powyższym w ramach LSR powinny znaleźć się przedsięwzięcia umożliwiające realizację projektów „miękkich", które poprawią zaistniałą sytuację w tym zakresie.

Wnioski odrzucone brak.

Badanie potrzeb edukacji i kształcenia dzieci i młodzieży poza edukacją formalną

Wyniki badania ankietowego (ogólnego), w którym wzięło udział 135 respondentów przedstawiają się następująco: Działania rozwijające kompetencje, uzdolnienia, umiejętności, wiedzę oraz zainteresowania uczniów (korepetycje, szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne i szkoleniowe, półkolonie tematyczne) 17%; Pomoc uczniom w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, rozwiązywaniu problemów, np. związanych z pandemią, stresem, wymaganiami, presją społeczną i medialną 16%; Zajęcia dydaktyczno-wychowawcze skierowane do uczniów z trudnościami edukacyjnymi 10%; Wsparcie uczniów w nabywaniu i rozwijaniu kompetencji kluczowych (Porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe naukowo-techniczne, informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, Inicjatywność i przedsiębiorczość, Świadomość i ekspresja kulturalna) 15%; Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji zawodowych nauczycieli, pracowników dydaktycznych i kadry zarządzającej szkół 8%; Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniów i nauczycieli 10%; Włączenie rodziców w działalność szkoły 7%; Wdrażanie programów dotyczących przeciwdziałania zjawiskom patologicznym w szkole 5%; Wsparcie kierowane do dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym zarówno przebywających w rodzinach jak i placówkach całodobowych 5%; Wsparcie skierowane do rodzin wychowujących dzieci, w tym przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze lub doświadczających kryzysu oraz otoczenia ww. osób/rodzin 6%.

***Wnioski z konsultacji i przeprowadzonej analizy*:** Poziom zadowolenia z działań i usług społecznych na obszarze LGD oceniono nisko i bardzo nisko w zakresie „Oferty dla dzieci i młodzieży poza edukacją formalną (wsparcie umiejętności kluczowych, psychologiczno – pedagogiczne itp.)" 51% wskazań na takie oceny. Realizacja RLKS w ramach FEP daje duże możliwości wsparcia działań w obszarze usług edukacji pozaformalnej, dlatego w ramach LSR powinno zwrócić się uwagę na to by większość potrzeb (także te, które wydają się mniej priorytetowe) w tym obszarze została zaspokojona poprzez zaplanowane w LSR przedsięwzięcia.

Wnioski odrzucone: Na etapie konsultacji pojawiła się propozycja realizacji projektu grantowego polegającego na przygotowaniu projektu współpracy międzynarodowej dot. wymiany międzyszkolnej młodzieży. Wniosek odrzucono ponieważ działanie uznano za możliwe do zrealizowania bez wsparcia w ramach LSR.

Wyniki analiz zostały wykorzystane w procesie formułowania celów i przedsięwzięć LSR. Wnioski marginalne lub niewpisujące się w zakres tematyczny RLKS zostały odrzucone.

Od 2025 r. następuje wzmacnianie odporności państwa i społeczeństwa na różnego rodzaju zagrożenia. W związku z aktualną sytuacją geopolityczną i dostosowywaniem programów wsparcia dla ludności w zakresie bezpieczeństwa i odporności społeczeństwa w listopadzie 2025r. przeprowadzono na obszarze LGD badania, w oparciu o które podjęto decyzję dotyczącą wprowadzenia zmian w dokumencie strategii.

Badanie potrzeb w zakresie rozwoju podstawowych umiejętności reagowania kryzysowego na poziomie indywidualnym i społecznym

Badanie prowadzone było w formule ankiety anonimowej, trwało od 06.11.2025r do 16.11.2025r. W czasie badania wypełniono 105 ankiet w formie elektronicznej. Do biura LGD nie wpłynęły ankiety w formie drukowanej. W badaniu udział wzięło 61 kobiet i 44 mężczyzn.

Wg wieku najwięcej osób wypełniających ankietę to osoby w wieku 26-40 lat - 36os. oraz wiek 41-50 lat 32 os. Ankietę wypełniło także 12 osób młodych do 25 lat, 17 osób w wieku 51 - 60 lat, 8 osób w wieku senioralnym powyżej 60 lat. W badaniu wzięło udział 68 osób zatrudnionych, 9 osób prowadzących własna działalność gospodarczą, 10ciu Rolników, 5 Uczniów, 4 Studentów, 9 Emerytów/Rencistów. Nikt nie zadeklarował statusu osoby bezrobotnej. Wśród respondentów znajduje się 30 osób aktywnych społecznie, 14 pracowników instytucji publicznych w tym samorządowych. Ankietę wypełniło 4 osoby z niepełnosprawnością.

Wyniki badania ankietowego w zakresie badanej gotowości społeczności lokalnej na wypadek sytuacji kryzysowej:

W pytaniu otwartym „Jakiej sytuacji kryzysowej najbardziej się obawiasz?" 77% badanych wskazało na obawy związane z wojną, konfliktem zbrojnym, atakiem na infrastrukturę (w tym atak nuklearny, przy użyciu gazów bojowych i zagrożenia chemiczne), w tym obawy związane z wojną wykazuje większy odsetek kobiet niż mężczyzn. (85 % odpowiedzi wśród kobiet i 68% odpowiedzi wśród mężczyzn dotyczyło obaw przed wojną). 10% wskazań dotyczyło czynników pogodowych takich jak powódź, grad, wichura (na te zagrożenia wskazało więcej mężczyzn niż kobiet). 4% odpowiedzi wskazywało na zagrożenia związane z brakiem prądu, gazu i wody oraz brakiem Internetu i brakiem informacji – odpowiedzi te wskazano wprost, a także w powiązaniu z atakiem na infrastrukturę krytyczną (na te zagrożenia wskazało więcej kobiet niż mężczyzn). 3% odpowiedzi wskazywało na czynniki zagrażające poczuciu bezpieczeństwa takie jak brak pracy, upadek firmy i bieda. W badaniu wskazano także na obawy związane z chorobami – pandemia, epidemia (te obawy częściej wskazywały kobiety); wyrażono obawy przed głodem i brakiem żywności oraz wskazano na narastającą nienawiść między ludźmi. Ponadto 64,8% osób stwierdziło że społeczność lokalna nie jest przygotowana na sytuacje kryzysowe. Niska ocena w tym zakresie częściej była wystawiana przez mężczyzn niż kobiety. (najniższą ocenę 1 wystawiło 59% wśród kobiet i 73% wśród respondentów z grupy mężczyzn). Niskie oceny przyznano także dla Gotowości lokalnych podmiotów np. OSP, Policja do zarządzania sytuacjami awaryjnymi (27,6% osób zaznaczyło ocenę 1, 33,3% wystawiło ocenę 2. Ocenę 5 wskazano zaledwie 3 razy. Na pytanie „Jak oceniasz przygotowanie siebie/ swojej najbliższej rodziny na wypadek sytuacji kryzysowej" ocenę 1 (czyli najniższą) wskazano 41,1% razy oraz ocenę 2 – 30,5% razy. Wg płci te dwie niskie noty częściej wystawiane były wśród kobiet -78% wśród tej grupy, mężczyźni te dwie noty wystawili w przypadku 61% odpowiedzi w swojej grupie. Dodatkowo 48,6% odpowiadających wskazało, że nie gromadzi zapasów, 45,7% osób gromadzi żywność o dłuższym terminie przydatności, tylko 5,7% osób wskazało, że posiada środki łączności i komunikacji np. radio na korbkę, cb radio, krótkofalówki, inne. 80% odpowiadających nie miało ustalonego system kontaktu z rodziną w przypadku rozproszenia, 26,7% odpowiadających nie rozważa wyjazdu z tego terenu lub z kraju w sytuacji kryzysowej, 46,7% osób nie wie co zrobi. 42,9% osób nie myśli o zabezpieczeniu finansowym na wypadek sytuacji kryzysowej, 51,4% ankietowanych stwierdziło, że nie zna dźwiękowych sygnałów ostrzegawczych.

Wyniki badania ankietowego w zakresie informacji i komunikacji na wypadek sytuacji kryzysowej:

W tej części badania sprawdzono na ile społeczność lokalna jest zorientowana na wypadek sytuacji kryzysowej i czy wie skąd czerpać wiarygodne informacje. Okazuje się, że: 59% odpowiadających nie wie gdzie uzyskać wiarygodną informację o sytuacji, w tym częściej odpowiedź nie wskazywały kobiety, 64% tej grupy, 52% w grupie mężczyzn; 51,4% osób nie wie gdzie jest najbliższe ujęcie wody pitnej; 59% osób nie wie gdzie uzyskać pomoc medyczną w sytuacji awaryjnej; 75,2% osób nie wie kto dowodzi lokalną

społecznością w sytuacji kryzysowej; 85,7% osób nie wie czy i gdzie jest najbliższy schron/miejsce do ukrycia; 82,9% osób nie wie czy i gdzie jest wyznaczone miejsce zbiórki w razie ewakuacji; 67,3% osób nie wie gdzie i do kogo można zgłosić informacje ważne ze względów bezpieczeństwa.

Wyniki badania ankietowego w zakresie badania zapotrzebowania na określone kursy i szkolenia:

Ankietowani wyrazili chęć udziału w szkoleniach dotyczących podnoszenia i nabywania umiejętności oraz kompetencji przydatnych w sytuacjach kryzysowych – 76,2% odpowiedzi twierdzących.

Chęć udziału w kursach dotyczących gotowości cywilnej: rozpoznawanie sygnałów alarmowych, reagowanie na zagrożenia, planowanie i prowadzenie ewakuacji – wyraziło najwięcej ankietowanych 58,1% odpowiedzi, drugim najczęściej wybieranym tematem były szkolenia z pierwszej pomocy, kwalifikowanej pierwszej pomocy, obsługi defibrylatorów oraz tworzenia lokalnych punktów medycznych wyposażonych w podstawowy sprzęt ratunkowy (52,4% odpowiedzi)

Trzecim kierunkiem wskazywanym najczęściej wśród respondentów były kursy prawa jazdy kategorii C, C+E, D, obsługi ciężkiego sprzętu, maszyn budowlanych oraz dronów (w tym z kamerami termowizyjnymi) i innych urządzeń specjalistycznych np. generatorów, radiotelefonów (42,9% odpowiedzi), respondenci w pytaniach otwartych ankiety wykazywali problemy, z których wynika potrzeba udziału w tego rodzaju kursach np. cyt.: „Nie posiadam uprawnień do kierowania pojazdami w sytuacji kryzysowej. Uważam, że posiadanie takich uprawnień jest ważne, ponieważ w sytuacjach nadzwyczajnych — takich jak ewakuacja, transport osób lub sprzętu, czy działania ratownicze — możliwość samodzielnego prowadzenia pojazdu znacząco zwiększa skuteczność i szybkość reakcji". „W razie potrzeby jestem zainteresowany odbyciem szkolenia lub kursu umożliwiającego uzyskanie odpowiednich kwalifikacji." Takie sugestie respondentów wskazują na chęć przygotowania się na różne sytuacje w zakresie gotowości cywilnej, a jednocześnie wykazują problem jakim jest brak takiego przygotowania, lub niewystarczający poziom praktycznego przygotowania mieszkańców obszaru do samodzielnego działania i wsparcia służb oraz innych osób w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych. Kolejny wskazywany temat to szkolenia w zakresie samoorganizacji i samowystarczalności – permakultura, zapasy, alternatywne źródła energii, przydomowe systemy uzdatniania wody (37,1% odpowiedzi); 29,5% osób oczekiwałoby szkoleń z zarządzania stresem i paniką, komunikacji kryzysowej oraz podstaw psychologii w sytuacjach zagrożenia, 27,6% wskazało na potrzebę edukacji rodzin i szkół w zakresie bezpieczeństwa dzieci; 25,7% odpowiedzi padło na szkolenia wodne, survivalowe i kulinarne dla dorosłych w warunkach polowych – przetrwanie w warunkach terenowych i miejskich, orientacja w terenie, zdobywanie pożywienia, konserwacja żywności; 24,8% oczekuje szkoleń z cyberbezpieczeństwa i rozpoznawania zagrożeń informacyjnych dla dorosłych – m.in. dezinformacja, bezpieczeństwo w sieci, fake newsy, cyberstalking;

***Wnioski z konsultacji i przeprowadzonej analizy*:**

Wyniki badań zostały poddane analizie przez powołany w LGD Zespół ds. Monitoringu i Ewaluacji oraz przedstawione lokalnej społeczności, Radzie LGD, Zarządowi i Komisji Rewizyjnej uczestniczącym w Warsztacie refleksyksyjnym organizowanym przez LGD w lutym 2026r.

Badania dały obraz społeczności lokalnej, która nie jest gotowa na zagrożenia. W wyniku przeprowadzonych konsultacji stwierdzono, że słusznym jest podjęcie działań polegających na włączaniu mieszkańców do aktywnego uczestnictwa w budowaniu odporności społecznej. Zauważono, że dobrze poinformowani i przygotowani obywatele stanowią ostoję dla bezpieczeństwa lokalnego bez popadania w chaos społeczny i destabilizację. Wobec powyższego zgłoszono następujące tematy i zakresy szkoleń dedykowanych mieszkańcom i organizacjom z obszaru LGD Pogórze Przemysko-Dynowskie:

1. Szkolenia z obsługi nowoczesnych technologii w tym specjalistycznego sprzętu np. dot. łączności - przenośne radiotelefony, łączność satelitarna, szkolenia z obsługi dronów z kamerą termowizyjną.

2. Pierwsza pomoc – szkolenia ratownictwa medycznego dla mieszkańców oraz Kursy kwalifikowane.

3. Szkolenia dla mieszkańców na Prawo Jazdy kat. C, C+E, D, uprawnienia na koparki, koparko- ładowarki – by w razie kryzysu dysponować lokalnie zasobami ludzkimi i zapewnić obsługę pojazdów i maszyn pomocnych w zapewnieniu bezpieczeństwa, ewakuacji.

4. Szkolenia survivalowe np. szkoły przetrwania/ organizacja miejsca przetrwania tymczasowego.

5. Szkolenia dla mieszkańców dot. reagowania na sabotaż i dezinformację i operacje psychologiczne.

Spośród wskazanych tematów należy wybrać najbardziej odpowiednie i możliwe do realizacji przy uwzględnieniu uwarunkowań związanych z ogłoszonymi naborami i wytycznych dot. środków funduszu EFS+ oraz zapewnić mieszkańcom możliwość uczestnictwa w wybranych formach wsparcia. Zawnioskowano o przesunięcie na ww. szkolenia m.in. środki z przedsięwzięć dotyczących integracji i usług społecznych, a w związku z tym w ramach planowanych przedsięwzięć należy uwzględnić wpływ działań na integrację społeczności lokalnej oraz wsparcie dla osób starszych.

Wnioski odrzucone: Na etapie konsultacji pojawiła się propozycja realizacji projektu grantowego dedykowanego dzieciom. Wniosek odrzucono ponieważ uznano, że dzieci i młodzież otrzymują wsparcie w ramach LSR w formie edukacji pozaformalnej. Konieczność szkoleń dla dorosłych jest bardziej oczekiwaną formą wsparcia w ramach LSR.

3.2 Partycypacyjny charakter wdrażania LSR

Uczestnicy zaangażowani w tworzenie Strategii, zostali wskazani w ramach opisu partycypacyjnych metod tworzenia LSR. By utrzymać zaangażowanie tych osób na kolejnych etapach realizacji LSR (monitorowanie, wdrażanie), LGD będzie realizować plan komunikacji i animacji. LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" od wielu już lat buduje swój pozytywny wizerunek w otoczeniu, jako stowarzyszenie mające realny wpływ na rozwój obszarów wiejskich, ciesząc się przy tym dużą przychylnością mieszkańców. Utrzymywanie wzajemnie korzystnych relacji z otoczeniem wewnętrznym i zewnętrznym w dużej mierze spoczywa na pracownikach Biura, członkach organów Zarządu i Rady. Dzięki dużemu doświadczeniu, kreatywności i obecności LGD blisko ludzi stowarzyszenie może cieszyć się zaufaniem w swoim otoczeniu. Informowanie o strategii i jej realizacji jest jednym z kluczowych działań stowarzyszenia w zakresie kreowania wizerunku LGD. Ważne tu jest by wybrane kanały informacyjne, przekazywane treści docierały skutecznie do otoczenia zewnętrznego jakim są: społeczności lokalne Gmin członkowskich, klienci – wnioskodawcy, potencjalni beneficjenci i beneficjenci Strategii, media (tradycyjne i nowoczesne), które pomagają docierać z informacją do szerszego grona odbiorców i przyczyniają się do budowania wizerunku, samorządy gminne, które pomagają w pracy stowarzyszenia np. poprzez udostępnianie lokali, sal konferencyjnych itp.

3.2.1 Metody, kanały i narzędzia komunikacji, sposób udostępniania informacji

Celem procesu komunikacji jest utrzymywanie relacji z otoczeniem i wewnątrz partnerstwa, a także przekazanie odbiorcom działań LGD najważniejszych kwestii związanych z działalnością stowarzyszenia oraz ofertą jaką będzie możliwość uczestniczenia we wdrażaniu Strategii i budowaniu partnerstwa, a także wzbudzenie określonej reakcji wśród grupy docelowej i otrzymanie informacji zwrotnej. Wśród narzędzi komunikacji stosowanych przez LGD będą: materiały drukowane (ulotki, plakaty, tablice informacyjne), działania członków LGD – informowanie, komunikaty tzw. marketing szeptany, spotkania, a także narzędzia online takie jak: firmowa strona internetowa i profil społecznościowy na portalu Facebook. W śród narzędzi wykorzystywanych w procesie komunikacji należy też wymienić ankiety badające satysfakcję klientów/uczestników wydarzeń, spotkań, szkoleń. Ponadto aktywizacja mieszkańców i potencjalnych beneficjentów odbywać się będzie za pomocą organizacji bezpośrednich spotkań informacyjnych, warsztatów i spotkań/wyjazdów edukacyjnych, a także premiowania w ramach lokalnych kryteriów wyboru np. partnerstwa i innowacyjności.

3.2.2 Inicjowanie działań wzmacniających partnerstwo członków LGD we wdrażaniu LSR – Animacja

Aktywna komunikacja wewnętrzna (formalna i nieformalna) pomiędzy członkami organów decyzyjnych, pracownikami, członkami stowarzyszenia wpływa na duże zaangażowanie tych osób i motywację do podejmowania działań oraz pełnienie na wysokim poziomie przypisanych ról, obowiązków, identyfikowanie się z LGD oraz lojalność, przez co jest możliwe efektywne osiąganie postawionych celów. Taka postawa osób zaangażowanych w partnerstwie jakim jest LGD pozwala też na skuteczne informowanie o strategii i jej realizacji. Działania wzmacniające partnerstwo, będą polegały na zachęcaniu do zgłaszania własnych pomysłów i inicjatyw, angażowaniu członków stowarzyszenia w realizowanie tych inicjatywy, pomoc w realizacji kreatywnych pomysłów, projektów zgłaszanych do biura LGD, inicjowanie partnerstw na rzecz ich realizacji. Wszelkie działania inicjowane przez członków LGD uzasadniają partycypacyjny charakter wdrażania LSR.

3.2.3 Inicjowanie działań w celu rozwinięcia współpracy pomiędzy podmiotami na obszarze LGD – kluczowe do realizacji projektów partnerskich.

Realizacja projektów partnerskich i w partnerstwie, nawiązywanie współpracy jest bardzo interesującą propozycją dla wielu organizacji i podmiotów chcących realizować swoje inicjatywy w ramach wdrażania LSR. Partnerstwo daje większe możliwości, rozwija, uczy pozwala na wymianę doświadczeń. LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" realizowała w perspektywie PROW 2014-2020 trzy projekty współpracy, w dwóch z nich pełniąc rolę lidera. Zdobyte w tym zakresie doświadczenie można teraz śmiało wykorzystać do inicjowania, budowania partnerstw wśród podmiotów uczestniczących we wdrażaniu Strategii na poziomie potencjalnych wnioskodawców. Główne korzyści z partnerstwa zawiązanego na rzecz osiągnięcia wspólnego celu, to przede wszystkim: dzielenie się doświadczeniem, wzajemne inspirowanie się, wymiana dobrych praktyk, łączenie potencjałów i zasobów, nauka współpracy. LGD w ramach swoich działań animacyjnych, będzie mogło organizować spotkania integracyjne i informacyjne dot. budowania partnerstwa oraz służyć pomocą w łączeniu, kojarzeniu partnerów z obszaru LGD oraz prowadzenie bazy pomysłów na projekty realizowane w partnerstwie – *„Rejestr podmiotów otwartych na współpracę"*. Propozycje projektów realizowanych w partnerstwie bądź partnerskich i poszukiwanie w tym celu partnera, beneficjenci będą mogli zgłaszać do biura LGD.

3.2.4 Animacja na rzecz wdrażania projektów innowacyjnych w zdefiniowanych obszarach.

Prowadzenie działań innowacyjnych, jest wyzwaniem dla podmiotów z obszarów wiejskich LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie". Animacja LGD, w zakresie podejmowania działań innowacyjnych będzie miała na celu włączenie do działań informacyjnych skierowanych do potencjalnych beneficjentów, w tym przedsiębiorców, informacji dotyczących innowacyjności oraz inteligentnych specjalizacji województwa oraz korzyści płynących z wdrażania innowacji, w tym cyfrowych. U podstaw motywacji do rozwoju innowacji i cyfryzacji szczególnie w firmach, powinny leżeć argumenty długofalowego rozwoju, a nie chęci odniesienia jednorazowych korzyści. Działania komunikacyjne i animacyjne określone m.in. w „Planie komunikacji z lokalną społecznością na lata 2023-2029" dedykowane mieszkańcom obszaru i członkom LGD obejmują zagadnienia m.in. dot. innowacyjności (np. planowane wyjazdy edukacyjne mogą być zorganizowane do Podkarpackiego Centrum Nauki „Łukasiewicz"). Takie działalna potwierdzają zaangażowanie w animację na rzecz innowacyjności wśród potencjalnych beneficjentów i mieszkańców, potwierdzają partycypacyjny charakter wdrażania LSR. Ponadto istnienie partnerstwa LGD i łączenie podmiotów różnych sfer życia gospodarczego, społecznego i publicznego ułatwia wymianę wiedzy i doświadczeń także w zakresie innowacji. Oczekiwany wpływ na rozwój obszaru w związku z animacją na rzecz innowacyjności to zwiększenie operacji wdrażających innowacyjne rozwiązania. Zagadnienia innowacyjności, w tym definicję określono w ramach opisu dot. innowacyjności w kryteriach wyboru.

Rozdział 4.Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania Strategii

4.1 Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania Strategii

Wytypowanie obszarów, na które może mieć wpływ Strategia rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" wymagało przeanalizowania istotnych z punktu widzenia rozwoju obszarów wiejskich dziedzin życia społecznego, publicznego i gospodarczego.

4.1.1 Zagospodarowanie przestrzenne, dostęp do infrastruktury, dziedzictwo kulturowe, potencjał kulturowy, atrakcyjność turystyczna

Układ osadniczy w przeważającej części obszaru LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" stanowią tzw. wsie – ulicówki lub wielodrożnice, czyli wsie położone wzdłuż ciągów komunikacyjnych, dróg o nieregularnym przebiegu, przy których zwarcie stoją domy i zabudowania gospodarcze. Zabudowa rozmieszczana, jest po obu stronach dróg, na środku często występuje plac oraz usytuowane są budynki infrastruktury publicznej pełniące funkcję społeczno-kulturalną, służące mieszkańcom wsi.

Występująca również na obszarze działania LGD zabudowa położona w oddaleniu od głównych dróg ma charakter bardziej rozproszony. Niektóre miejscowości, np. wieś Jawornik Polski, zachowały ślady małomiasteczkowego układu urbanistycznego. Wszystkie miejscowości obszaru, są powiązane funkcjonalno-przestrzennie ze swoim najbliższym otoczeniem oraz z lokalnym ośrodkiem społeczno-gospodarczym, siedzibą władz samorządowych. Każda miejscowość posiada ukształtowane swoje centrum.

W zabudowie mieszkaniowej obszarów wiejskich Pogórza, występują budynki jednorodzinne, wielorodzinne oraz budownictwo zagrodowe, z przewagą budynków niskich o konstrukcji murowanej. Budownictwo zagrodowe prezentują też nielicznie już zachowane dwutraktowe drewniane chałupy o funkcji mieszkalno-gospodarczej. z kolei budownictwo jednorodzinne to przede wszystkim budynki wolnostojące. Na tym tle zdecydowanie wyróżnia się Gmina Miejska Dynów. Centrum regularnego układu miejskiego stanowił prostokątny rynek. Czworobok miasta od strony północno-zachodniej zamykał kościół, a od północnego wschodu zamek wzniesiony po 1409 r. zapewne przez Piotra Lunaka Kmitę, na miejscu dawnego grodziska. Układ przestrzenny Dynowa nawiązuje do planu szachownicowego, szeroko stosowanego przy projektowaniu średniowiecznych układów urbanistycznych. Na początku XVIII w. w drewnianej zabudowie przyrynkowej Dynowa zaczęły pojawić się pierwsze parterowe domy murowane, które w pierwszej połowie XIX w. zastąpiły ostatnie budynki drewniane. Zmiany w zabudowie centralnej miasta nastąpiły także po pożarach, które miały miejsce w 1870 i 1904 r. Dalszych zniszczeń dokonały pożary II wojny światowej i niemieckie bombardowania. z krajobrazu miasta zniknęły okazałe budynki cerkwi oraz synagogi[10].

Gminy objęte Strategią czynią starania w zakresie poprawy funkcjonalności, dostępność i estetyki przestrzeni publicznych, obiektów, głównie poprzez uchwalanie studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, oraz sukcesywne sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które mają znaczenie dla kształtowania i porządkowania przestrzeni. Tam, gdzie to konieczne planowana jest, rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

Potrzeby w zakresie rewitalizacji miejscowości, wyłonione podczas konsultacji społecznych: Dokumenty planistyczne obszaru LGD wskazują, na potrzeby rewitalizacji części konkretnych miejscowości lub/i obszarów zdegradowanych. W gminach występuje infrastruktura w postaci niezagospodarowanych obiektów: budynków po szkołach, kinach itp., które mogłyby po rewitalizacji (przebudowie) pełnić nowe funkcje. Zauważanym często problemem jest też zbyt mała liczba miejsc parkingowych w centrach miejscowości, przy budynkach pełniących funkcje publiczne, społeczno – kulturalne (szkoły, domy ludowe,

[10] *http://pogorzedynowskie.pl/trasa_rowerowa/50/2.html z dnia 15.03.2023 r.*

domy kultury, itp.), co utrudnia ruch pieszych i innych użytkowników, wpływa na estetykę, a także zagraża bezpieczeństwu przy drogach czemu mogłaby zaradzić organizacja kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej.

Tabela 5. Gminy, które prowadziły działania rewitalizacyjne na podstawie GPR lub PR zaplanowane na cały okres obowiązywania programu.

GMINA	Liczba działań ogółem w tym:	dla których dominują interwencje w obszarze społecznym	dla których dominują interwencje w obszarze gospodarczym	dla których dominują interwencje w obszarze przestrzenno-funkcjonalnym	dla których dominują interwencje w obszarze technicznym
Dubiecko	16	4	4	6	2
Jawornik Polski	5	3	0	2	0
Dynów m.	5	3	0	2	0

Źródło: Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych, stan na 31 grudnia 2020 r.

Rewitalizacja to proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji, na podstawie działań przygotowanych przez gminy i prowadzonych na podstawie dokumentu strategicznego (gminnego programu rewitalizacji, programu rewitalizacji lub innego dokumentu strategicznego). Sformalizowana i zdefiniowana w programach rewitalizacji forma aktywności podmiotów zaangażowanych w procesy rewitalizacji służąca realizacji celów rewitalizacji. Na obszarze LGD w 2020 r. trzy gminy prowadziły działania rewitalizacyjne na podstawie Gminnych Programów Rewitalizacji lub Planów Rewitalizacji zaplanowane na cały okres obowiązywania programu.

Z przeprowadzonej diagnozy obszaru, wysnuwa się wniosek dotyczący potrzeby inwestowania w małą infrastrukturę podnoszącą jakość życia mieszkańców, w tym poprawę dostępności i funkcjonalności obiektów służących mieszkańcom, a także bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej. Osoby biorące udział w badaniu ankietowym, oceniając zadowolenie z jakości i dostępności małej infrastruktury publicznej służącej mieszkańcom zazwyczaj określali poziom zadowolenia na poziomie średnim. Przewaga odpowiedzi „niski" i „bardzo niski" poziom zadowolenia dotyczy niemalże każdego rodzaju infrastruktury poddanej ocenie, a w szczególności Infrastruktura ochrony środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, mała retencja – zbiorniki na deszczówkę, przydomowe oczyszczalnie ścieków (tzw. rozwój zielonej gospodarki); Infrastruktura placówek wsparcia seniorów (np. kluby seniora, dzienne domy opieki, gospodarstwa opiekuńcze, uniwersytety III wieku); Możliwości wypożyczenia sprzętu wspomagającego, pielęgnacyjnego i rehabilitacyjnego wraz z doradztwem i treningami w zakresie obsługi w warunkach domowych; Infrastruktura społeczna i kulturalna; Infrastruktura wzmacniająca poczucie bezpieczeństwa na obszarach wiejskich (oświetlenie, chodniki – ciągi piesze, monitoring). Są to wg uczestników partycypacyjnych metod tworzenia LSR, kluczowe kierunki interwencji w obszarze małej infrastruktury.

4.1.1.1 Dziedzictwo kulturowe i atrakcyjność turystyczna obszaru

Dziedzictwo kulturowe obszaru LGD, jest niepodważalnym zasobem oddziałującym na wiele stref życia społecznego i gospodarczego. Mieszkańcy obszaru w ramach prowadzonych badań ankietowych wyrazili wysokie zadowolenie, z dotychczas podejmowanych działań w zakresie ochrony dziedzictwa lokalnego (m.in. kulturowego, przyrodniczego, historycznego) podobnie na zadowalającym poziomie, jest poczucie tożsamości z regionem, co oznacza, że mieszkańcy obszaru są przywiązani do miejsca zamieszkania. Duży wpływ na poziom zadowolenia w tym zakresie miało podejmowanie licznych inicjatyw dotyczących

kultywowania dziedzictwa lokalnego, w tym kulturalnego i tradycji w ramach projektów grantowych LGD. Szereg zaplanowanych i zrealizowanych kompleksowych i komplementarnych działań przyczynił się do zrozumienia wartości dziedzictwa lokalnego jako konkretnego zasobu przynależnego do miejsca zamieszkania, miejscowości, najbliższej okolicy. Identyfikacja dziedzictwa lokalnego pozwala realizować ciekawe inicjatywy, które łączą społeczność lokalną. Jak podaje Narodowy Instytut Dziedzictwa "Jeżeli coś uważamy za swoje, chcemy to chronić i angażujemy się w opiekę nad tym." Dziedzictwem kulturalnym na obszarze LGD zajmują się KGW, OSP, stowarzyszenia kulturalne, kapele i zespoły folklorystyczne, centra kultury itp. Tereny wiejskie LGD są przykładem zachowania tradycyjnego krajobrazu kulturowego, w który wkomponowane są elementy dziewiczego środowiska przyrodniczego. Zgodne łączenie natury i kultury daje perspektywy rozwoju atrakcji i produktów turystycznych. Pomimo tego faktu, warunki do rozwoju turystyki rekreacyjnej, aktywnej, kwalifikowanej, kulturowej czy biznesowej wykorzystywane są na obszarze LGD w niewielkim stopniu. Tylko poprzez budowanie przewagi konkurencyjnej w postaci innowacyjnych produktów turystyki obszar ma szanse konkurować z innymi terenami. O atrakcyjności turystycznej obszaru LGD świadczy potencjał przyrodniczy, kulturowy, dziedzictwo materialne, zabytki architektury dworskiej, sakralnej, liczne szlaki krajoznawcze przebiegające przez teren LGD, co opisano w kolejnych akapitach niniejszej LSR.

4.1.1.2 Potencjał przyrodniczy

Duży potencjał obszaru, wynika przede wszystkim z posiadanych walorów naturalnych. Bogata sieć hydrograficzna stwarza doskonałe warunki do rozwoju turystyki wodnej. Wędkarstwo jako niezależny produkt turystyki specjalistycznej może stanowić doskonałe uzupełnienie oferty wypoczynkowo-rekreacyjnej regionu. Na terenie województwa podkarpackiego jest ok. 30 tys. wędkarzy, zrzeszonych w czterech Okręgach PZW[11]. Wzrost zainteresowania aktywną rekreacją z ich strony generuje atrakcyjność rzeki San. Rozwój wędkarstwa jako niezależnego produktu turystyki specjalistycznej może mieć wpływ na dominację konkurencyjną nad innymi turystycznymi obszarami kraju, a w konsekwencji na tworzenie infrastruktury, zwłaszcza położonej w pobliżu potencjalnych łowisk. Szlak wodny rzeki San stwarza także dogodne warunki do uprawiania turystki kajakowej. Atrakcyjne i dostępne trasy spływów kajakowych rzeki San stwarzają możliwość powstania infrastruktury szlaku kajakowego tj.: urządzenia, budynków i budowle służące obsłudze ruchu turystycznego na szlaku kajakowym. Zróżnicowanie krajobrazowe regionu, zwłaszcza w obszarze rzeki San, tworzy duże możliwości rozwoju związane z turystyką wypoczynkową i odmianami turystyki specjalistycznej np. turystyką konną, oraz popularnymi formami turystyki aktywnej np. turystyką rowerową i pieszą. Duże kompleksy leśne w tym (2 rezerwaty przyrody o łącznej powierzchni 61,87 ha, 4 parki krajobrazowe o łącznej powierzchni 18 060,10 ha i 2 obszarów chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 27 333,8 ha, stanowią doskonały potencjał turystyki przyrodniczo-krajoznawczej, edukacyjnej i rekreacyjnej. Lesistość na obszarze (32% powierzchni) większa od średniej krajowej (blisko 29%) oraz ukształtowanie powierzchni i sprzyjające warunki klimatyczne pozwalają na przedłużenie sezonu o miesiące zimowe np. narciarstwo biegowe. Ponadto obszar ten jest predysponowany do tworzenia produktów turystycznych typu „Nordic-Walking". Na terenie obszaru istnieje wiele szlaków rowerowych. Szlaki te tylko w części tworzą sieć, co zapewnia turyście ciągłość trasy oraz umożliwia swobodne przemieszczanie się rowerem czy też pieszo po obszarze. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego obszaru, zawdzięcza braki rozwiniętego przemysłu powodującego zagrożenia dla naturalnej przestrzeni regionu.

4.1.1.3 Potencjał kulturowy na rzecz turystyki

Na walory antropogeniczne regionu LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" składają się wszelkiego rodzaju miejsca i obiekty zabytkowe oraz muzea dysponujące zbiorami o szczególnym znaczeniu, świadczące

[11] *http://www.pzw.org.pl/home/podkarpackie z marzec 2023 r.*

o unikatowej historii regionu, a także tradycje, obrzędy i folklor świadczące o żywych korzeniach obyczajowości lokalnej. Bogactwo dziedzictwa kulturowego zabytkowych kościołów (tj. Kościół Parafialny p.w. św. Trójcy w Krzywczy, Kościół p.w. św. Katarzyny w Bachórcu, Kościół Parafialny p.w. Jana Kantego w Tarnawce gm. Dubiecko, Kościół Parafialny z lat 1872-73 w Bachórzu, Kościół Parafialny p.w. św. Mikołaja Biskupa w Harcie z lat 1779-1804, Zespół Kościoła par. p.w. św. Andrzeja Apostoła w Jaworniku Polskim, Zespół Kościoła par. p.w. św. Katarzyny w Manasterzu, Kościół św. Mikołaja i Maryi Panny z XV-XVI w. w Rokietnicy, Kościół p.w. św. Wawrzyńca w Dynowie), cerkwi (tj. Zespół Cerkwi w Chyrzynie gm. Krzywcza, Cerkiew Grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP w Krzywczy, Cerkiew p.w. Podwyższenia Krzyża w Dubiecku, cerkiew Grekokatolicka p.w. św. Dymitra w Piątkowej gm. Dubiecko), ludowych tradycji, zwyczajów i obrzędów są doskonałą podwaliną dla turystyki kulturowej. Obszar posiada stosunkowo dużą ilość zabytkowych obiektów. Niektóre z nich są unikalne na skalę Polski np. zespół dworca kolei wąskotorowej Przeworsk Główny (XIX/XX) wraz z linią kolejki wąskotorowej Przeworsk-Dynów został wpisany do Rejestru Zabytków (nr rej.: A-463). Istnienie tradycyjnej architektury (zespołów dworskich), ruin zamków, wiejskich chat i stajni, młynów, wielu przydrożnych, zabytkowych kapliczek, zwyczaje i obrzędy ludowe, zachowane stare rzemiosła (tkactwo, hafciarstwo ludowe, koronkarstwo, garncarstwo, zabawkarstwo), a także sztuka ludowa (muzyka, poezja, rzeźba), stanowią o jego dużej atrakcyjności turystycznej. Wśród rzemiosł artystycznych uprawianych na obszarze LGD należy wymienić rzeźbę (Bogusław Kędzierski, Mieczysław Fednar, Małgorzata Wojdyło, Marcin Kądziołka), malarstwo (Jolanta Miklasz-Pyś, Jacek Pyś, Alicja Jureczko, Danuta Sapa), pozostałe prace rękodzielnicze (Joanna Bednarz, Jolanta Grzech, Marta Jasińska, Krystyna Kopiec, Alicja Król, Maria Kucz, Dorota Kwaśna, Teresa Mazur, Irena Minorowicz, Bronisława Perduta, Rubin Adam, Ewa Rubin, Józef Sikora, Agnieszka Strojek, Agnieszka Strojek, Elżbieta Wojdyło, Beata Wąsowicz. Profesje te stanowią część dziedzictwa kulturowego regionu i mogą stanowić uzupełniającą atrakcję turystyczną Pogórza Przemysko-Dynowskiego. Odpowiednie wsparcie przez samorządy terytorialne rzemiosł opartych na lokalnych tradycjach prowadzić może w efekcie do ich reaktywacji i ożywienia działalności ukierunkowanej jako specyficzny produkt turystyczny. Dziedzictwo kulinarne, które coraz częściej traktowane jest jako jeden z głównych czynników rozwoju turystyki na obszarach wiejskich, to niewątpliwie także wielki potencjał regionu. Wyroby pań z kół gospodyń wiejskich (tj. chleb biały (plocek markowski), galaretka z nóżek wieprzowych (studzienina), gomółki, bałabuchy (pierogi z kaszą gryczaną, kapustą lub grzybami), zupa z pęcakiem i kruglem, żurek po dynowsku, żurek postny z Reczpola, kwasówkę z grzybami i kaszą gryczaną z Ruszelczyc, gołąbki z ziemniaków czy tradycyjny chleb z łopaty ze Skopowa itp.) i tradycyjne potrawy serwowane w lokalnych restauracjach, są doskonałą okazją do promocji lokalnego i regionalnego dziedzictwa kulinarnego, a także okazją do pobudzania lokalnej przedsiębiorczości. Tego typu zasoby są dla regionu szczególnie istotne zważywszy na fakt, iż łatwo je zmienić na popularny produkt turystyczny. Tradycyjna zdrowa żywność i rękodzieło ludowe obszaru stają się nie tylko dobrymi pomysłami na unikalny i ekskluzywny prezent, ale także sposobem na wzbogacenie oferty turystycznej oraz szansą na rozwój np. warsztatów pomagających w leczeniu różnych dolegliwości. Ginące zawody i rękodzieło połączone z żywnością wysokiej jakości pozwalają na stworzenie ofert zorganizowanego wypoczynku na obszarach wiejskich w postaci pakietu turystycznego inaczej tzw. komercjalizowanego produktu turystyki wiejskiej. Pakiet turystyczny to kombinacja dwóch lub więcej elementów sprzedawanych jako jeden produkt po zryczałtowanej cenie, w której koszty poszczególnych pozycji nie są wyodrębnione. Pakiety takie łączące usługę noclegową z wyżywieniem i atrakcjami tworzącymi wypoczynkowi cieszą się coraz większym zainteresowaniem i mogą stanowić dużą szansę poprawy sytuacji ekonomicznej w regionie zapewniając jednocześnie pozytywne efekty społeczne.

4.1.1.4 Potencjał infrastruktury turystycznej

Obszar LGD to tereny, gdzie nie ma mocno rozwiniętego przemysłu, predysponuje to ten teren do rozwoju turystyki, poprzez lokalizowanie tu obiektów turystycznych, w tym tworzenie gospodarstw

agroturystycznych. Dochody z prowadzenia działalności agroturystycznej mogą być dla ich właścicieli dodatkowym źródłem utrzymania.

Dane GUS określające liczbę turystycznych obiektów noclegowych w lipcu w latach 2016, 2018 wskazują na obniżenie się liczby obiektów. W roku 2016 w regionie objętym LSR ich liczba wynosiła 6, a dwa lata później było ich 5. Na koniec grudnia 2020r. zarejestrowane było już tylko 2 obiekty noclegowe (w gm. Dubiecko i Rokietnica). Na podstawie danych otrzymanych z Urzędów Gmin ustalono, że na obszarze LGD działa 30 gospodarstw agroturystycznych, stan ten uległ zwiększeniu (w 2015r. było ich 21). Na terenie Miasta Dynów oraz gminy Dynów funkcjonują pola namiotowe i kamperowe „Błękitny San" oraz „Kompleks Rekreacyjno – Sportowy Pod Dębiną". W mieście Dynów znajduje się obiekt noclegowy oferujący 12 miejsc noclegowych. Pole namiotowe znajduje się także w gminie Dubiecko. Brak zagród edukacyjnych.

Tabela 6. Gospodarstwa agroturystyczne na obszarze LGD.

Liczba gospodarstw agroturystycznych 31.12.2022 r.	Miasto i Gmina Dubiecko	Gmina Krzywcza	Gmina Dynów	Miasto Dynów	Gmina Jawornik Polski	Gmina Markowa	Gmina Rokietnica
30	14	1	13	0	1	1	0

Źródło: Dane pozyskane z urzędów gmin członkowskich LGD.

LSR uwzględnia podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru poprzez kreowanie oferty pobytowej na obszarze oraz budowę infrastruktury miejsca docelowego tj. bazy noclegowej, żywieniowej, umożliwiającej turystom swobodne i komfortowe korzystanie z miejscowej oferty. Będzie to wymagało dostosowania oferty do bardziej wymagającego odbiorcy, jednakże niewątpliwym atutem, powinno stać się nieskażone środowisko tworzące ekologiczny produkt agroturystyczny regionu. Infrastruktura para turystyczna regionu tj. Szlak Architektury Drewnianej, Krzywiecki Ekorajd Rowerowy, szlak wodny „Błękitny San", szlak Pielgrzymkowy zwany „Drogą Różańcową", szlak turystyczno-historyczny im. Płk. Leopolda Lisa-Kuli, szlak rowerowy GreenVelo, trasa rowerowa „Szlakiem przydrożnych krzyży i kapliczek w Husowie", szlak zielony Pagórki Pogórza – Dynowskiego, szlak niebieski „Zakolem Sanu", niebieski szlak turystyczny Dynów – Biała k. Rzeszowa, szlak niebieski: Dynów – Ustrzyki Dolne, szlak zielony: Przemyśl – Dynów, szlak żółty: Dubiecko – Pruchnik, szlaki konne przy jeździeckim klubie sportowym „DRAGON", rozwijający się prężnie kompleks rekreacyjno sportowy „Pod Dębiną" w Bachórzu z polem kamperowym i namiotowym, Zespół Pałacowo – Parkowy w Hadlach Szklarskich, Informacja Turystyczna: Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego Punkt Informacyjny Gminy Krzywcza, a także Galeria z miejscowym rękodziełem i pamiątkami w Krzywczy, Eko-muzeum „Kraina Błękitnego Sanu" to duży atut regionu i starania wielu osób i organizacji w zakresie rozwoju obszaru na rzecz turystyki.

Problemy, które najczęściej występują na obszarze LGD w zakresie rozwoju turystyki to: niedostateczna ilość ścieżek tematycznych (rowerowych, krajobrazowych); za mało atrakcji przyciągających turystów lub słaba ich promocja i wyeksponowanie; niewystarczająca infrastruktura sportowo-rekreacyjna; wymagająca modernizacji, zwiększenia estetyki baza noclegowa i gastronomiczna lokalnych podmiotów gospodarczych; niska estetyka miejscowości, braki w małej architekturze (parkingi, toalety, miejsca odpoczynku, obserwacji).

4.1.1.5 Potencjał komunikacyjny

Obszar LGD położony jest nieopodal ciągu istniejących korytarzy transportowych o zasięgu transeuropejskim. Około 40 km od południowych granic obszaru, znajduje się lotnisko Rzeszów-Jasionka, posiadające położenie strategiczne dla rozwoju ruchu lotniczego we wschodniej części kraju. W podobnej odległości zlokalizowana jest przylegająca do lotniska autostrada A4, łącząca m.in. Niemcy, Wrocław, Kraków, Tarnów, Rzeszów oraz przejście graniczne z Ukrainą Korczowa – 39 Krakowiec. Droga ta jest główną arterią komunikacyjną województwa podkarpackiego. Sieć drogową na obszarze LGD stanowią drogi

wojewódzkie, powiatowe i gminne. Drogi powiatowe w większości posiadają nawierzchnię bitumiczną. Na drogach tych w wielu miejscach obserwuje się uszkodzenia nawierzchni w postaci przełomów, głównie spowodowane ruchem pojazdów ciężarowych o masie niedostosowanej do wytrzymałości tych dróg. Sieć dróg powiatowych zapewnia dobre połączenie z wszystkimi sąsiednimi powiatami. Przepustowość tych dróg jest jednak znacznie ograniczona. Szybki rozwój motoryzacji, a tym samym wzmożony ruch samochodów, zarówno osobowych, jak i ciężarowych na tych drogach spowodował, iż drogi powiatowe nie spełniają obecnych wymagań. Przez teren działania LGD przebiegają drogi wojewódzkie nr 835 biegnąca przez Przeworsk do Grabownicy Starzeńskiej, a na obszarze LGD łączy gminy Jawornik Polski i miasto Dynów, 881 Relacji Żurawica – Sokołów Małopolski a na obszarze LGD łącząca gminę Rokietnica z gm. Markowa, 884 łącząca Przemyśl z Domaradzem a na obszarze LGD gminy Krzywcza, Dubiecko Dynów. Stan dróg stanowi jedną z podstawowych barier rozwoju regionu.

4.1.1.6 Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne podkreślające specyfikę danego obszaru

Na obszarze Lokalnej Grupy Działania, produkt lokalny aktywizuje społeczność, staje się marką regionu, inspiruje rolników i lokalnych przetwórców, a nawet jest dumą samorządów. Produkty takie jak kiełbasa markowska wpisana na Listę Produktów Tradycyjnych czy Chleb Żytni Tradycyjny Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" w Dynowie oznaczony znakiem, „Jakość Tradycja" należą do najsmaczniejszych w regionie i są rarytasem poszukiwanym nie tylko w kraju. Produkty z Markowej dostępne są na terenie całego Podkarpacia, ale także w punktach ze zdrową, ekologiczną żywnością w Warszawie czy Krakowie. Zazwyczaj to sami producenci pracowali i pracują na pozycję, jaką mają ich wyroby, biorąc udział w konkursach, festynach, dożynkach, zgłaszając produkty na listy dziedzictwa kulinarnego czy do konkursów o laur marszałków. To producenci wykonali i wykonują wielką pracę, inwestują niemałe kwoty, by ich produkt był unikalny, wyróżniał się i obronił na rynku. Lokalni producenci obszaru LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" stawiają też na uczciwość i rzetelność, wiedząc, że jest to klucz do sukcesu. Jednocześnie podkreślają, że rynek produktów lokalnych, tradycyjnych, regionalnych będzie się rozwijał pod warunkiem, że prawo nie będzie ograniczać sprzedaży tych wyrobów, czyli nie będzie wymagało od małych przetwórców spełniania takich samych wymogów jak np. od koncernów mięsnych. Jest to, bowiem inny rodzaj produkcji. Rosnące zainteresowanie konsumentów decyduje o rozwoju rynku takich produktów, które coraz częściej dostępne są nie tylko na targach, festynach czy jarmarkach, lecz także na specjalnych stoiskach w centrach handlowych, w sieciach handlowych, a nawet w niedużych sklepach osiedlowych. W ostatnich latach na terenie województwa powstają sklepy oferujące taką żywność, ale brakuje ogniwa pośredniego, czyli zorganizowanej dystrybucji. Pojedyncze sklepy na własną rękę szukają kontaktów z wytwórcami i same organizują dostawy.

Produkty nagrodzone certyfikatem upoważniającym do posługiwania się logo „Tradycyjny Produkt Powiatu Łańcuckiego": (Józef Bawoł, Zakład Masarski (kiełbasa starowiejska, kiszka wiejska markowska, salceson, pieczeń rzymska, schab parzony, pasztet, polędwica nadziewana), Rafał Dźwierzyński, Zakład Masarski (kiełbasa wiejska z Markowej, kiszka wiejska markowska, pieczeń markowska "Zając", schab wędzony wiejski, szynka wędzona wiejska), Wiesława Głowiak, Zakład Rzeźniczo-Wędliniarski(kiełbasa wiejska, szynka wiejska, salceson, pieczeń rzymska), Krzysztof Cyran TORCIK S.C. (Ciastka domowe markowskie, szyszka weselna), Koło Gospodyń Wiejskich w Markowej (chleb Markowski na serwatce, chleb biały, placek Markowski, chleb Markowski z kminkiem, chleb Markowski na zsiadłym mleku Polewka (zupa), chleb markowski z siemieniem), Stanisław Niemczak Zakład Masarski NIEM – POL S.J. (kiełbasa wiejska markowska, kaszanka wiejska gryczana, pieczeń tradycyjna „Zając", schab nadziewany, szynka wiejska wędzona), Jan Fołta Zakład Uboju i Przerobu Mięsa (kiełbasa markowska, Golonka Babuni, szynka w ziołach, polędwiczka nadziewana z Markowej, szynka wiejska z Markowej), Zakład Uboju i Przerobu Mięsa „MARKPOL" (kiełbasa zwyczajna, pieczeń domowa). Produkty oznaczone znakiem, „Jakość Tradycja": Chleb Żytni Tradycyjny Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" w Dynowie. Chleb kołacz i Chleb domowy na

maślance to wypieki nagrodzone przez Lożę Ekspertów programu „Doceń polskie" w trakcie XVII atestacji produktów spożywczych. Chleby uzyskały godła promocyjne oraz tytuły TOP PRODUKT. Miana te przyznawane są wyłącznie żywności najwyższej jakości, to najlepsza rekomendacja dla wyrobów Piekarni należącej do Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" w Dynowie. Oferta producenta nie ogranicza się do wyróżnionych przez ekspertów wypieków. Piekarnia proponuje konsumentom 18 rodzajów pieczywa podstawowego, 26 rodzajów drobnego, jak również 42 rodzaje ciast oraz wafle suche.

Podsumowując: bez dodatkowych elementów wspomagających, takich jak rozwinięta infrastruktura techniczna, niezmiernie istotna z punktu widzenia mieszkańców regionu i inwestorów oraz występowanie walorów antropogenicznych, będących dodatkową zachętą dla turystów, funkcja turystyczna nie będzie się rozwijała w sposób optymalny. Inicjatywa wynikająca z chęci poprawy warunków życia i oczekiwane bodźce ekonomiczne sprawiają, że turystyka na obszarze działania LGD może stanowić czynnik mobilizujący i aktywizujący dla mieszkańców w sferze zawodowej. Tereny, jakie obejmuje LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" (głównie wiejskie) to doskonałe miejsce do rozwoju oferty wypoczynku, opartego na walorach środowiska i aktywności rekreacyjnej, o której atrakcyjności decyduje możliwość poznania walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych miejsca/regionu oraz interaktywne metody prezentacji lokalnych zwyczajów, sposobów gospodarowania, tradycyjnej wytwórczości, itp.

Rozwój i promocja produktów lokalnych obszaru LGD jest korzystny zarówno ze względów środowiskowych (wykorzystywane są naturalne zasoby środowiska), gospodarczych (nowe firmy, dochód dla mieszkańców, podatki dla gminy, rozruch lokalnej gospodarki), jak i społecznych (miejsca pracy, ciekawe zajęcie, realizacja celów życiowych, wzrost poziomu życia i przywiązania do regionu). *Produkt lokalny stwarza szansę poprawy sytuacji ekonomicznej w regionie, zapewniając jednocześnie pozytywne efekty środowiskowe i społeczne. Jest, więc regionalnym sposobem na realizację zrównoważonego rozwoju.*

4.1.2 Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości, innowacyjność, branże z potencjałem rozwojowym, rynek pracy, rolnictwo

W latach 2015-2020 liczba podmiotów gospodarki narodowej na obszarze LGD wzrosła o 427 podmiotów. Dla porównania w okresie 2007-2014 liczba ta wynosiła 393 podmioty.

Nie ulega zmianie fakt, że najliczniejszą grupę w sektorze prywatnym stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (83% firm). Na uwagę zasługuje ciągłe zwiększanie się liczby fundacji i stowarzyszeń, choć w nieco wolniejszym tempie. W latach 2015-2020 powstała jedna fundacja oraz 14 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Dla porównania w latach 2007-2014 powstało 5 nowych fundacji oraz 31 nowych stowarzyszeń i organizacji społecznych.

Tabela 7. Struktura firm na obszarze działania LGD wg form własności w latach 2015-2020.

Wyszczególnienie firm	2015	2020	Wzrost/spadek o
Ogółem	2 225	2 652	427
Sektor publiczny	126	104	-22
Sektor prywatny, w tym:	2 092	2 534	442
spółdzielnie	17	11	-6
fundacje	8	9	1
stowarzyszenie i organizacje społeczne	130	144	14
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1 717	2 107	390

Źródło: Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych – stan na dzień 31 grudnia.

Warto zauważyć, że w latach 2015-2020 wzrosła przedsiębiorczość mieszkańców wyrażona m.in. liczbą podmiotów gospodarczych na tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym z 83,5 do 106 (w latach 2007-2014 z 69 do 81,2). Potwierdza to wzrost kolejnego wskaźnika, związanego z przedsiębiorczością mieszkańców,

czyli liczbą podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym, który w roku 2015 osiągnął na obszarze LGD średnią wartość 522 podmioty i wzrósł do 639 podmiotów w roku 2020.

Analiza wskaźnika określającego liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności w latach 2015-2020 sugeruje, wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w każdej z Gmin regionu. Największy wzrost odnotowała gmina Dynów obszar wiejski, w której wskaźnik ten wzrósł o 252 podmioty, z kolei w m. Dynów rokrocznie wskaźnik ten wypadał najlepiej w porównaniu do pozostałych Gmin, a gmina Rokietnica pod tym kątem każdego roku wypadała słabiej na tle innych. Niemniej jednak faktem jest pozytywny trend wzrostowy w przedsiębiorczości mieszkańców LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie".[12] W roku 2020 wszystkich osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na obszarze LGD było 2107, co stanowi 5% mieszkańców terenu LGD. Analogicznie odsetek ten w 2014 roku wynosił 3,8%. Najwięcej podmiotów gospodarczych w 2020 r. zarejestrowanych było w gminie Dubiecko (20,32%) oraz mieście Dynów (19,83%). W gminie wiejskiej Dynów działało 15,65 % podmiotów, w gminie Markowa 14,10%, w gminie Krzywcza 12,03%. Najmniejszą przedsiębiorczością charakteryzują się mieszkańcy gminy Rokietnica (7,39%) i Jawornik Polski (10,67%).

Tabela 8. Specyfika branżowa działalności gospodarczych na obszarze LGD wg sekcji PKD.

Podmioty gospodarki narodowej wg wybranych sekcji PKD2007 w rejestrze regon w 2020 r.	Liczba podmiotów	
	Ogółem publiczne i prywatne	Prywatne
Sekcja F – Budownictwo	667	666
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	544	544
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	260	260
Sekcje S, T, U – Pozostała działalność usługowa, Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; Organizacje i zespoły eksterytorialne	222	221
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	203	203
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	118	114
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	106	89
Sekcja A – Rolnictwo	71	69
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	65	63
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	65	53
Sekcja J – Informacja i komunikacja	46	45
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	43	42
Sekcja P – Edukacja	93	40
Sekcja K- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	36	36
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	21	21
Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie	5	5
Ogółem w bazie GUS	2 652	2534

Źródło: Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych, stan na 31 grudnia 2020 r.

Analizując strukturę działalności prowadzonej przez podmioty gospodarcze zarejestrowane na obszarze działania LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" należy stwierdzić, że dominują tu firmy związane z sektorem budowlanym – najliczniejszym działem w tej sekcji są roboty budowlane specjalistyczne – 508 podmiotów.

[12] Raport - Ewaluacja zewnętrzna lokalnej strategii rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" 2022 r.,

W ramach sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” prowadzona jest głównie: działalność związana z produkcją wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli – 102 podmioty, z produkcją metalowych wyrobów gotowych – 40 podmiotów, z produkcją artykułów spożywczych – 31 podmiotów, z produkcją mebli - 20, a z produkcja odzieży – 14 podmiotów.

W sekcji dotyczącej handlu i naprawy pojazdów samochodowych (łącznie z motocyklami) 328 podmiotów prowadzi handel detaliczny, a naprawą pojazdów zajmuje się 128 podmiotów.

W ramach działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej najliczniej reprezentowany jest dział dotyczący usług prawniczych, działalności rachunkowo-księgowej i doradztwa podatkowego – 34 podmioty. Pozostałą działalnością profesjonalną, naukową i techniczną zajmuje się 31 podmiotów. W reklamie i badaniach rynku działa 11 podmiotów, a działalność weterynaryjną prowadzi 8.

W sekcji Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, 87 podmiotów zajmuje się opieką zdrowotną. Natomiast pomoc społeczną bez zakwaterowania świadczy 17 podmiotów, a z zakwaterowaniem dwa.

W sektorze rolniczym działalność prowadzi zaledwie 2,7% firm prywatnych, w tym w leśnictwie i pozyskiwaniu drewna 46 podmiotów, a w dziale upraw rolnych i hodowli zwierząt (w tym usługi) 25 zarejestrowanych podmiotów.

W ramach działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi na obszarze LGD działalność usługową związaną z wyżywieniem prowadzi 53 podmioty, a zakwaterowanie zapewnia 12.

W ramach działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją najliczniejszą grupę – 45 podmiotów – stanowią działalności sportowe, rozrywkowe i rekreacyjne, 11 podmiotów prowadzi działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostałą związaną z kulturą; natomiast działalność twórczą prowadzi 9 podmiotów.

W zakresie usług administrowania i działalności wspierającej najliczniej reprezentowany jest dział dotyczący usług związanych z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni – 21 podmiotów. Działalność związaną z administracyjną obsługą biura i wspomagającą prowadzenie działalności zajmuje się 7 podmiotów. Działalność organizatorów turystyki prowadzi trzy podmioty.

Na obszarze LGD mało jest instytucji, które oferują przedsiębiorcom szeroko zakrojone usługi wspierające, obejmujące m.in. kwestie związane z tworzeniem, prowadzeniem i rozwojem przedsiębiorstwa, udzielaniem informacji, szkoleniami, doradztwem, usługami B+R, itp. Jako instytucje otoczenia biznesu można wskazać stowarzyszenia przedsiębiorców, centra wspierania przedsiębiorczości, inkubatory przedsiębiorczości, centra transferu technologii, instytucje sfery B+R, fundusze pożyczkowe, firmy prywatne świadczące usługi dla przedsiębiorców, itp.

4.1.2.1 Innowacyjność firm na obszarze LGD

Jak wynika z przeprowadzonych konsultacji i dostępnej literatury, we wdrażaniu działań innowacyjnych, przez przedsiębiorców zauważa się wiele barier ograniczających ten proces. Jedną z nich stanowi rozbudowana biurokracja związana z pozyskiwaniem funduszy i ich rozliczaniem. Problem ten jest szczególnie istotny dla mikroprzedsiębiorstw (a tych na obszarze LGD jest najwięcej), których właściciele nie dysponują wystarczającą wiedzą niezbędną do właściwego ubiegania się o pomoc, bądź nie mają na to wystarczającej ilości czasu. Kolejny, wskazywany przez przedsiębiorców, problem dotyczy zbyt długiego czasu wdrażania innowacji. Jest on powiązany z koniecznością przestrzegania procedur zapisanych w dokumentach programowych, co znacząco wydłuża czas realizacji konkretnych inwestycji i rozliczania projektów. Kolejnym zidentyfikowanym ograniczeniem wdrażania innowacji jest brak środków własnych na inwestycje – wskazuje na to ponad ¼ badanych firm. Innym ograniczeniem jest brak odpowiednich środków materialnych i zasobów ludzkich umożliwiających wdrażanie innowacji. W grupie pozostałych ograniczeń

warto wymienić: nieufność do dostarczanej wiedzy, brak inwestorów zorientowanych na długofalowe inwestycje, brak partnerów do wdrażania innowacji czy niechęć do ryzyka.[13]

W gminach członkowskich LGD najwięcej działa mikroprzedsiębiorstw (2557 podmiotów, tj. 96,42% wszystkich). Pozostałe firmy to podmioty zatrudniające 10-49 osób (spośród 90 takich podmiotów, 19 działa w m. Dynów, 18 w gm. Dubiecko, 15 w gm. Markowa, 12 w gm. Dynów, 10 w gm. Krzywcza, 9 w gm. Jawornik Polski i 7 w gm. Rokietnica) i podmioty zatrudniające 50-249 osób (5 podmiotów – 3 w m. Dynów i 2 w gm. Dubiecko).

Podczas konsultacji społecznych zauważono, że na szczególną uwagę w ramach niniejszej LSR dla LGD „Pogórze Przemysko Dynowskie" zasługiwać powinny działalności wpisujące się w Inteligentne Specjalizacje Województwa Podkarpackiego, które zostały wskazane jako innowacyjne, szczególnie w ramach IS „Jakość życia".

Przedsiębiorstwa społeczne działające na obszarze LGD wskazano w ramach opisu ekonomii społecznej.

Udział wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych gmin na terenie obszaru LGD wynosi 25,49%. Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca na obszarze LSR (obliczony jako średnia z gmin tworzących obszar LSR) wyniósł za 2020 rok 904,22 zł. W latach 2018-2020 można zaobserwować korzystny trend wzrostów wskaźnika G w każdej z gmin obszaru LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie". Najwyższe wartości wskaźnika G spośród wszystkich gmin odnotowywano niemal rokrocznie w gminie Markowa, a najniższe w gminie Krzywcza.

4.1.2.2 Branże z potencjałem rozwojowym oraz branże mające kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru

Branżami kluczowymi dla rozwoju obszaru będą te działalności, które wpiszą się w trzy zakresy tematyczne wspierane w ramach LSR. Są to w szczególności:

– działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi oraz działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – wsparcie tego rodzaju działalności przyczyni się do rozwoju gospodarczego w obszarze turystyki i kultury. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na rozwój tzw. srebrnej turystyki – osoby 50+ stają się jedną z ważniejszych grup świadomych turystów o jasno sprecyzowanych oczekiwaniach. Likwidacja barier i dopasowanie oferty do indywidualnych potrzeb może prowadzić do wzrostu w grupie turystów 50, 60 czy 70 plus.

– działalność wspierająca firmy, rynek pracy i rozwój edukacji mieszkańców, w tym promująca wiedzę dotyczącą aktywnego i zdrowego stylu życia - rozwiązania z zakresu medycyny prewencyjnej czy aplikacje umożliwiające kontrolowanie stanu zdrowia czy odżywiania się stwarzają szansę na upowszechnianie zdrowego, spersonalizowanego i aktywnego stylu życia. Działalność ta, nazwijmy to ogólnie doradcza, dedykowana mieszkańcom, firmom, organizacjom (np. rachunkowość) to także działalność profesjonalna naukowa i techniczna, reklama i badania rynku, a także działalność weterynaryjna – co wynika z potrzeb zgłaszanych przez mieszkańców obszaru.

– opieka zdrowotna i pomoc społeczna, to branża działalności kluczowa dla obszaru LGD z uwagi na nieunikniony rozwój tzw. srebrnej gospodarki, tutaj można wspierać też wszelkiego rodzaju usługi dla ludności wiejskiej, a także działalności w ramach tzw. gospodarki czasu wolnego. W kontekście srebrnej gospodarki oczekiwane na obszarze LGD są zintegrowane usługi opieki i lepsza łączność, dostępność do technologii przyjaznych seniorom, mających wpływ na zmniejszanie ich izolacji społecznej. Osoby starsze mogą być aktywnymi uczestnikami platform internetowych oraz aplikacji umożliwiających łączność z innymi osobami. Dostęp do mobilnych usług zdrowotnych, dostępnych np. w smartfonie (mHealth), ma pozytywny

[13] „Ograniczenia wdrażania działań innowacyjnych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw" Kazimierz Cyran – Artykuł naukowy Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, s.9

wpływ również na opiekunów osób starszych, którzy mają możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji oraz kompetencji.

Branże z potencjałem rozwojowym to także, te w których działa już znaczna liczba podmiotów i które mogłyby się rozwijać tworząc nowe wysokiej jakości miejsca pracy na obszarze LGD, w tym dostosowując miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych. Idąc tym kluczem i dodatkowo analizując popyt na określone usługi, wykazany w badaniach ankietowych do LSR, wsparciem należy objąć:

– działalności w branży budowlanej specjalistycznej oraz działalności związane z produkcją wyrobów z drewna, metalowych wyrobów gotowych, produkcją artykułów spożywczych, mebli i odzieży. Z punktu widzenia srebrnej gospodarki należy zwrócić uwagę na rozwój budownictwa przyjaznego seniorom oraz rozwiązań inteligentnych – z jednej strony tworzenie otoczenia dostosowanego do potrzeb osób starszych, z drugiej strony wprowadzanie prostych rozwiązań technicznych (np. szersze drzwi, zaadaptowanie łazienki) oznacza poprawę ergonomii oraz zapewnia bezpieczne i komfortowe warunki funkcjonowania dla osób o ograniczonej sprawności.

– potencjalnie rozwojową branżą po uwzględnieniu opinii mieszkańców wskazujących potrzeby rozwoju handlu lokalnymi produktami i rękodziełem, w tym tworzenie sklepów internetowych jest działalność handlowa i naprawcza pojazdów samochodowych– działalność taka mogłaby być wspierana w ramach każdego z 3 obszarów strategicznych ukierunkowujących niniejszą LSR.

W ramach Strategii wsparcie będą mogły otrzymać m.in. mikro i małe przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwa rolne oraz zajmujące się biogospodarką. Biogospodarka obejmuje wszystkie sektory i systemy, które opierają się na zasobach biologicznych (zwierzęta, rośliny, mikroorganizmy i biomasa pochodna, w tym odpady organiczne), ich funkcjach i zasadach. Obejmuje ona i łączy: ekosystemy lądowe i morskie oraz świadczone przez nie usługi; wszystkie sektory produkcji podstawowej, które wykorzystują i produkują zasoby biologiczne (rolnictwo, leśnictwo oraz wszystkie sektory gospodarcze i przemysłowe, które wykorzystują zasoby i procesy biologiczne do produkcji żywności, paszy, produktów biopochodnych, energii i usług).

Problemy związane z gospodarką/przedsiębiorczością na obszarze LGD

Podczas konsultacji społecznych wyłoniono kilka głównych problemów w tym obszarze: ogólnie mała liczba przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych; przestarzałe zaplecze techniczne firm (np. maszyny, urządzenia); słaba współpraca przedsiębiorców w zakresie promocji własnych produktów i usług; wysokie koszty pracy i szkoleń dla pracodawców; emigracja zarobkowa młodych ludzi; brak wykwalifikowanych pracowników; zbyt wysokie obciążenia formalno-prawne związane z prowadzeniem działalności gospodarczej; zły standard i stan techniczny dróg uniemożliwiający transport towarów; niewystarczająco rozwinięta sieć wodociągów i kanalizacji; niski poziom wynagrodzeń – ograniczone możliwości finansowe lokalnych przedsiębiorstw; brak ciągłości zamówień w niektórych branżach.

4.1.3 Rynek pracy

Analiza zmian zachodzących na przestrzeni lat 2015-2020 w zakresie liczby pracujących osób w gminach LGD wskazuje, że w gminach Dynów Miasto oraz Jawornik Polski ubyło osób pracujących, (szczególnie mężczyzn), podczas gdy w pozostałych gminach obszaru LGD trend był odwrotny. Najlepiej pod tym kątem wypadła gmina Dubiecko, w której w ciągu 5 lat przybyło 100 osób pracujących. Od 2015 do 2020 roku w 5 spośród 7 gmin LGD utrzymuje się wyższa liczba pracujących kobiet w porównaniu do liczby mężczyzn.

Tabela 9. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD.

Gmina	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Rokietnica	185	208	67	81	118	127

Markowa	517	542	264	258	253	284
Dubiecko	606	706	210	243	396	463
Krzywcza	216	253	71	107	145	146
Jawornik Polski	254	203	111	79	143	124
Dynów miasto	1 122	1 046	438	386	684	660
Dynów	330	405	132	167	198	238
RAZEM	3230	3363	1293	1321	1937	2042

Źródło: Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych stan na 31 grudnia

W dwóch gminach obszaru LGD (Jawornik Polski i Krzywcza) spadek liczby bezrobotnych kobiet był wyższy w porównaniu do mężczyzn. W tym okresie w gminie Krzywcza ubyło najmniej bezrobotnych spośród wszystkich Gmin obszaru, a w gminie Jawornik Polski spadek bezrobotnych był najwyższy. Analiza sytuacji bezrobotnych kobiet wskazuje, że choć w tej grupie bezrobocie obniżyło się w latach 2015-2020 w każdej z Gmin obszaru, wskaźnik ten wyższy był względem grupy mężczyzn. W zestawieniu z danymi, na temat liczby pracujących osób w gminach, w ramach którego więcej było pracujących kobiet niż mężczyzn można szukać różnych przyczyn tego zjawiska. Można postawić hipotezę, że w przypadku problemów, ze znalezieniem pracy mężczyźni z tego regionu mogą wyjeżdżać w poszukiwaniu zatrudnienia, a kobiety prawdopodobnie pozostaną na miejscu. W związku z tym w urzędach pracy w statystykach wykazane będzie wyższe bezrobocie kobiet, w porównaniu do mężczyzn, podczas gdy zatrudnione kobiety będą przeważały na rynku pracy względem mężczyzn.[14]

Tabela 10. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Gmina	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Rokietnica	10,3	8,0	10,6	6,7	9,9	9,6
Markowa	8,6	6,8	9,1	6,1	8,0	7,5
Dubiecko	10,7	9,0	10,1	8,2	11,6	9,9
Krzywcza	10,4	9,2	8,5	8,2	12,6	10,4
Jawornik Polski	11,1	8,5	9,1	6,8	13,3	10,4
Dynów miasto	12,3	10,1	11,4	7,9	13,5	12,8
Dynów	10,4	8,5	9,9	7,6	11,1	9,6

Źródło: Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych stan na 31 grudnia.

Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR, w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR według stanu na koniec 2020 r. wyniósł 8,19%.

Pomiędzy 2020 a 2022 rokiem liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP na obszarze LGD spadła o 387 osób. Liczba bezrobotnych kobiet stanowiła ponad połowę liczby zarejestrowanych bezrobotnych (52% w latach 2020 i 2021 oraz 54% w roku 2022).

Tabela 11, Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy.

LATA	2020		2021		2022	
	Ogółem	W tym kobiety	Ogółem	W tym kobiety	Ogółem	W tym kobiety
Rokietnica	208	113	207	113	156	87
Markowa	260	132	222	102	166	75
Dubiecko	481	240	461	246	367	200
Krzywca	260	130	267	131	235	121
Jawornik Polski	218	123	220	125	224	133
Dynów m.	372	217	347	199	307	172

[14] Raport - Ewaluacja zewnętrzna lokalnej strategii rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" 2022r

Dynów	344	173	332	166	302	162
RAZEM	2143	1128	2056	1082	1757	950

Źródło: Dane statystyczne z Powiatowego Urzędu Pracy w Rzeszowie, Łańcucie, Przeworsku, Przemyślu, Jarosławiu – stan na dzień 31 grudnia.

W 2020 r. największy udział liczby bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym przypadł na miasto Dynów (9,7%) oraz na gminę Krzywcza (8,8%).

Skutki bezrobocia odczuwalne są nie tylko przez osoby pozostające bez pracy, lecz także przez ich rodziny, stwarzając poważne zakłócenia w ich funkcjonowaniu. Negatywne zmiany mogą przekładać się na wszystkie funkcje rodziny. Negatywny wpływ bezrobocia na więź łączącą małżeństwo niesie ze sobą zagrożenie osłabienia związków uczuciowych, a nawet zaburzenia ról małżeńskich czy rodzicielskich. Utrata pracy zawodowej często wpływa na powstawanie napięć oraz konfliktów w rodzinie. Z drugiej strony, brak zasobów pieniężnych prowadzi do znacznego ograniczenia stopnia zaspokojenia podstawowych potrzeb i zapewnienia minimalnych warunków egzystencjalnych niezbędnych dla rodzin. Bezrobocie rodziców obniża poczucie bezpieczeństwa u dzieci i negatywnie przekłada się na ich dalsze możliwości edukacyjne. Nierzadko prowadzi również do rozpadu rodziny oraz może stanowić zagrożenie przejmowania przez dzieci negatywnych wzorców osobowych (np. dziedziczenia statusu bezrobotnego).[15]

Tabela 12. Charakterystyka rynku pracy na obszarze objętym działaniem Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie" na koniec 2020 r.

Wyszczególnienie	Pracujący	Liczba osób bezrobotnych	Liczba ludności czynnej zawodowo (wiek produkcyjny 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni)	Stopa bezrobocia
Obszar LGD	3363	2143	26147	8,19

Źródło: Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych, stan na 31 grudnia 2020 r.

Brak atrakcyjnych miejsc pracy na obszarze LGD jest jednym z kluczowych problemów społecznych. To zmusza mieszkańców do poszukiwania pracy w pobliskich miejscowościach, a nawet emigracji do większych miast. Brak pracy powoduje pogorszenie się warunków ekonomicznych rodzin, a wykonywanie zawodu w innej miejscowości staje się czasochłonne, co niekorzystnie wpływa na inne obowiązki (np. wychowawcze). Niemożność pozyskania pracy zawodowej, powoduje zagrożenie materialne i łączy się z destabilizacją sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych, co może prowadzić do społecznego wykluczenia. ***Inne problemy związane z rynkiem pracy:*** niedostateczne kwalifikacje i brak środków na szkolenia zawodowe pracowników; niedostateczna ilość fachowców; procesy wyludniania się obszaru; ucieczka młodych, wykształconych ludzi do większych ośrodków w kraju i za granicę; utrudniony start zawodowy dla młodych ludzi; niskie ceny i trudny zbyt produktów rolnych; brak lokalnego przemysłu; bierność części mieszkańców w zakresie szukania pomocy w prowadzeniu działalności gospodarczej, poszukiwania pracy itp.

4.1.3.1 Rolnictwo i rynek rolny

Z uwagi na warunki społeczno-gospodarcze występujące w przeszłości, rolnictwo Pogórza Przemysko-Dynowskiego posiada własną specyfikę wyróżniającą się przede wszystkim dużym rozdrobnieniem agrarnym, nadmiarem zasobów siły roboczej oraz niską towarowością produkcji rolnej. Znaczne zróżnicowanie warunków przyrodniczo-glebowych sprawia, że produkcja rolnicza prowadzona jest zarówno na bardzo dobrych, jak i słabych glebach, w korzystnych i skrajnie niekorzystnych warunkach klimatycznych, na terenach nizinnych, podgórskich, na których użytkowanie gruntów rolniczych jest szczególnie uciążliwe.

[15] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Krzywcza na lata 2016-2026 s.28*

Tabela 13. Specyfika rynku rolnego na obszarze LGD.

Liczba gospodarstw rolnych szt.	Kierunki produkcji rolnej	Pracujący w gospodarstwach rolnych (członkowie rodziny i pracujący najemni stali) w osobach	Średnia powierzchnia gospodarstw
4636	Wielokierunkowa działalność	9 649	5,88

Źródło: Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych, stan na 31 grudnia 2020 r.

Pogórze Przemysko-Dynowskie posiada dobre warunki dla rozwoju rolnictwa. W dolinie Sanu i jego dopływów występują urodzajne mady rzeczne. Na płaskowyżach występują gleby gliniaste i gliniasto-ilaste. Powierzchnia gospodarstw rolnych na obszarze LSR zajmuje 27 302,42 ha. Region cechuje się bardzo dużym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych. Najliczniejszą grupę 77% wszystkich gospodarstw rolnych stanowią gospodarstwa od 1 do 5 ha.

Tabela 14. Gospodarstwa rolne na obszarze LGD, liczba i wielkość, wg powierzchni.

Gmina	Liczba gospodarstw rolnych						gospodarstwa z powierzchnią sadów
	ogółem	do 1 ha włącznie	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	15 ha i więcej	
Rokietnica	533	7	346	108	22	50	205
Markowa	759	17	552	107	35	48	171
Dubiecko	992	19	817	119	20	17	105
Krzywcza	549	16	433	77	8	15	74
Jawornik Polski	515	15	434	47	11	8	202
Dynów m.	284	10	232	27	0	0	37
Dynów	1 004	16	765	175	18	30	72
RAZEM	4 636	100	3 579	660	114	168	866

Źródło: Dane GUS, Powszechny Spis Rolny z 2020 r.

Na ogólną liczbę 4636 gospodarstw rolnych, średnia powierzchnia wynosi 5,88 ha (dane GUS – PSR 2020 r.). Warunki naturalne gminy predysponują rolników do produkcji zdrowej żywności odpowiadającej standardom europejskim. Wymaga to wprowadzenia odrębnych gospodarstw, na terenach strefy podgórskiej, o profilu rolno-hodowlanym powiązanych z agroturystyką jako funkcją uzupełniającą. Gospodarstwa rolne są dobrze wyposażone w maszyny rolnicze. Również kultura rolna jest na dobrym poziomie. W wystarczającym stopniu rozwinięta jest sieć handlowa zaopatrująca rolników w środki do produkcji rolnej.

Produkcja rolnicza w zdecydowanej większości gospodarstw ma charakter wszechstronny bez określonego kierunku specjalizacji. Dominującymi uprawami są zboża w szczególności pszenica ozima, kukurydza na ziarno, rzepak, owies oraz rośliny okopowe – głównie ziemniaki, a w produkcji zwierzęcej, chów drobiu kurzego szczególnie w gminach Markowa i Dubiecko, bydła w gminie Dynów i trzody chlewnej w gminach Markowa i Rokietnica. Przeważającą część wytworzonych płodów rolnych rolnicy przeznaczają na własne potrzeby, niewielką część na sprzedaż. W większości gospodarstw dominuje produkcja roślinna, która ma jednak charakter wielokierunkowy.

Problemy rolnictwa na obszarze LGD: duża liczba małych gospodarstw poniżej 5 ha; niska towarowość gospodarstw rolnych; niewykorzystane możliwości w zakresie rozwoju produkcji ekologicznej; niewielka liczba gospodarstw agroturystycznych, brak zagród edukacyjnych.

Z przeprowadzonej diagnozy obszaru, wysnuwa się wniosek dotyczący konieczności wpierania przedsiębiorczości mieszkańców. Respondenci badań ankietowych wyrazili swoje niezadowolenia z sytuacji gospodarczej na obszarze LGD, w szczególności, jeśli chodzi o dostępność miejsc pracy (56% odpowiedzi określających poziom zadowolenia jako „niski" i „bardzo niski"), ogólny poziom przedsiębiorczości

mieszkańców został oceniony jako średni. Szala niskich ocen przeważa też w zakresie oceny innowacyjności w sektorze gospodarczym i społecznym, a także w działalności proekologicznej przedsiębiorstw. Jedynie wysokie noty padły w ocenie działalności rolniczej, ale mieszkańcy wyrazili przy tym niezadowolenie w zakresie dostępności do rynków zbytu, czy też działalności w zakresie przetwarzania żywności. Słabo wypadły też usługi (w tym komercyjne) w zakresie świadczenia usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych, zdrowotnych, itp. dla osób starszych i niepełnosprawnych (wpisujące się w tzw. rozwój srebrnej gospodarki) oraz usługi w branży turystyczno-noclegowej (agroturystyki, zagrody edukacyjne). Preferowane – wg uczestników badania – kierunki rozwoju obszaru to na pierwszym miejscu „tworzenie miejsc pracy" (19% odp.), dalej „tworzenie nowych przedsiębiorstw" (16% odp.) i „rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych" (15% odp.).

4.1.4 Działalność sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Niezależnie od działań samorządów lokalnych, zrzeszeni w organizacjach pozarządowych, działających na rzecz rozwoju, aktywizacji obywateli i promocji regionu mieszkańcy obszaru samodzielnie podejmują różnego rodzaju inicjatywy lokalne. Prawie co trzecia organizacja to ochotnicza straż pożarna. KGW zarejestrowane w ARiMR stanowią 17,1 % ogółu organizacji na obszarze LGD. Pozostałe dziedziny, wokół których zrzeszają się mieszkańcy, to: sport, kultura, oświata i edukacja oraz działalność na rzecz rozwoju obszaru poprzez wspieranie lokalnych inicjatyw i działalności, w tym podejmowanej przez kobiety. W przypadku KGW zauważalny jest trend związany z usankcjonowaniem działalności poprzez rejestrację organizacji w ARiMR. Działalność organizacji społecznych we wsiach i gminach prowadzona jest we współpracy z innymi organizacjami, w tym młodzieżowymi, ochotniczymi strażami pożarnymi, spółdzielczością wiejską, organami samorządu terytorialnego i administracji rządowej oraz instytucjami obsługującymi wieś i rolnictwo. Duże znaczenie ma wieloletnia i trwała współpraca z kościołem katolickim. Święta kościelne, dożynki parafialne czy gminne, odpusty i inne uroczystości, najczęściej organizowane są z wydatną pomocą członków organizacji pozarządowych.

Realizacja projektów grantowych w ramach LSR w perspektywie 2014-2020, (a było ich 6, w tym 57 zrealizowanych grantów) miała duży wpływ na wzrost aktywności lokalnych organizacji. Możliwość pozyskania wsparcia finansowego na lokalne inicjatywy uaktywniła OSP, KGW i inne stowarzyszenia, które zakupiły dla swoich członków nowe stroje, zrealizowały ciekawe pomysły na rzecz integracji środowiska i zachowania dziedzictwa lokalnego, np., powstały wioski tematyczne.

Tabela 15. Specyfika podmiotów społecznych na obszarze LGD.

Rodzaj stowarzyszenia	Łącznie na obszarze LGD	Krzywcza	Dubiecko	Dynów	Markowa	Dynów m.	Jawornik Polski	Rokietnica
Stowarzyszenia zarejestrowane, w tym:	105	11	25	15	12	13	15	14
sportowe	12 (8,9%)	0	2	1	3	3	1	2
OSP	40 (29,8%)	5	9	9	3	3	7	4
kulturalne – oświatowo-edukacyjne	15 (11,2%)	1	8	0	3	1	1	1
wspierające działalność lokalną	7 (5,2%)	1	1	1	0	1	0	3
inne	31 (23,1%)	4	5	4	3	5	6	4
Kluby, w tym:	29	1	13	2	3	2	7	1
Seniora	6	0	2	0	1	2	1	0
KGW zarejestrowane	23 (17,1%)	1	11	2	2	0	6	1
Razem	134	12	38	17	15	15	22	15

Źródło: Dane na podstawie rejestrów KRS i ARIMR – stan na marzec 2023 r.

Spośród organizacji pozarządowych działających na terenie obszaru LGD najwięcej przypada na gminę Dubiecko (28,3%) oraz gminę Jawornik Polski (16,4%).

Problemy dotykające sektor społeczny zidentyfikowane podczas konsultacji społecznych: niewystarczające zaplecze techniczne i braki w wyposażeniu NGO; braki w wyposażeniu bazy lokalowej obiektów kultury, sportu, rekreacji i turystyki; słabo rozwinięty wolontariat; nie zawsze obiektywny odbiór osób działających społecznie; niewystarczająca promocja postaw społecznej aktywności; brak wsparcia, gratyfikacji liderów; słaba współpraca między organizacjami pozarządowymi; niewystarczająca współpraca organizacji pozarządowych z LGD; bierność niektórych organizacji pozarządowych; niewielu młodych i aktywnych liderów społecznych; zbyt mało animatorów i instruktorów kultury, sportu i rekreacji; niska świadomość mieszkańców dotycząca działalności organizacji pozarządowych; brak środków na działalność statutową NGO; bardzo mała aktywność społeczna młodzieży (brak wzorców, rozleniwienie); niewystarczająca komunikacja międzypokoleniowa; wykluczenie cyfrowe dużej części obszaru LGD; niedostateczna świadomość i umiejętność bezpiecznego korzystania z Internetu – zagrożenia płynące z korzystania z sieci.

Znaczący wpływ na rozwój obszaru LGD ma aktywność społeczna mieszkańców. Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że teren objęty LSR ma w tym zakresie duży potencjał. Przez uczestników badania „bardzo wysoko" i „wysoko" zostało ocenione poczucie tożsamości z regionem i potencjał organizacji pozarządowych (stowarzyszeń, KGW, OSP, itp.), a także potrzeba ochrony dziedzictwa lokalnego i promocji obszarów, w tym produktów i dziedzictwa lokalnego. Szala ocen „niskich" i „bardzo niskich" przeważyła natomiast w przypadku oceny poziomu aktywności społecznej ludzi młodych, oferty czasu wolnego dla ludzi młodych (do 25 r. ż.), aktywizacji i edukacja mieszkańców w zakresie kompetencji cyfrowych (bezpieczeństwo i aktywność online), oferty dla dzieci i młodzieży poza edukacją formalną (wsparcie umiejętności kluczowych, opieki psychologiczno-pedagogicznej, itp.), aktywności społecznej seniorów i oferty czasu wolnego oraz usług społecznych dla seniorów, współpracy międzypokoleniowej. Niezadowolenie okazano też w zakresie aktywizacji i edukacji dla lokalnych liderów, np. dostępności szkoleń, warsztatów, wizyt studyjnych, nagradzania i promowania liderów i społeczności lokalnych, które podejmują się działań na rzecz miejsca zamieszkania (dokonują smart zmian), poziomu współpracy mieszkańców i podmiotów życia społecznego.

Wg uczestników badania wśród **preferowanych aktywności w sektorze działań i usług społecznych** na pierwszym miejscu jest „aktywizacja, integracja mieszkańców, w tym lokalnych liderów poprzez warsztaty, szkolenia, imprezy kulturalne, rekreacyjne, sportowe, wyjazdy studyjne, udział w targach, organizacje konkursów, doposażenie organizacji społecznych itp.", a następnie „działania dla ludzi młodych ukierunkowane na wskazywanie autorytetów, zasad kultury bycia, szacunku do tradycji, wzmacnianie wiary we własne siły, a także budowanie systemu wartości, wspólnoty i tożsamości w lokalnym środowisku" oraz „działalność na rzecz promocji obszaru, w tym lokalnych produktów i dziedzictwa lokalnego poprzez wydawnictwa i materiały audiowizualne, prezentowane na youtube, stronach internetowe, w mediach społecznościowych".

Zmiana LSR związana z wprowadzeniem działań w zakresie poprawy bezpieczeństwa społeczności lokalnej poprzez organizację szkoleń dedykowanych mieszkańcom obszaru w tym m.in. przedstawicielom, członkom, wolontariuszom i pracownikom lokalnych organizacji społecznych i odpowiada na zdiagnozowane na etapie tworzenia LSR problemy sektora społecznego w tym mieszkańców, które pozostają aktualne w czasie dokonywania zmian.

4.1.5 Problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD, dostęp do usług dla lokalnej społeczności

Pomoc mieszkańcom w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach życiowych, niosą głównie gminne ośrodki pomocy społecznej, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, itp. ***Przeprowadzona***

diagnoza wykazała kluczowe problemy różnych grup społecznych obszaru LGD: ubóstwo, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i przemoc domową w rodzinie, starość oraz różnorodne uzależnienia. Problemy te wymagają wszechstronnych działań w celu ich zniwelowania oraz zapobiegania sytuacjom trudnym w życiu jednostek i ich rodzin. Znaczący poziom ubóstwa szczególnie widoczny jest w rodzinach wielodzietnych, a także w rodzinach, gdzie opiekunowie samotnie wychowują dzieci oraz w rodzinach, które utrzymują się ze źródeł niezarobkowych (jednakże innych niż renta i emerytura). Ubóstwo jest jednym z najczęstszych powodów przyznawania finansowej pomocy przez ośrodki pomocy społecznej z obszaru LGD. Nie mniej ważnym problemem jest niepełnosprawność. Przeprowadzona diagnoza wykazała, że do najczęstszych problemów z jakimi spotykają się w codzienności osoby niepełnosprawne zaliczamy: trudny dostęp do leczenia oraz rehabilitacji, różnorodne utrudnienia architektoniczne oraz komunikacyjne, pogarszanie się ich sytuacji ekonomicznej, wysokie bariery psychologiczne, odizolowanie społeczne.

W ramach niniejszej Strategii należy mieć na uwadze przeciwdziałanie społecznemu wykluczeniu osób niepełnosprawnych, co wykazała diagnoza oraz prowadzone konsultacje. Nie sposób tu pominąć także opiekunów osób niepełnosprawnych. Potrzeby wsparcia wytchnieniowego dla tych osób również zostały zauważone i wskazywane podczas prowadzonych spotkań konsultacyjnych.

Kolejnym ważnym problemem rodzin, głównie o niskim statusie społecznym, jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Dzieci to grupa osób wymagająca szczególnej troski i ochrony, dlatego też należy zapewnić im dobre warunki funkcjonowania. W tym celu wiele instytucji i podmiotów skupia się na ochronie i egzekwowaniu ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez zapewnianie lub ułatwianie dostępu do edukacji, służby zdrowia oraz wypoczynku. Oczekiwane na obszarze LGD formy wsparcia dedykowane rodzinom i ich funkcjom wychowawczym, opiekuńczym i socjalnym w ramach LSR to np. edukacja rodziców w pełnieniu ich ról w rodzinie, umożliwianie korzystania z pomocy psychologicznej przez dzieci i rodziców, wdrażanie różnorodnych projektów profilaktycznych dla dzieci oraz młodzieży, organizowanie wypoczynku dla dzieci oraz młodzieży, nawiązanie lokalnego partnerstwa w zakresie wsparcia rodzin, proponowanie rodzinom alternatywnych form spędzania czasu wolnego, organizowanie różnych form integracji rodzin, a także realizacja projektów wspierających rodziny, wspieranie działalności świetlic wiejskich.

Temat uzależnień, poruszany często podczas spotkań konsultacyjnych, nie powinien pozostać tematem marginalnym w zakresie zagadnień polityki społecznej. W każdej z gmin członkowskich działają Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, które podejmują działania profilaktyczne. Przedsięwzięcia realizowane w ramach LSR mogą wesprzeć działalność profilaktyczną dedykowaną osobom młodym, zapobiegającą uzależnieniom, które dotykają ludzi młodych i wymagają interwencji, uzależnienia od Internetu, gier komputerowych, hejt, nieradzenie sobie ze stresem, itp.

W 2020 r. 12,1% ludności z obszaru objętego działaniem LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" korzystało z pomocy społecznej.

Tabela 16. Liczba osób korzystających z opieki społecznej na obszarze objętym Strategią.

Wyszczególnienie	Liczba osób korzystających z opieki społecznej			Skala ubóstwa
	2013	2015	2020	2020
Rokietnica	593	352	346	12,11%
Markowa	929	851	526	
Dubiecko	3 958	2 488	1 602	
Krzywcza	680	734	527	
Jawornik Polski	1 429	1 094	902	
Dynów m.	633	540	348	

Dynów	1 354	1 312	757	
Razem	9 576	7 371	5 008	

Źródło: Dane GUS stan na dzień 31 grudnia.

Starość. Według danych GUS z 2020 r. osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią 20,7% ogółu mieszkańców obszaru LGD. Wraz ze wzrostem liczby osób w podeszłym wieku zwiększać będzie się zapotrzebowanie na usługi opieki instytucjonalnej. Działania podejmowane wobec tej grupy osób powinny zapobiegać narastaniu poczucia samotności, zwiększyć aktywności seniorów, odpowiadać na zaspokajanie potrzeb samodzielności oraz utrzymania dobrej psychofizycznej kondycji. Aktywizacja w środowisku lokalnym osób starszych powinna opierać się na wykorzystaniu ich zasobów intelektualnych oraz twórczych.

W kontekście osób starszych warto jest zwrócić uwagę na rozwój tzw. srebrnej gospodarki, która może być kierunkiem rozwoju gospodarczego także na obszarze LGD.

Co najmniej od dwóch dekad badacze piszą o globalnym fenomenie ekspansji tzw. srebrnej gospodarki, czyli intensyfikacji działań ekonomiczno-gospodarczych skierowanych do starszych ludzi, której idea wywodzi się z Japonii, mającej najstarsze społeczeństwo na świecie. Dynamiczny proces starzenia się społeczeństwa staje się w krajach wysoko rozwiniętych impulsem do rozwoju innowacyjnych rozwiązań oraz adaptacji już istniejących, które mają na celu ułatwianie codziennego funkcjonowania osób starszych. Nowy kolor przypisywany gospodarkom na świecie początku XXI wieku, obok koloru białego (związanego z opieką zdrowotną) i zielonego (związanego z ekologią i środowiskiem), wyraża kierunek zmian, wywołanych demograficznymi przemianami. (...) Srebrna gospodarka jest połączeniem wszystkich rodzajów działalności gospodarczej zaspokajających potrzeby osób w wieku 50 lat i więcej, a więc są w tej grupie zarówno osoby wciąż czynne zawodowo jak i od dawna będące na emeryturze, a co za tym idzie o różnych potrzebach, możliwościach czy oczekiwaniach. Opisywana działalność gospodarcza jest związana z produkcją, konsumpcją i handlem towarami jak i usługami, prywatnymi i publicznymi. (...) Oprócz lepszego dopasowania dotychczasowej oferty produktów czy usług, podkreśla się także konieczność rozwoju innowacyjnych rozwiązań dedykowanych osobom starszym.[16]

4.1.5.1 Skala wykluczenia społecznego

Wykluczenie społeczne to sytuacja, w której nie wszyscy mają równy dostęp do możliwości i usług pozwalających im wieść godne, szczęśliwe życie. Wykluczenie społeczne zwane jest też „marginalizacją społeczną" i dotyczy części społeczeństw, które mają utrudniony dostęp np. do publicznej edukacji, opieki zdrowotnej czy systemu opieki społecznej. Często zdarza się, że osoby wykluczone społecznie jednocześnie żyją w ubóstwie. Zapewnienie takich rzeczy jak bezpłatny dostęp do transportu publicznego, opieki zdrowotnej lub lokali socjalnych może pozwolić osobom żyjącym w ubóstwie ekonomicznym uniknąć wykluczenia społecznego.

Tabela 17. Rodziny objęte pomocą społeczną wg powodów udzielenia pomocy.

Liczba rodzin w tym wg powodów objęcia pomocą	Ogółem obszar LGD	Rokietnica	Markowa	Dubiecko	Krzywcza	Jawornik Polski	Dynów	Dynów m.
Rodziny objęte pomocą społeczną (ogółem)	1841	140	151	644	177	318	282	129
Ubóstwo	481	35	30	110	86	115	53	52
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0	0

[16] „Ekonomia w kolorze srebra", Kamil Matuszczyk; Artykuł ze strony internetowej https://polityka.zaczyn.org/ekonomia-w-kolorze-srebra/ , z kwiecień 2023

Bezdomność	6	0	1	0	1	0	4	0
Ochrona macierzyństwa (wielodzietność)	269	70	31	56	20	29	37	26
Bezrobocie	747	28	50	235	67	229	79	59
Niepełnosprawność	445	4	57	156	53	37	81	57
Długotrwała lub ciężka choroba	545	3	69	176	38	77	122	60
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	222	31	22	49	58	17	40	5
Przemoc w rodzinie	40	0	3	14	9	0	8	6
Alkoholizm	65	2	9	11	10	10	8	15
Narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0
Liczba osób, którym przyznano usługi opiekuńcze	139	8	13	48	1	26	13	30

Źródło: Dane Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej z gmin objętych obszarem działania LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" – stan na dzień 31 grudnia 2020 r.

Na obszarze działania LGD ośrodki pomocy społecznej wspierały 1841 rodzin (stan na koniec 2020 r.), przy czym najwięcej rodzin wspierała gmina Dubiecko, a najmniej miasto Dynów. Najczęstszym powodem trudnej sytuacji życiowej, predysponującym do objęcia rodzin pomocą społeczną, było bezrobocie, w tym najwięcej w gm. Dubiecko i Jawornik Polski. Drugim powodem była długotrwała i ciężka choroba, szczególnie w gm. Dubiecko i Dynów. Trzecim powodem wsparcia rodzin było ubóstwo. Kolejnymi problemami wymagającymi wsparcia ze strony pomocy społecznej były niepełnosprawność, ochrona macierzyństwa oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Usługi opiekuńcze przyznano 139 osobom, w tym najwięcej w gm. Dubiecko i mieście Dynów.

W czasie spotkań konsultacyjnych zidentyfikowano następujące problemy społeczne: rosnąca liczba osób wymagających opieki specjalistycznej (we własnych domach); przypadki nadużywania opieki społecznej i socjalnej; niewystarczająco rozwinięta oferta usług opiekuńczo-środowiskowych (gospodarstwa opiekuńcze, pomoc sąsiedzka); wykluczenie ze względu na nałogi, niepełnosprawność; negatywne stereotypy w postrzeganiu osób korzystających z opieki psychologicznej i psychiatrycznej; dyskryminacja osób długotrwale bezrobotnych, jako kandydatów na potencjalnych pracowników; spadek motywacji i obniżenie samooceny osób pozostających długotrwale bez pracy, a także obniżenie poczucia własnej wartości, a także przypadki depresji; rosnąca liczba osób uzależnionych behawioralnie oraz od używek; niska odporność społeczeństwa na stres; rosnąca liczba osób o roszczeniowych postawach; rosnąca liczba osób wymagająca opieki, rehabilitacji; brak Klubów Seniora, Dziennych Domów Pobytu; brak żłobków; brak tradycji uczestniczenia osób starszych w życiu publicznym; rosnące zagrożenie związane z korzystaniem z sieci - zagrożone bezpieczeństwo cyfrowe; ograniczony dostęp do sprzętu do rehabilitacji i opieki specjalistycznej; ograniczone możliwości znalezienia opieki dla osób starszych i chorych.

4.1.5.2 Rolnicy i mieszkańcy obszarów wiejskich z obszarów po PGR

Na obszarze LGD liczba pracujących w gospodarstwach rolnych wyniosła 9 633 osoby, w tym 5 333 mężczyzn i 4 300 kobiet (wg Spisu powszechnego z 2020 r).

Tabela 18. Pracujący w gospodarstwach rolnych/gospodarstwa indywidualne.

Gmina	Liczba pracujących		
	ogółem	mężczyźni	kobiety
Rokietnica	1 274	750	524
Markowa	1 822	1 009	813

Dubiecko	2 124	1 158	966
Krzywcza	943	547	396
Jawornik Polski	967	515	452
Dynów m.	622	334	288
Dynów	1 881	1 020	861
RAZEM	9 633	5 333	4 300

Źródło: Dane GUS, Powszechny Spis Rolny z 2020 r.

Trudności, z jakimi spotykają się mieszkańcy obszarów wiejskich szczególnie w kontekście zrównoważonego rolnictwa, mają charakter zarówno socjalny (np. niski poziom zamożności mieszkańców), ekonomiczny (np. ograniczone możliwości inwestycyjne), intelektualny (np. niski poziom wykształcenia), jak i etyczny (np. tolerowanie niewłaściwych zachowań)[17].

Szansą na poprawę sytuacji małych gospodarstw jest podjęcie i rozwijanie przez nie dodatkowej działalności np. w ramach pozarolniczych funkcji gospodarstw, takich jak agroturystyki, zagrody edukacyjne czy też gospodarstwa opiekuńcze. Poszukiwanie współpracy i rozwój rynków zbytu dla produktów lokalnych. Prowadzone badania odnośnie preferencji co do kierunków rozwoju obszaru wykazują dużą potrzebę i zainteresowanie rolników w zakresie wsparcia w tych kierunkach.

W gminach Markowa, Dubiecko oraz mieście i gminie Dynów funkcjonowały w okresie PRL tzw. PGR-y, które stanowiły ważne miejsce zatrudnienia dla mieszkańców. W gm. Markowa - Kombinat Państwowych Przedsiębiorstw Rolnych Rzeszów; w gm. Dubiecko - Państwowe Gospodarstwo Rolne Bachórz, Przedsiębiorstwo Hodowlane Leszczawa; w gminie i mieście Dynów Państwowe Gospodarstwo Rolne Bachórz. W gminach, gdzie funkcjonowały Państwowe Gospodarstwa Rolne można wskazać tzw. „osiedla mieszkaniowe po PGR". Mieszczą się one w miejscowościach Bachórz i Łubno w gm. Dynów, Wybrzeże w gm. Dubiecko i w Tarnawce w gm. Markowa.

Powstająca w okresie funkcjonowania PGR zabudowa mieszkaniowa dla pracowników w pobliżu zakładów rolnych, kreowała specyficzny typ osiedla przyzakładowego, bloki wyizolowane przestrzennie i społecznie z osadnictwa wiejskiego. Osiedla te wyróżniała zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna – bliźniacza z lat 50-tych, poprzez budynki dwukondygnacyjne czterorodzinne z lat 60-tych XX wieku, aż do późniejszych, liczących nawet 3 kondygnacje budynków ośmio- i kilkunastomieszkaniowych. W latach 80-tych XX wieku zaczęto budować garaże. Mieszkanie wraz z pomieszczeniem gospodarczym i przydomowym ogródkiem było użytkowane nieodpłatnie, a przydział mieszkania służbowego i pomieszczeń gospodarczych zapewniał zbiorowy układ pracy. W miarę rozwoju PGR przy osiedlach powstawała zabudowa usługowa (sklep, klub osiedlowy, czasem przedszkole lub apteka)[18].

Najważniejsze problemy, jakie nasuwają się po rozmowach z mieszkańcami takich osiedli, dotyczą np. zagospodarowania „części wspólnych". Szczególnie dotyczy to osiedli w Łubnie, Bachórzu i Wybrzeżu, przy których nie ma utworzonych wspólnot mieszkaniowych, które mogłyby decydować o całokształcie otoczenia, zagospodarowania terenu, np. parkingu, utrzymywania porządku. Procedury utworzenia takiej wspólnoty niejednokrotnie są trudne do pokonania, stanowią barierę administracyjną i finansową. Wspólnota mieszkaniowa zawiązana została natomiast w Tarnawce. Obecni właściciele mieszkań wspomnianych osiedli, to nie tylko spadkobiercy czy potomkowie rodzin pracowników PGR, ale także osoby/rodziny, które takie mieszkania kupiły na własność i się tu osiedliły. By poprawić jakość życia

[17] „Funkcjonowanie małych gospodarstw rolnych w kontekście zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich" Dariusz Żmija – Artykuł naukowy Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu,

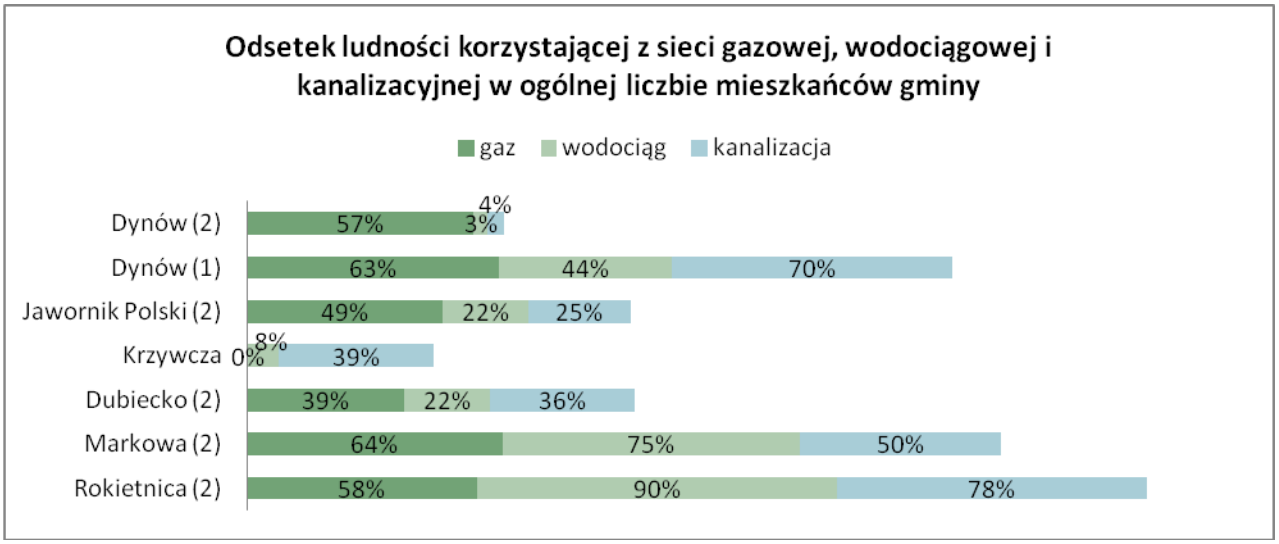
[18] „Jakość środowiska mieszkaniowego w osiedlach popegeerowskich" Hanka Zaniewska, Norbert Dąbkowski - Artykuł naukowy Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie,

mieszkańców tych osiedli należałoby pomóc im w realizacji działań zmierzających do poprawy estetyki otoczenia, tworzenie miejsc parkingowych, placów zabaw, miejsc rekreacji, wypoczynku, itp.

4.1.5.3 Dostęp do miejscowej infrastruktury technicznej – urządzenia sieciowe

Na obszarze działania LGD istnieją poważne braki w zakresie dostępu społeczności do komunalnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i sieci gazowej. Odsetek mieszkańców korzystających z instalacji w odniesieniu do ogółu ludności gminy pokazuje poniższy rysunek.

Rysunek 3. Dostęp do infrastruktury technicznej.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31 grudnia 2020 r.

Analizując zamieszczony wykres widać zróżnicowanie w wyposażeniu obszaru objętego działaniem LGD w infrastrukturę wodociągową, kanalizacyjna i gazową. W instalację gazową najlepiej wyposażone są gminy Markowa, Dynów miasto, Rokietnica i Dynów gm. Wiejska; w wodociągową — Rokietnica, Markowa i miasto Dynów. Rozbudowaną sieć kanalizacyjną posiadają gminy Rokietnica, Dynów miasto i Markowa.

4.1.5.4 Dostęp do instytucji kultury

Jedną z podstawowych i powszechnych form uczestnictwa w kulturze jest czytelnictwo, w którym ważną rolę pełnią biblioteki. Na obszarze LGD funkcjonują 22 biblioteki oraz 16 podmiotów prowadzących obiekty kultury, w szczególności 5 ośrodków kultury, a także kluby i świetlice. Wg GUS, liczba czytelników zarejestrowanych na koniec 2020 r. w bibliotekach na obszarze LGD wyniosła 3818 osób.

Gminne centra kultury oraz ośrodki kultury pełnią wiodąca funkcję w organizacji wydarzeń kulturalnych na obszarze LGD. Skupiają wokół swoich inicjatyw zarówno młodzież jak i seniorów. Podejmują różnego rodzaju działania integrujące społeczeństwo, organizują wyjazdy do kina, teatru umożliwiając w ten sposób mieszkańcom obszaru dostęp do usług kulturalnych wyższego rzędu. ***Główne problemy instytucji kultury zidentyfikowane podczas konsultacji społecznych to:*** braki w wyposażeniu bazy lokalowej obiektów kultury, sportu, rekreacji i turystyki; zbyt mało animatorów i instruktorów kultury, sportu i rekreacji. Pod nadzorem, opieką lub przy współpracy ośrodków kultury działają liczne grupy artystyczne, kapele, zespoły. Tutaj tez należy zwrócić uwagę na problemy z tym związane szczególnie: niewystarczające wyposażenie w sprzęt, stroje, instrumenty zespołów ludowych, kapel, kół gospodyń wiejskich, orkiestry, zespołów kolędniczych i innych; niewystarczające wyposażenie w sprzęt klubów sportowych; mała ilość lokalnych imprez kulturalnych; mała ilość przygotowanych miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych (słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna); słabo rozwinięta infrastruktura kultury oraz związane z tym wyposażenie (sceny plenerowe itp., system audio, telebimy); niedostateczna promocja produktów lokalnych.

4.1.5.5 Ekonomia społeczna

Ekonomia społeczna to sfera aktywności obywatelskiej i społecznej, która poprzez działalność gospodarczą i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług dla lokalnej społeczności, użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu. To działalność o celach głównie społecznych, w ramach której zyski nie podlegają podziałowi, a są przeznaczane na te cele lub na rzecz wspólnoty – w przeciwieństwie do zwykłych przedsiębiorstw, gdzie celem jest maksymalizacja zysku i zwiększenie dochodu właścicieli. Oznacza to, że ekonomia społeczna pozostaje, na pograniczu sektora przedsiębiorczości oraz sektora organizacji pozarządowych niedziałających w celu maksymalizacji zysku. Podmiotami ekonomii społecznej są: organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie[19]; spółdzielnie socjalne; spółdzielnie pracy, w tym spółdzielnie inwalidów, niewidomych oraz produkcji rolnej; przedsiębiorstwa społeczne – podmioty ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą lub odpłatną pożytku publicznego, zatrudniają i aktywizują zawodowo osoby, którym trudno podjąć zatrudnienie, nie prywatyzują zysku lub nadwyżki bilansowej i są zarządzane w sposób partycypacyjny; jednostki reintegracyjne tj. takie, których głównym działaniem jest reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, czyli: Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej.[20]

Wśród podmiotów ekonomii społecznej na obszarze LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" obok licznych organizacji pozarządowych należy wymienić Przedsiębiorstwo społeczne „Catering Malinowe Babeczki" gm. Dynów utworzone przez 6 ambitnych Pań w październiku 2018 r. w ramach projektu „ROWES – kompleksowe wsparcie sektora ekonomii społecznej w subregionie I" realizowanego przez Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego i powstałą także w 2018 r. Spółdzielnię socjalną „JAWOR" z gm. Jawornik Polski. Obydwa te podmioty działają w branży gastronomicznej.

4.1.5.6 Dostęp do edukacji formalnej i pozaformalnej

Na obszarze LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" w ramach edukacji formalnej należy uwzględnić kształcenie na poziomie średnim, podstawowym, funkcjonuje też opieka przedszkolna i żłobki. Szkoły średnie, w tym szkolnictwo branżowe I stopnia zlokalizowane są w mieście Dynów oraz w Dubiecku i Nienadowej (gm. Dubiecko). Edukacja formalna pozwala na kształcenie realizowane przez publiczne i niepubliczne szkoły oraz inne podmioty systemu oświaty, które prowadzi do uzyskania określonych kwalifikacji. Edukacja pozaformalna dotyczy kształcenia, które nie prowadzi do uzyskania kwalifikacji, ale podnosi wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne.

Liceum Ogólnokształcące im. Komisji Edukacji Narodowej w Dynowie. Szkoła oferuje młodzieży następujące kierunki kształcenia: Klasa politechniczna, objęta patronatem Wydziału Inżynierii Materiałowej i Fizyki Politechniki Krakowskiej; Klasa humanistyczno-językowa, objęta patronatem Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego; klasa pro medyczna z innowacją pielęgniarsko-kosmetologiczną, działająca pod patronatem Kolegium Medycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Instytutu Ochrony Zdrowia Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu, we współpracy z Centrum Medycznym „Dynmed"; Oddział przygotowania wojskowego – klasa, w której zajęcia z edukacji wojskowej zorganizowane będą zgodnie z wytycznymi resortu obrony przy wsparciu MON oraz patronackiej jednostki wojskowej; Klasa przyrodnicza z innowacją „Ochrona środowiska z elementami edukacji i promocji leśnictwa", innowacja realizowana we współpracy z Nadleśnictwem Dynów oraz innymi podmiotami związanymi z edukacją w zakresie ochrony środowiska.

[19] Dz. U. z 2003 poz. 873.

[20] https://www.gov.pl/web/rodzina/ekonomia-spoleczna-i-solidarna-1 z dnia 29.03.2023

Zespół Szkół Zawodowych im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Dynowie. Szkoła oferuje młodzieży następujące kierunki kształcenia: w ramach Technikum (cykl pięcioletni): technik pojazdów samochodowych z innowacją pedagogiczną (mechatronika nowoczesnych pojazdów samochodowych); technik handlowiec z innowacją pedagogiczną (nowoczesne technologie w produkcji kosmetyków); technik informatyk z innowacją pedagogiczną (cyberprzestępczość wyzwaniem współczesnego świata); technik logistyk z innowacją pedagogiczną (obsługa ruchu turystycznego). W ramach trzyletniej Branżowej Szkoły I stopnia można uzyskać zawód: mechanik pojazdów samochodowych; sprzedawca.

Liceum Ogólnokształcące im. Ignacego Krasickiego w Dubiecku. Szkoła oferuje młodzieży kształcenie ogólne bez profilowania.

Zespół Szkół im. Aleksandra Fredry w Nienadowej. Szkoła oferuje młodzieży następujące kierunki kształcenia: w ramach Technikum (cykl pięcioletni): technik hotelarstwa; technik spedytor; technik ekonomista; technik handlowiec; technik organizacji turystyki; technik pojazdów samochodowych. W ramach trzyletniej Branżowej Szkoły I stopnia można uzyskać zawód: kierowca-mechanik, mechanik pojazdów samochodowych, elektromechanik pojazdów samochodowych, mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych, pracownik obsługi hotelowej.

Szkoły artystyczne. Na obszarze LGD działa Szkoła Muzyczna I st. w Dynowie — jest publiczną szkołą artystyczną dającą podstawy wykształcenia muzycznego. Organem założycielskim i prowadzącym szkołę jest Gmina Miejska Dynów. Nadzór pedagogiczny nad Szkołą sprawuje Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego za pośrednictwem Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie.

Szkoły podstawowe i przedszkola. Małe szkoły z oddziałami liczącymi po kilkoro dzieci to problem organów prowadzących, rodziców i nauczycieli w niemal każdej gminie członkowskiej LGD. Małych placówek wciąż przybywa. Wyższe koszty utrzymania mniejszych szkół samorządowych powodują, że większość samorządów decyduje się by takie niewielkie placówki wiejskie likwidować. Jeżeli szkoła nie jest likwidowana, rolę organu prowadzącego przejmują stowarzyszenia lub fundacje.

Tabela 19. Szkoły podstawowe, przedszkola i żłobki na obszarze LGD.

Nazwa	Ogółem szkoły podstawowe	oddziały w szkołach	Uczniowie w szkołach podstawowych	przedszkola ogółem	Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	Żłobki (dzieci do lat 3)
Rokietnica	5	40	316	1	5	-
Markowa	3	29	548	4	1	-
Dubiecko	7	49	687	4	7	-
Krzywcza	5	39	357	1	4	-
Jawornik Polski	3	40	316	1	-	2
Dynów m.	2	28	560	2	-	1
Dynów	9	53	454	1	9	-
Razem	34	278	3 238	14	26	-

Źródło: Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych, stan na 31 grudnia 2020 r.

W gminach obszaru LGD oprócz jednostek samorządowych organami prowadzącymi szkoły i przedszkola są stowarzyszenia i fundacje oraz osoby prywatne, które mogą być potencjalnymi beneficjentami LSR. Wg bazy internetowej Podkarpackiego Kuratorium Oświaty są to: w gminie Krzywcza Stowarzyszenie "Jesteśmy Razem W Ruszelczycach" prowadzi dwie szkoły podstawowe, a Stowarzyszenie „Dla Edukacji" prowadzi jedną szkołę podstawową. W gminie Dubiecko osoba prywatna prowadzi przedszkole. W gminie Dynów osoba prywatna prowadzi przedszkole, Fundacja „Akademia Umiejętności" prowadzi szkołę podstawową. W mieście Dynów: osoba prywatna prowadzi przedszkole językowe. W gminie Markowa: Zgromadzenie

Sióstr Służebniczek BDNP, Prowincja Tarnowska prowadzi przedszkole. W gminie Jawornik Polski Podkarpacka Organizacja Promocji Sportu prowadzi Niepubliczną Szkołę Podstawową Mistrzostwa Sportowego W Hadlach Szklarskich i Niepubliczne Liceum Ogólnokształcące Szkoła Mistrzostwa Sportowego W Hadlach Szklarskich; wiodącą dyscypliną sportową jest łucznictwo; Spółdzielnia Socjalna Jawor prowadzi 7 punktów przedszkolnych. W gminie Rokietnica: ZG SS Służebniczek NMP Niepokalanie Poczętej, Prowincja Przemyska prowadzi przedszkole; Instytut Komeńskiego Sp. z o.o., i Spółka Komandytowa prowadzi przedszkola. Według danych GUS na koniec 2020 r. na obszarze LGD nie funkcjonowała żadna placówka wychowania pozaszkolnego.

Podmioty te poprzez swoją działalność mają ogromny wpływ na kształtowanie postaw młodego społeczeństwa i kompetencji społecznych, zarówno w ramach edukacji formalnej jak i pozaformalnej organizując różnego rodzaju aktywności wg potrzeb swoich uczniów. Kompetencje społeczne to rozwinięte w toku uczenia się zdolności kształtowania własnego rozwoju oraz autonomicznego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu zawodowym i społecznym, z uwzględnieniem etycznego kontekstu własnego postępowania.

W ramach przeprowadzonej diagnozy obszaru wytypowano listę działań najbardziej potrzebnych, by poprawić sytuację w zakresie edukacji i kształcenia dzieci i młodzieży poza edukacją formalną. Na pierwszym miejscu tej listy znalazły się „Działania rozwijające kompetencje, uzdolnienia, umiejętności, wiedzę oraz zainteresowania uczniów (korepetycje, szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne i szkoleniowe, półkolonie tematyczne)", na drugim „Pomoc uczniom w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, rozwiązywaniu problemów, np. związanych z pandemią, stresem, wymaganiami, presją społeczną i medialną", a na trzecim „Wsparcie uczniów w nabywaniu i rozwijaniu kompetencji kluczowych (Porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe naukowo-techniczne, informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, Inicjatywność i przedsiębiorczość, Świadomość i ekspresja kulturalna)". Jako kolejne potrzebne działania wskazano „Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniów i nauczycieli" oraz „Zajęcia dydaktyczno-wychowawcze skierowane do uczniów z trudnościami edukacyjnymi".

Zaspokojenie potrzeb oświatowych uzależnione jest w dużej mierze od infrastruktury społecznej. Placówki oświatowe przedszkolne i kształcenia podstawowego, funkcjonujące na obszarze LGD dobrze spełniają swoją rolę i wypełniają postawione przed nimi zadania. Szkolnictwo na poziomie średnim w skali obszaru LGD ma szeroką ofertę edukacyjną. Działalność edukacyjna społeczeństwa winna być traktowana jako inwestycja w kapitał ludzki, gdyż wykształcone społeczeństwo odgrywa ważną rolę dla współczesnych procesów rozwojowych. Dlatego niniejsza LSR powinna skupiać się na wspieraniu oferty edukacji pozaformalnej.

4.1.6 Podejście LGD do zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn

Gwarantowanie zasady równości szans i niedyskryminacji w strategii rozwoju LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" oznacza wspieranie i umożliwienie dostępu, bez dyskryminacji wszystkim zainteresowanym do podejmowanych przez LGD działań, na każdym etapie realizacji LSR (podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji, informacji i promocji). Zasada równości kobiet i mężczyzn w LSR dla LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" oznacza podejmowanie na każdym etapie realizacji Strategii działań mających na celu osiągnięcie stanu, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki.

W zrozumieniu zagadnień „dostępności" szczególnie ważna jest otwartość na drugiego człowieka oraz jego potrzeby. Dostępność dotyka bardzo wielu ważnych sfer życia ogółu mieszkańców obszaru, a szczególnie osób starszych i z niepełnosprawnościami. Planując działania do realizacji w ramach niniejszej LSR należy mieć na uwadze zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu

społecznym i publicznym osób o szczególnych potrzebach i ich wymagań. Dostępność dotyczy w szczególności osób o ograniczonej możliwości poruszania się, osób niewidomych i słabo widzących, osób głuchych i słabo słyszących, osób głuchoniewidomych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, osób mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego), osób o nietypowym wzroście (w tym również dzieci), osób z ciężkim lub nieporęcznym bagażem, towarem. Wiele z tych osób nie posiada statusu osoby niepełnosprawnej. Dostępność w ramach Strategii może być zapewniona poprzez wprowadzanie ułatwień i usuwanie istniejących barier tam, gdzie to będzie możliwe, np. poprzez zastosowanie usprawnień, tak by zagwarantować dotarcie do szerszej grupy odbiorców, otwarcie na nowych użytkowników, klientów, gości. Większość rozwiązań technologicznych czy architektonicznych, z których dziś korzystają wszyscy, pierwotnie tworzona była z myślą o osobach ze szczególnymi potrzebami, na przykład autobusy niskopodłogowe, przestronne toalety, podjazdy, brak progów, regulowane meble, antypoślizgowe powierzchnie, informacja głosowa.Dla wielu osób, czasowo bądź trwale dotkniętych trudnościami, dostępność warunkuje możliwość samodzielnego, niezależnego funkcjonowania i udziału w różnych sferach życia, w tym budowania więzi społecznych. W życiu codziennym, dostępność miejsca zamieszkania, szkoły, sklepu, środków transportu, miejsca pracy czy urzędów jest jednym z fundamentalnych elementów funkcjonowania społeczeństwa, opartego na zasadach równości i solidarności.

Zagadnienia dostępności w realizacji niniejszej LSR będą dotyczyć głównie poprawy dostępu do usług dla lokalnej społeczności, a także poprzez włączanie w planowane operacje osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób w niekorzystnej sytuacji.

4.1.7 Podejście LGD do zasady zrównoważenia środowiskowego

Zrównoważone podejście do rozwoju wynika z przyjętego przez państwa należące do Organizacji Narodów Zjednoczonych programu pn. „Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju", przyjętego w 2015 r. „Obok takich priorytetów jak zdrowie, edukacja oraz żywienie i bezpieczeństwo żywnościowe, Agenda wskazuje szereg celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych, dążąc do takiego przekształcania gospodarek, aby stworzyć podstawy do długotrwałego, zrównoważonego wzrostu, sprzyjającego tworzeniu nowych miejsc pracy."[21]

W planowanych w ramach Strategii LGD przedsięwzięciach w obszarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym należy mieć na uwadze, że gleba, woda i powietrze mają zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania obszarów wiejskich. Planując przedsięwzięcia należy zadbać o ochronę zasobów naturalnych, zachowanie trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, zwiększanie bioróżnorodności i przyczynianie się do przeciwdziałania zmianie klimatu. W ramach planowanych przedsięwzięć należy zadbać o to, by inicjatywy i działania były realizowane z poszanowaniem dla środowiska. Dbałość o ekologiczny charakter działań nie oznacza, że ochrona środowiska ma być ich głównym celem. Nie chodzi o to, żeby na siłę modyfikować projekty i zacząć wszystkich szkolić z zakresu zielonej gospodarki. Wdrożenie zasady zrównoważenia środowiskowego np. przy organizacji szkolenia może opierać się na tym, że materiały szkoleniowe będą drukowane na ekologicznym papierze albo posiłki będą podawane w biodegradowalnych naczyniach. Kluczowe kwestie zrównoważonego rozwoju na obszarze LGD to: zmiana klimatu, zanieczyszczenie powietrza, hałas (szczególnie drogowy związany z rosnącym ruchem), zanieczyszczenie światłem, zanieczyszczenie wody, plastikowe śmieci w środowisku, nielegalne „dzikie" wysypiska śmieci/składowiska, silne uzależnienie od paliw kopalnych, niedostateczny rozwój odnawialnych źródeł energii, wymieranie gatunków (zmniejszanie bioróżnorodności).

[21] *Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju - implementacja w Polsce dokument PDF ze strony http://www.un.org.pl/ z dn. 03.04.2023*

Bioróżnorodność na obszarach chronionych. W temacie zrównoważenia środowiskowego należy wziąć pod uwagę, że obszar LGD jest objęty różnymi formami ochrony przyrody, co przekłada się na dużą świadomość mieszkańców obszaru w zakresie podejmowania działań proekologicznych. Obszary chronione pokrywają 78,1% powierzchni LGD.

Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego. Na terenie Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego leżą następujące gminy członkowskie LGD: Dynów, Dubiecko, Krzywcza, oraz miasto Dynów. Pogórze Przemyskie rozciąga się na krańcu południowo-wschodniej Polski przy granicy z Ukrainą. Od wznoszących się na południu Bieszczadów krainę tę oddzielają Góry Sanocko-Turczańskie. Ze względu na szczególne walory przyrodnicze, w parku i jego sąsiedztwie powstało kilkanaście rezerwatów. Pogórze Przemyskie to kraina odmienna od Pogórzy Strzyżowskiego i Dynowskiego. Wznosi się wyżej od sąsiednich pasm, jest gęsto zalesiona i słabo zaludniona. Na tym terenie występują duże kompleksy leśne, które zajmują ok. 64% powierzchni parku. Pomiędzy wzniesieniami Pogórza płyną rzeki i potoki z czystą wodą. Największe z nich to San i Wiar. Osobliwością przyrodniczą parku są też tereny otwarte przypominające kwietny step łąkowy. Można tu spotkać wiele gatunków puszczańskich ssaków. Szczególnie cenne są tutejsze ostoje ptaków, m.in. orła przedniego czy orlika krzykliwego.

Obszary Chronionego Krajobrazu

Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu – obejmuje swym zasięgiem wszystkie gminy członkowskie LGD: Dubiecko, Jawornik Polski, Dynów (gmina miejska), Dynów (gmina wiejska), Krzywcza, Markowa i Rokietnica. Obszar ten ma charakter podgórski z licznymi, niezbyt wysokimi wzgórzami, poprzecinanymi potokami. Najwyższe wzniesienia dochodzą do 430 m n.p.m. Na piękno krajobrazu tego obszaru składa się mozaikowość pól uprawnych z kompleksami lasów, wiele pomników przyrody, doliny meandrujących rzek oraz pamiątki historyczne i walory kulturowe. Najokazalszymi drzewami pomnikowymi na obszarze LGD są: 400-letnia lipa i 200-letni dąb w Dynowie, kilkadziesiąt dębów szypułkowych w parku w Bachórzu, 400-letni dąb szypułkowy w Babicach. Osobliwością geologiczną są formacje solonośne w Dubiecku. Spotkać można rzadkie gatunki zwierząt. Do najciekawszych należą: gronostaj, dzik, kuna leśna; z ptaków występują: jastrząb, myszołów, trzmielojad i bocian czarny, a z gadów żmija zygzakowata.

Hyżnieńsko-Gwoźnicki Obszar Chronionego Krajobrazu — obejmuje swym zasięgiem gminy: Jawornik Polski, Dynów (gmina wiejska), Markowa. Zajmuje południowo-zachodnią część Pogórza Dynowskiego. Rosną tu grądy, buczyna karpacka oraz łęgi w dolinach rzecznych. z roślin chronionych występują: bluszcz pospolity, podkolan biały, lilia złotogłów, barwinek pospolity, skrzyp olbrzymi. z interesujących zwierząt należy wymienić ptaki: puchacza, zimorodka, bociana czarnego, remiza, krogulca, z ssaków borsuka, gronostaja, łasicę a z płazów salamandrę plamistą.

Rezerwaty Przyrody. Na obszarze LGD znajdują się 3 rezerwaty przyrody obejmujące naturalne lub mało zmienione ekosystemy, rzadko występujące gatunki fauny i flory oraz elementy przyrody nieożywionej mające istotną wartość ze względów naukowych, kulturowych, krajobrazowych i dydaktycznych. Torfowiskowy „Broduszurki", Winne Podbukowina i leśny „Kozigarb" (chroniona buczyna karpacka i odkrywka geologiczna) w Sielnicy - obydwa w gm. Dubiecko oraz florystyczny „Brzoza Czarna" Reczpol w gm. Krzywcza.

NATURA 2000 – to skrótowa nazwa europejskiej sieci ekologicznej, która jest tworzona we wszystkich państwach Unii Europejskiej. Celem jej jest powstrzymanie wymierania zagrożonych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz ochrony różnorodności biologicznej na kontynencie europejskim. Obszary włączone do sieci NATURA 2000 występujące na obszarze LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" to: Obszary siedliskowe: „Rzeka San" dot. na obszarze LGD gm. Dubiecko, Krzywcza, m. i gm. Dynów; „Nad Husowem" dot. na obszarze LGD gm. Markowa i Jawornik Polski. Obszary ptasie: „Pogórze Przemyskie" dot. na obszarze LGD gm. Rokietnica, Dubiecko, Krzywcza oraz m. i gm. Dynów.

4.2 Grupy docelowe, istotne z punktu widzenia realizacji LSR

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Strategii będą angażowały w sposób pośredni lub bezpośredni różne grupy osób i podmiotów w społeczności obszaru LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie". Grupy docelowe przedsięwzięć realizowanych w ramach LSR można też zidentyfikować jako uczestników tychże inicjatyw i odbiorców efektów działań końcowych. W mniejszym lub większym stopniu zrealizowane przedsięwzięcia będą oddziaływać na całą społeczność lokalną obszaru LGD, wykazując tzw. synergię i komplementarność w osiąganiu zdefiniowanych celów.

W ramach działań angażujących społeczność obszaru LSR w przygotowanie dokumentu prowadzono warsztat planowania strategicznego, gdzie uczestnicy definiowali tzw. „aktorów" konkretnych przedsięwzięć, czyli właśnie grupy docelowe, wśród nich znaleźli się: mieszkańcy, dzieci, młodzież, seniorzy, lokalni liderzy, uczniowie, nauczyciele, rodzice, turyści, przedsiębiorcy, rolnicy, gospodarstwa agroturystyczne, organizacje pozarządowe, grupy rekonstrukcyjne i artystyczne, Kluby Seniora, Domy Dziennej Opieki, Środowiskowe Domy Pomocy, JSFP: instytucje kultury, szkoły, ośrodki pomocy społecznej.

4.2.1 Określenie grup osób w niekorzystnej sytuacji

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 wskazuje zamknięty katalog grup w niekorzystnej sytuacji. Są to: osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, kobiety, migranci, rolnicy z małych gospodarstw lub osoby poszukujące zatrudnienia np. mieszkańcy osiedli po PGR. Oznacza to, że LGD w zakresie PS WPR nie mogą definiować innych grup. Poszczególne grupy mogą zostać zawarte w Strategii, o ile wynika to z potrzeb zdiagnozowanych na obszarze objętym tą LSR. Na podstawie ankiety badającej opinie mieszkańców na potrzeby niniejszej Strategii zebrano informacje, które osoby są najbardziej wykluczone z życia społecznego i gospodarczego na obszarze LGD. Wg respondentów są to: osoby długotrwale bezrobotne (19% udzielonych odp.), seniorzy – osoby po 60 r. ż. (14% odp.), osoby niepełnosprawne (13% udzielonych odp.), właściciele małych gospodarstw (10% odp.), osoby młode do 25 r. ż. (9% odp.) oraz rodzice małych dzieci – do lat 3 (8% odp.) i opiekunowie małych dzieci, osób niepełnosprawnych oraz starszych (8% odp.), [łącznie rodzice dzieci do lat 3 i opiekunowie małych dzieci, osób niepełnosprawnych i starszych stanowią grupę opiekunów wskazaną przez 16% badanych], osoby nieposiadające wyższego wykształcenia (7% odp.), kobiety (4% odp.), emigranci (3% odp.). Odpowiedzi porównano z analizą danych otrzymanych z OPS w zakresie grup osób, którym najczęściej udzielana jest pomoc społeczna. Zestawiając zebrane dane analityczne i po uwzględnieniu opinii mieszkańców wsparciem w ramach LSR na obszarze LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" należy objąć m.in. następujące

grupy osób w niekorzystnej sytuacji:
1) osoby poszukujące zatrudnienia
2) osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie
3) rolnicy z małych gospodarstw

Uzasadnienie dla realizacji wsparcia im dedykowanego:

Osoby poszukujące zatrudnienia */bezrobotne lub chcące zmienić pracę/.* Zidentyfikowane problemy tej grupy osób: spadek motywacji i obniżenie poczucia sprawczości z powodu trudności w znalezieniu pracy, a także obniżenie poczucia własnej wartości, a nawet depresja; negatywne skutki pozostawania bez pracy oddziałujące na rodzinę (napięcia, konflikty); ograniczenie stopnia zaspokojenia podstawowych potrzeb i zapewnienia podstawowych warunków egzystencjalnych; niestabilna sytuacja zawodowa, brak pracy, ciągły stres związany z poszukiwaniem pracy przez rodziców obniża poczucie bezpieczeństwa u dzieci i negatywnie przekłada się na ich dalsze możliwości edukacyjne; brak umiejętności autoprezentacji podczas rozmów kwalifikacyjnych; niski poziom wykształcenia; słabe kwalifikacje zawodowe.

Wsparcie dedykowane tej grupie osób jest możliwe w każdym z trzech zdefiniowanych Celów LSR, a w szczególności w ramach: przedsięwzięcia 2.3 Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw, gdzie poprzez założenie własnej działalności będą mogli zapewnić sobie samozatrudnienie; przedsięwzięcie 2.1 Wsparcie inicjatyw i działań edukacyjnych, gdzie zaplanowano m.in. kursy, warsztaty poprawiające kompetencje, w tym cyfrowe; przedsięwzięcia 1.3 Wsparcie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych i/lub zagród edukacyjnych i/lub gospodarstw opiekuńczych, ponieważ osobami poszukującymi pracy mogą być sami rolnicy i/lub domownicy rolników; przedsięwzięcia 3.2 Wsparcie inicjatyw poprawiających sytuację osób ze szczególnymi potrzebami, rolnicy z małych gospodarstw będą mogli być uczestnikami inicjatyw podejmowanych na rzecz poprawy ich sytuacji życiowej. Przedsięwzięcie jest dedykowane w całości grupom osób w niekorzystnej sytuacji.

Uzasadnienie: Skutki pozostawania bez pracy, stres związany z poszukiwaniem wpływają na rodziny, ich funkcjonowanie oraz stan zdrowia fizycznego i psychicznego. Kierowanie wsparcia dla tej grupy osób powinno odpowiadać na potrzebę budowania wiary w zdolność do podjęcia zatrudnienia. Potrzebę zapewnienia takim osobom aktywności społecznej, fizycznej, integracji z otoczeniem, dzięki czemu nawiązują się kontakty umożliwiające poznanie się i być może zaproponowanie pracy. Potrzeba rozwoju osobistego, nauki radzenia sobie z problemem, depresją, podnoszenie kwalifikacji, itp.

Osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie. Najczęściej wymienianymi problemami osób z niepełnosprawnościami są problemy finansowe oraz brak dostępu do odpowiedniej opieki zdrowotnej oraz rehabilitacji; Pozostawanie poza rynkiem pracy większości osób niepełnosprawnych; Stereotypowe myślenie potencjalnych pracodawców na temat osób niepełnosprawnych- pracownicy nieefektywni, kosztowni dla pracodawcy (konieczność dostosowania miejsc pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych i konieczność uzyskania pozytywnej opinii Państwowej Inspekcji Pracy); Bariery architektoniczne; Izolacja społeczna, ograniczone kontakty społeczne, towarzyskie; Zbyt mała dostępność form wsparcia.

Wsparcie dedykowane tej grupie osób jest możliwe w każdym z trzech zdefiniowanych celów LSR. Osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie stanowić mogą grupę docelową inicjatyw realizowanych w ramach: przedsięwzięcia 1.2 Wsparcie działalności kulturalnej, artystycznej oraz kultywującej dziedzictwo lokalne, w tym inicjatyw, wydarzeń i publikacji oddziałujących na atrakcyjność obszaru; przedsięwzięcia 2.1 Wsparcie inicjatyw i działań edukacyjnych; przedsięwzięcia 2.4 Wsparcie uczniów w rozwoju ich zainteresowań i uzdolnień poza edukacją formalną; przedsięwzięcia 2.5 Wsparcie szkół i rozwoju usług edukacyjnych. Cel 3 LSR Poprawa relacji społecznych, dialogu międzypokoleniowego, kondycji zdrowotnej społeczeństwa oraz rozwój gospodarki czasu wolnego - w całości. Wszystkie przedsięwzięcia w tym celu będą mogły być realizowane na rzecz poprawy sytuacji tej grupy osób. Ponadto osoby niepełnosprawne mogą być beneficjentami przedsięwzięć: P.2.3 Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw oraz P.1.3 Wsparcie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych i/lub zagród edukacyjnych i/lub gospodarstw opiekuńczych.

Uzasadnienie: Niepełnosprawność oraz długotrwała i ciężka choroba są bardzo często wskazywane na obszarze LGD jako powód, objęcia rodzin pomocą społeczną. Osoby takie pomoc uzyskują w dużej mierze od rodziny i przyjaciół. Postrzeganie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie w dużym stopniu zależy od stopnia znajomości z takimi osobami oraz wiedzy na temat ich problemów. Działania dedykowane tej grupie osób pozwolą im na lepszą integrację. Problemy opiekunów opisano w dalszej części LSR.

Rolnicy z małych gospodarstw. /*Osoby prowadzące małe gospodarstwa rolne – do 10 ha/* Zidentyfikowane problemy tej grupy osób: Oferowane produkty w ograniczonych, niewielkich ilościach. Ograniczona dostępność do nowych maszyn, do innowacji technologicznych czy wysoko wyspecjalizowanego sprzętu z uwagi na wysokie koszty zakupu. Gorsza pozycja konkurencyjna małych gospodarstw na rynku w stosunku do gospodarstw dużych.

Wsparcie dedykowane tej grupie osób jest możliwe w każdym z trzech zdefiniowanych celów LSR, a w szczególności: przedsięwzięcie 1.3 Wsparcie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych i/lub zagród edukacyjnych i/lub gospodarstw opiekuńczych – wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych poprawi jakość życia tej grupy osób; przedsięwzięcie 2.3 Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw, gdzie poprzez założenie własnej działalności będą mogli zapewnić sobie samozatrudnienie; przedsięwzięcie 2.1 Wsparcie inicjatyw i działań edukacyjnych, gdzie zaplanowano m.in. kursy, warsztaty poprawiające kompetencje, w tym m.in. cyfrowe; przedsięwzięcia 3.2 Wsparcie inicjatyw poprawiających sytuację osób ze szczególnymi potrzebami, rolnicy z małych gospodarstw będą mogli być uczestnikami inicjatyw podejmowanych na rzecz poprawy ich sytuacji życiowej. Przedsięwzięcie jest dedykowane w całości grupom osób w niekorzystnej sytuacji.

Uzasadnienie: Niewykorzystywany w pełni kapitał ludzki małych gospodarstw — podejmowanie pracy zarobkowej poza gospodarstwem rolnym nie sprzyja kultywowaniu wiejskiego trybu życia oraz etosu pracy rolnika.

4.2.2 Inne grupy docelowe zidentyfikowane jako kluczowe w ramach LSR

Inne grupy, które w trakcie diagnozy na obszarze LGD zostały wskazane, jako osoby ze szczególnymi potrzebami, z różnych względów wykluczone, które powinny zostać objęte wsparciem i działaniami w ramach Strategii.

Seniorzy po 60 r. ż. Zidentyfikowane problemy tej grupy osób: Oddalenie (przestrzenne i czasowe) placówek specjalistycznych, świadczących usługi zdrowotne i/lub rehabilitacyjne od miejsca zamieszkania. Poczucie osamotnienia. Postrzeganie seniorów jako mało elastycznych, niechętnych do uczestniczenia w życiu społecznym, niechętnych do stosowania nowych technologii, urządzeń cyfrowych.

Wsparcie dedykowane tej grupie osób w ramach LSR jest możliwe w każdym z trzech zdefiniowanych celów LSR. Seniorzy mogą być beneficjentami lub grupą docelową realizowanych inicjatyw, a w szczególności w ramach przedsięwzięć 3.3 Wsparcie rozwoju usług społecznych i 3.4 Wsparcie inicjatyw na rzecz rodzin i integracji społecznej.

Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy procesy starzenia się społeczeństwa dotykają także obszaru LGD. Wraz z tą tendencją wzrasta zapotrzebowanie na usługi opieki instytucjonalnej, a także reagowanie na potrzeby osób starszych pobudzanie ich aktywności fizycznej, społecznej, samodzielności oraz utrzymania dobrej psychofizycznej kondycji.

Opiekunowie małych dzieci, osób niepełnosprawnych i starszych. Główne problemy opiekunów to zmiana/przeorganizowanie dotychczasowego życia. Oprócz troski, miłości i chęci niesienia pomocy, w całym wachlarzu różnorodnych odczuć może pojawić się też bezsilność, lęk, uczucie izolacji i wyczerpania. Problemy opiekunów małych dzieci to np. postrzeganie opieki nad dzieckiem jako zadania niezwykle trudnego, zwłaszcza w sytuacji, gdy występują dodatkowe trudności, takie jak brak pieniędzy, złe warunki mieszkaniowe, długotrwałe bezrobocie czy też problemy małżeńskie, co rodzi sytuacje stresowe. Opiekunowie rodzinni osób niepełnosprawnych i starszych są szczególnie zagrożeni depresją. Obciążenie spowodowane sprawowaniem długotrwałej opieki nad osobami niepełnosprawnymi wiąże się z problemami: fizycznymi (czas i koszty przeznaczone na opiekę), psychicznymi (związanymi z radzeniem sobie z sytuacją stresową, jaką jest sprawowanie opieki nad chorym), społecznymi (ograniczenie kontaktów społecznych), finansowymi (będące następstwem przerwania/ograniczenia pracy zawodowej, kosztów leczenia, rehabilitacji chorego itp.).

Wsparcie dedykowane tej grupie osób w ramach LSR jest możliwe w każdym z trzech zdefiniowanych celów LSR. Seniorzy mogą być grupą docelową realizowanych inicjatyw, a w szczególności w ramach przedsięwzięć 3.3 Wsparcie rozwoju usług społecznych i 3.4 Wsparcie inicjatyw na rzecz rodzin i integracji społecznej.

Potrzeba ochrony macierzyństwa i bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych bardzo często są na obszarze LGD powodem do objęcia rodzin pomocą społeczną. Dlatego należy podejmować inicjatywy włączające opiekunów w życie społeczne. Ułatwieniem dla opiekunów małych dzieci będą też przedsięwzięcia infrastrukturalne, które przyczynią się do poprawy dostępności do usług dla lokalnej społeczności, szczególnie dla rodziców z małymi dziećmi. Opiekunowie osób niepełnosprawnych potrzebują wsparcia wytchnieniowego, co wskazano podczas spotkań konsultacyjnych LSR. Opieka nad osobą niesamodzielną wymaga sił fizycznych, emocji i budżetu. Przewlekłe choroby oddziałują na życie całej rodziny, wpływając na system wartości, rytm życia, pełnione role i zadania. Zachodzi konieczność przeorganizowania życia rodziny, która musi także poradzić sobie z lękiem, żalem, bezsilnością, niepewnością i przeciążeniem. Wzrastająca liczba osób wymagających opieki (ze względu na wiek i choroby) wiąże się też z koniecznością zwiększenia liczby opiekunów osób starszych i koniecznością zapewnienia tego rodzaju opieki.

Osoby młode do 25 r. ż. Zidentyfikowane problemy tej grupy osób: Podczas partycypacyjnych metod tworzenie LSR oferta zagospodarowania czasu wolnego dla ludzi młodych do 25 r. ż. została oceniona nisko. Wyniki badania ankietowego wśród osób młodych pokazały, że prawie połowa uczestników badania należy do jakiejś organizacji społecznej (wg deklaracji), a ¼ badanych chciałaby się w taką działalność zaangażować. Ponad połowa respondentów zadeklarowała, że chętnie włącza się w inicjatywy. Część stwierdziła, że takowych inicjatyw nie ma. Spośród wszystkich uczestników badania ¼ nie interesuje się jednak działalnością społeczną bądź nie lubi takich działań. Na młodzież w wieku średnim czyhają problemy takie jak: uzależnienia od Internetu, gier komputerowych, nieradzenie sobie ze stresem, depresja, nękanie/zastraszanie (hejt), cyberprzemoc, przemoc na ekranie (krwawe gry, filmy i programy narażają na przyzwyczajenie się do przemocy, uznanie jej za coś naturalnego). Poświęcenie bardzo dużej ilości czasu na kreowanie siebie w Internecie (mediach społecznościowych) i konsumowanie treści zabiera czas na sport, spotkania z rówieśnikami w rzeczywistości, rozwój swoich zainteresowań, powodują rozdrażnienie, płaczliwość, negatywizm, myśli samobójcze. Zaburzenia odżywiania, problemy z postawą ciała, brakiem ruchu. Problemy szkolne, trudności z przyswojeniem materiału, nieradzenie sobie w sytuacjach stresowych, agresja w stosunku do siebie i innych, brak poczucia sukcesu i przynależności do grupy. Zauważalny jest też odpływ ludzi młodych do miast i za granicę. Młodzi po ukończeniu studiów zostają w większych ośrodkach miejskich, tam planując swoją przyszłość. Problemy na rynku pracy to np. wysokie wymagania pracodawców względem osób młodych wchodzących na rynek pracy.

Wsparcie dedykowane tej grupie osób w ramach LSR jest możliwe w każdym z trzech zdefiniowanych celów LSR, a w szczególności w ramach przedsięwzięć 2.1 Wsparcie inicjatyw i działań edukacyjnych, 2.4 Wsparcie uczniów w rozwoju ich zainteresowań i uzdolnień poza edukacją formalną oraz 2.5 Wsparcie szkół i rozwoju usług edukacyjnych, 3.3 Wsparcie rozwoju usług społecznych i 3.4 Wsparcie inicjatyw na rzecz rodzin i integracji społecznej. Ponadto mogą być beneficjentami lub stanowić grupę docelową inicjatyw w pozostałych przedsięwzięciach.

Uzasadnienie dla wsparcia tej grupy osób: potrzeba tworzenie korzystnych warunków do życia na obszarach wiejskich, wdrażanie programów edukacyjno-informacyjnych, potrzeba integracji. Zapewnienie dostępu do specjalisty – psychologa lub psychoterapeuty. Preferowane kierunki wsparcia dla ludzi młodych ustalono na podstawie wyników badań ankietowych i konsultacji społecznych.

Realizując operacje w ramach przedsięwzięć LSR, wnioskodawcy powinni zwrócić uwagę na potrzeby wskazanych grup osób, niemniej jednak nie należy ograniczać grup osób ze szczególnymi potrzebami tylko do wskazanych powyżej.

Sposób animacji, komunikacji i informowania lokalnej społeczności o działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji. Realizując partycypacyjny charakter tworzenia LSR, lokalna społeczność, już na etapie diagnozy obszaru oraz planowania miała możliwość uczestniczenia w identyfikowaniu grup

w niekorzystnej sytuacji oraz planowaniu działań im dedykowanych. Plan komunikacji LGD ze społecznością lokalną uwzględnia potrzeby dotarcia do tych grup.

4.3 Wsparcie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw w ramach LSR

Instrumenty Terytorialne to forma wspierania rozwoju lokalnego i ponadlokalnego wdrażana i promowana w ramach unijnej polityki spójności. Jednym z głównych celów perspektywy finansowej 2021-2027 jest zwiększenie wpływów lokalnych wspólnot na kształtowanie polityki terytorialnej. Gminy członkowskie LGD obok instrumentu terytorialnego, którym jest RLKS wdrażany przez LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" podejmują ponadlokalną współpracę na rzecz wdrażania Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT). Na etapie opracowywania jest strategia terytorialna rozwoju ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza-Dynowskiego, do którego należą, z obszaru LGD gminy Jawornik Polski, Krzywcza, Dubiecko, Dynów i Miasto Dynów. Gmina Jawornik Polski jest uczestnikiem także strategii planowanej przez Stowarzyszenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Jarosław-Przeworsk, Jarosławsko-Przeworskie Partnerstwo dla Rozwoju w Projekcie Doradczym CWD-PLUS.

Niniejsza Strategia dotyczy obszarów wsparcia, które będą wspierane także w ramach innych strategii, wobec czego możliwe będzie realizowanie projektów, działań i inicjatyw wykazujących synergię i komplementarność.

Rozdział 5. Spójność, komplementarność i synergia

5.1 Synergia i komplementarność w ramach LSR

Lokalna Strategia Rozwoju została ukierunkowana na wsparcie trzech obszarów, które uznano jako priorytetowe na obszarze LGD. Rozwój każdego z nich uzależniony jest od wielu czynników, które wzajemnie się uzupełniają. Wszystkie zaplanowane w LSR przedsięwzięcia w każdym celu wykazują synergię lub komplementarność w ich osiąganiu. Spójność LSR można wykazać m.in. w związku z objęciem wspólnymi celami przedsięwzięć realizowanych w ramach PS WPR i FEP. Przedsięwzięcia te wzajemnie się uzupełniają wykazując synergię i komplementarność. Powiązania w ramach celów LSR wykazano w poniższej tabeli oraz szczegółowo uzasadniono w opisach w dalszej części Strategii.

Strategia na lata 2023-2029 będzie realizowała następujące cele i przedsięwzięcia:

Tabela 20. Cele i przedsięwzięcia Strategii – komplementarność i synergia.

CELE	PRZEDSIĘWZIĘCIA	KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA PRZEDSIĘWZIĘĆ
C.1 Wzmocnienie potencjału turystyki i kultury	P.1.1 Wsparcie infrastruktury na rzecz rozwoju turystyki i kultury wraz z działaniami poprawiającymi dostęp do usług dla lokalnej społeczności (wyposażenie)	Przedsięwzięcie jest komplementarne z P.1.2 oraz P.3.1 Przedsięwzięcie wykazuje synergię z P.3.1 i P.3.2 Infrastruktura kultury oraz poprawa dostępu do usług kulturalnych może być przypisana także do infrastruktury wolnego czasu i usług realizowanych w tym zakresie. Podobnie można zauważyć oddziaływanie turystyki na kondycję zdrowotną społeczeństwa. Wobec czego zaistniej współdziałanie przedsięwzięć na rzecz tych celów strategii.
	P.1.2 Wsparcie działalności kulturalnej, artystycznej oraz kultywującej dziedzictwo lokalne, w tym inicjatyw, wydarzeń i publikacji	Przedsięwzięcia komplementarne: P.1.1, P.1.3. Atrakcje i wydarzenia kulturalne przyciągają turystów, którzy potrzebują zaplecza gastronomicznego, noclegowego. Budowanie

	oddziałujących na atrakcyjność obszaru	bazy noclegowej nie będzie miało racji bytu bez poszerzenia oferty turystycznej regionu. Przedsięwzięcia oddziałują na siebie i wzajemnie się uzupełniają. Przedsięwzięcia wykazujące synergię: P.2.1, P.3.2 Wszystkie inicjatywy szkoleniowe oraz realizujące wydarzenia dla społeczności lokalnej będą współdziałały na rzecz pozostałych celów określonych w LSR
	P.1.3 Wsparcie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych i/lub zagród edukacyjnych i/lub gospodarstw opiekuńczych	Przedsięwzięcia komplementarne: P.1.1, P.1.2, P.2.2, P.2.3 Przedsięwzięcie wykazujące synergię poprzez współdziałanie na rzecz celu 2 np. w odniesieniu do zagród edukacyjnych, które utworzone w ramach P.1.3 wzbogacą ofertę edukacyjną obszaru, a np. w odniesieniu do gospodarstw opiekuńczych widać dużą relację z celem 3 wpierającym m.in. osoby starsze i w niekorzystnej sytuacji.
C.2 Poprawa dostępu do usług edukacyjnych i atrakcyjnych miejsc pracy na rynku lokalnym	P.2.1 Wsparcie inicjatyw i działań edukacyjnych	Przedsięwzięcia komplementarne: P.1.2 Przedsięwzięcia wykazujące synergię z przedsięwzięciami w ramach celu 1 i 2 w zakresie inicjatyw dotyczących realizacji warsztatów, kursów itp.
	P.2.2 Wsparcie rozwoju firm istniejących na lokalnym rynku pracy	Przedsięwzięcia komplementarne: P.2.3, P.1.3 Przedsięwzięcie wykazuje synergię poprzez współdziałanie na rzecz osiągnięcia celów 1 i 3 Przedsięwzięcie będzie realizować także cel 1 w przypadku wsparcia firm działających w branżach turystycznej, gastronomicznej, kulturalnej oraz cel 3 w przypadku wsparcia firm świadczących usługi w ochronie zdrowia i pomocy społecznej oraz wpisujących się w gospodarkę czasu wolnego. Przedsięwzięcie przypisano do celu 2, gdyż tu jego efekt będzie możliwy do oszacowania jako wsparcie na rzecz lokalnego rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw.
	P.2.3 Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw	Przedsięwzięcia komplementarne: P.2.2, P.1.3 Przedsięwzięcie wykazuje synergię poprzez współdziałanie na rzecz osiągnięcia celów 1 i 3 Przedsięwzięcie będzie realizować także cel 1 w przypadku tworzenia firm wspierających rozwój turystyki, branżę kulturalną, oraz cel 3 w przypadku wsparcia tworzenia firm w sektorze srebrnej gospodarki, usług poprawiających kondycję i stan zdrowia mieszkańców obszaru, wpisujących się w gospodarkę czasu wolnego. Przedsięwzięcie przypisano do celu 2, gdyż tu jego efekt będzie możliwy do oszacowania jako wsparcie na rzecz lokalnego rynku pracy poprzez tworzenie nowych przedsiębiorstw.

	P.2.4 Wsparcie uczniów w rozwoju ich zainteresowań i uzdolnień poza edukacją formalną	Przedsięwzięcia komplementarne: P.2.1 Przedsięwzięcia wykazujące synergię: P.1.2, P.3.2, w zakresie inicjatyw dotyczących realizacji warsztatów, kursów itp., szczególnie gdy będą dedykowane osobom młodym, dzieci i młodzieży do 25 r.ż.
	P.2.5 Wsparcie mieszkańców w zakresie zwiększenia umiejętności, kompetencji i kwalifikacji dla poprawy odporności społecznej i gotowości cywilnej. *(Przedsięwzięcie zastępuje Poprzednie P.2.5 Wsparcie szkół i rozwoju usług edukacyjnych)*	Przedsięwzięcia komplementarne: P.2.1, P.2.4, Przedsięwzięcia wykazujące synergię: Przedsięwzięcia wykazujące synergię:, P.2.2, P.2.3, P.3.2, w zakresie inicjatyw dotyczących realizacji operacji dedykowanych np. osobom młodym - młodzieży do 25 r.ż. która może być uczestnikami szkoleń realizowanych w ramach P.2.5
C.3 Poprawa relacji społecznych, dialogu międzypokoleniowego, kondycji zdrowotnej społeczeństwa oraz rozwój gospodarki czasu wolnego.	P.3.1 Wsparcie rozwoju infrastruktury opiekuńczej, zdrowotnej i czasu wolnego, infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i działania poprawiające dostępność do usług dla lokalnej społeczności	Przedsięwzięcia komplementarne: P.3.2, P.3.3 Przedsięwzięcia wykazujące synergię: P.1.1 i P.1.2. Infrastruktura społeczna służy mieszkańcom obszaru także do realizacji działań kulturalnych, infrastruktura wolnego czasu poprawia atrakcyjność turystyczną obszaru.
	P.3.2 Wsparcie inicjatyw poprawiających sytuację osób ze szczególnymi potrzebami	Przedsięwzięcia komplementarne: P.3.1, P.3.3, Przedsięwzięcia wykazujące synergię mogą być zrealizowane także w celu 1 i 2, szczególnie gdy uczestnikami operacji będą m.in. osoby w niekorzystnej sytuacji lub osoby starsze, czy ludzie młodzi do 25.r.ż. Ponadto projekty realizowane w ramach niniejszego przedsięwzięcia mogą dotyczyć innowacyjności, cyfryzacji, dziedzictwa lokalnego co obejmują cele 1 i 2 LSR.
	P.3.3 Wsparcie rozwoju usług społecznych	Przedsięwzięcia komplementarne: P.3.1, P.3.2, Przedsięwzięcia wykazujące synergię zostały ujęte w ramach celów 1 i 2 w szczególności, gdy inicjatywy tam podejmowane będą dotyczyć włączenia społecznego i integracji.
	(P.3.4 Wsparcie inicjatyw na rzecz rodzin i integracji społeczności lokalnej)	*Środki przeniesiono do P.2.5, Przedsięwzięcie P.3.4 nie będzie realizowane*

Źródło: Opracowanie własne LGD

5.2 Zgodność LSR z innymi dokumentami planistycznymi

Dokonując analizy dokumentów, w szczególności celów określonych w programach, z których będzie finansowana Strategia: PSWPR oraz FEP oraz zawartych w dokumentach planistycznych na poziomie województwa, powiatu, gminy, itp. wzięto pod uwagę możliwość zaistnienia synergii i komplementarności projektów wpisujących się w przedsięwzięcia LSR. Poniżej przedstawiono cele strategiczne dokumentów planistycznych i programowych (w tym na wyższym poziomie), którym odpowiadają cele i przedsięwzięcia LSR dla LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie". W przypadku dokumentów gminnych niniejsza Strategia daje możliwość osiągnięcia zaplanowanych w nich celów.

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027

Interwencja przyczynia się głównie do realizacji celu SO8 promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa.

CS8.P10 Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich.

CS8.P11 Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego.

CS8.P12 Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność.

CS8.P13 Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat.

CS8.P4 Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.

CS8.P7 Poprawa dostępu do usług komercyjnych.

CS8.P9 Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów.

Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027

Priorytet 8 – Rozwój lokalny kierowany przez społeczność

- Cel szczegółowy 4(f) (EFS+) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

- Cel szczegółowy 4(k) (EFS+) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej;

Priorytet 15 – Rozwój umiejętności dla bezpieczeństwa społeczności lokalnej

- *Cel szczegółowy 4(g) (EFS+)* Wsparcie gotowości cywilnej osób dorosłych

Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.

Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Cel 1: Wzmacnianie potencjału regionalnej gospodarki oraz zwiększanie udziału nauki i badań dla innowacyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa

1.2.1. Wzmacnianie i rozwój inteligentnych specjalizacji gospodarczych regionu

- identyfikacja i wspieranie nowych oraz wzmacnianie istniejących inteligentnych specjalizacji określonych w Regionalnej Strategii Innowacji

1.3.6. Podnoszenie konkurencyjności gospodarki regionalnej w sektorze turystyki (w całości): podniesienie konkurencyjności branży turystycznej z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych i kulturowych województwa; wzrost standardu usług i obiektów wobec zwiększających się wymagań i wzrastającej presji

konkurencyjnej; wprowadzenie zintegrowanych ofert turystycznych; budowa i modernizacja infrastruktury wspierającej rozwój turystyki w regionie; przygotowanie i realizacja różnorodnych ofert i wydarzeń w oparciu o zasoby regionu; podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.

Cel 2: Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego jako podstawy umożliwiającej rozwój regionu oraz podnoszenie poziomu życia mieszkańców

2.1.1. Poprawa jakości edukacji i dostępności usług edukacyjnych: wspieranie szkolnych projektów edukacyjnych, realizowanych przez uczniów pod opieką nauczycieli;

2.1.5. Rozwój edukacji nieformalnej: upowszechnienie udziału dzieci, młodzieży, studentów i osób dorosłych w edukacji nieformalnej;

2.2.3. Promocja zachowań prozdrowotnych (w całości)

2.3.1. Tworzenie warunków dla upowszechniania kultury, rozwijania form działalności kulturalnej i interpretacji dziedzictwa wraz ze zwiększeniem kompetencji kulturowych mieszkańców: tworzenie bogatej oferty kulturalnej wraz z poprawą jej dostępności oraz inicjowanie działań na rzecz zwiększenia uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych i budowy więzi lokalnych; wsparcie twórców oraz stymulowanie rozwoju kultury poprzez programy stypendialne, konkursy tematyczne i nagrody; promocja regionu oraz popularyzacja jego kultury poprzez rozwój turystyki kulturowej; popularyzacja kultury i dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa przemysłowego i technicznego oraz niematerialnego, jako elementu umacniania tożsamości regionalnej oraz pomnażania kapitału ludzkiego i społecznego

2.3.3. Infrastruktura kultury i zwiększenie atrakcyjności dziedzictwa kulturowego: ochrona obiektów zabytkowych i miejsc cennych kulturowo, jako element działań prorozwojowych i prospołecznych; restauracja i adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym przemysłowego, w celu tworzenia innowacyjnych produktów kulturowych i turystycznych; poprawa jakości, poszerzanie i budowa nowej infrastruktury kultury, m.in. poprzez realizację projektów adaptacyjnych, modernizacyjnych i technologicznych w instytucjach kultury.

2.4.2. Miejsca pracy dobrej jakości: promocja samozatrudnienia, w tym w grupach defaworyzowanych; wsparcie w tworzeniu miejsc pracy harmonizujących życie społeczne i zawodowe pracowników.

2.6.1. Działania zmierzające do zmniejszenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego w województwie: zapobieganie demoralizacji dzieci i młodzieży poprzez realizację programów z zakresu m.in. profilaktyki uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy i agresji; wsparcie rodziny w wychodzeniu z dysfunkcji oraz promocja wartości rodziny;

2.6.2. Aktywizacja społeczna (w całości)

2.6.5. Wspieranie rodzin i system pieczy zastępczej: promocja wartości rodziny: realizacja programów skierowanych do rodzin z dziećmi.

2.7.1. Zapewnienie korzystnych warunków rozwoju sportu: upowszechnianie i rozwój sportu wśród dzieci i młodzieży; promocja aktywności ruchowej osób dorosłych, w tym osób w wieku 65+.

2.7.2. Promocja aktywnego stylu życia: rozwój usług rekreacyjnych i aktywnego wypoczynku; rozwój infrastruktury sportu powszechnego oraz wzrost dostępności urządzeń dla aktywności ruchowej; podejmowanie działań edukacyjno-sportowych w celu zapobiegania chorobom cywilizacyjnym; rozwój infrastruktury i oferty zajęć rozwijających potencjał kreatywny wszystkich grup wiekowych.

3.5.2. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu turystyki (w całości)

4.2.3. Lokalne działania aktywizujące społeczność regionu: tworzenie i udostępnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz poprawa jakości jej wykorzystania z uwzględnieniem potrzeb osób

z niepełnosprawnościami; wsparcie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność; wsparcie lokalnych strategii i programów rozwoju w kierunku wykorzystania regionalnych potencjałów i zasobów.

4.4.2. Implementacja rozwiązań organizacyjnych sprzyjających partycypacji społecznej w partnerstwach dla rozwoju (w całości).

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2021-2030

Cel strategiczny 2: Wzrost innowacyjności i konkurencyjności podkarpackich przedsiębiorstw

2.3. Pobudzanie podnoszenia poziomu innowacyjności przedsiębiorstw

Cel strategiczny 3: Wzmocnienie rozpoznawalności regionalnych produktów, zwłaszcza w obszarze inteligentnych specjalizacji

3.2. Rozwój umiejętności, kwalifikacji i kompetencji kadr regionalnej gospodarki i administracji: Rozwój postaw przedsiębiorczych i podnoszenie poziomu samo zatrudnienia.

3.3. Wzmocnienie kultury współpracy i innowacji społecznych: Promowanie wartości wiedzy i kreatywności wśród dzieci i młodzieży; Popularyzacja nauki, techniki i innowacji; Promowanie postaw proinnowacyjnych.

Program Rozwoju Powiatu Przemyskiego pn. Strategia Rozwoju Powiatu Przemyskiego do roku 2025

Priorytet I. Zrównoważony rozwój, włączenie społeczne i aktywizacja gospodarcza mieszkańców powiatu, większa atrakcyjność inwestycyjna i turystyczna, efektywna administracja.

Priorytet II. Wykształcenie, zdrowie, bezpieczeństwo publiczne i społeczne mieszkańców, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, wsparcie niepełnosprawnych, integracja społeczeństwa.

Priorytet III. Ochrona środowiska naturalnego, walorów przyrodniczo krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego, racjonalna gospodarka zasobami, podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa

Strategia Rozwoju Powiatu Rzeszowskiego na Lata 2016-2023

Cel strategiczny I – Rozwój gospodarczy, rozwój infrastruktury technicznej i społecznej; 2. Budowa, rozbudowa, modernizacja i wyposażenie obiektów użyteczności publicznej; 4. Rozwój sektora MŚP.

Cel strategiczny II – Ochrona środowiska naturalnego i dóbr kultury oraz ich racjonalne wykorzystanie; 2. Ochrona i restauracja dóbr kultury; 3. Tworzenie warunków do zwiększenia dostępności mieszkańców do usług kultury

Cel strategiczny III – Rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych; 1. Rozwój edukacji; 2. Przeciwdziałanie bezrobociu, aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu.

Strategia Rozwoju Powiatu Przeworskiego na Lata 2021-2030

Cel I – powiat przeworski – przestrzeń rekreacji i turystyki: rozbudowywać i modernizować infrastrukturę rekreacyjną i sportową (boiska na terenie powiatu, boiska przyszkolne, sale gimnastyczne przy szkołach, siłownie plenerowe, place zabaw); utworzenie nowoczesnego i spełniającego potrzeby mieszkańców miejsca realizacji potrzeb kulturalno-rekreacyjno -edukacyjnych mieszkańców, dążyć do rewitalizacji terenów zielonych, zabytkowych i poprzemysłowych w kierunku rekreacyjnym;

Cel II – powiat przeworski – przestrzeń bezpieczna: rozszerzać działania profilaktyczne realizowane w ramach Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Programu Przeciwdziałania Narkomanii; stworzyć odpowiednie warunki wsparcia dla inicjatyw tworzenia miejsc rehabilitacji osób niepełnosprawnych i aktywizowania seniorów (domy opieki dziennej, domy seniorów, świetlice środowiskowe);

Cel III – powiat przeworski – przestrzeń z nowoczesną infrastrukturą: rozwijać infrastrukturę rowerową;

Cel V – powiat przeworski – przestrzeń kapitału społecznego: wspierać lokalne stowarzyszenia oraz inicjatywy lokalnych aktywistów społecznych; rozwijać działalność kulturową, poprzez organizację

koncertów, występów z udziałem mieszkańców, spotkań z lokalnymi artystami i ciekawymi osobowościami; rozwijać ofertę kulturalną i zorganizowane formy spędzania wolnego dla dzieci i młodzieży;

Strategia rozwoju Powiatu Jarosławskiego na lata 2021 – 2030

Obszary strategiczne: Poprawa jakości edukacji. Wspieranie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów z uwzględnieniem regionalnego rynku pracy. Dostępność usług edukacyjnych, przeciwdziałanie wykluczeniu. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami. Wsparcie organizacji pozarządowych działających na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnościami. Rolnictwo (promocja i rozwój rolnictwa ekologicznego; promocja wsi jako atrakcyjnego miejsca życia i wypoczynku – agroturystyka i turystyka wiejska; promocja lokalnych produktów rolnych wśród mieszkańców powiatu (akcje informacyjne, festyny, targi). Turystyka i rekreacja (wykorzystanie rekreacji i sportu dla wszystkich, na rzecz integracji i budowy społeczności lokalnych; wspieranie środowiskowych imprez sportowo- rekreacyjnych, stworzenie dla dzieci i młodzieży alternatywnych form spędzania wolnego czasu, wyznaczenie nowych tras rowerowych i ścieżek rekreacyjnych, profesjonalna promocja oferty turystycznej powiatu jarosławskiego, z uwzględnieniem nowoczesnych form komunikacji.)

Program Rozwoju Gospodarczego Przeworsko-Dynowskiego Obszaru Wsparcia (dot. Gmina Dynów, Miasto Dynów, Gmina Jawornik Polski)

Cele strategiczne: 1.1. Tworzenie warunków dla lokalizacji inwestycji i tworzenia nowych miejsc pracy w sektorach wzmacniających konkurencyjność PDOW; 1.2. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości; 1.3. Wzmocnienie potencjału zasobów ludzkich i dostosowanie ich do potrzeb rynku pracy; 2.1. Poprawa dostępu do usług publicznych; 2.2. Rozwój aktywnego społeczeństwa obywatelskiego; 3.1. Rozwój infrastruktury turystycznej w celu generowania zwiększonego ruchu turystycznego; 3.2. Rozwój infrastruktury rekreacyjno – sportowej; 3.3. Zachowanie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego; 3.4. Rozwój agroturystyki w oparciu o wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, wód geotermalnych oraz potencjału dziedzictwa kulturowego; 3.5. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych o charakterze ponadlokalnym oraz rozwój promocji turystycznej PDOW; 3.6. Kształtowanie przestrzeni miejskiej i wiejskiej, umożliwiającej rozwój turystyki na terenie PDOW.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Dubiecko na lata 2021-2030

Cele operacyjne: 1.2.2 Wsparcie aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców gminy Dubiecko, w szczególności dzieci, młodzieży i seniorów; 1.3.3 Podniesienie poziomu integracji grup niedoreprezentowanych i zagrożonych wykluczeniem; 1.3.4 Wzmocnienie integracji międzypokoleniowej; 2.1.4 Poszerzenie oferty w zakresie edukacji dla młodzieży i seniorów; 2.1.6 Rozszerzenie oferty edukacyjnej, integracyjnej i specjalistycznej dla osób z niepełnosprawnościami; 2.2.1 Rozwój infrastruktury służącej kulturze; 2.2.3 Zwiększenie dostępu do oferty kulturalnej dla grup niedoreprezentowanych i zagrożonych wykluczeniem oraz rodzin; 2.3.1 Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej; 2.4.1 Stworzenie możliwości rozwoju podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej; 2.4.2 Rozwój profilaktyki zdrowia, w tym profilaktyki uzależnień; 2.7.2 Zwiększenie dostępności, funkcjonalności oraz atrakcyjności budynków użyteczności publicznej dla wszystkich; 2.8.3 Popularyzacja wiedzy na temat dziedzictwa gminy; 6.2.5 Wypracowanie ram efektywnej współpracy między samorządami, przedsiębiorcami, a szkołami; 6.5.3 Wsparcie dla lokalnych mikro i małych przedsiębiorstw.

Strategia Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026

Cel strategiczny 1. Aktywne i bezpieczne społeczeństwo: 1.1. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, 1.2. Poprawa warunków i jakości opieki zdrowotnej oraz opieki nad osobami starszymi, 1.3. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i społecznych, 1.4. Poprawa zdrowia mieszkańców, 1.5. Wysoka jakość kształcenia i wychowania, 1.6. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, 1.7. Poprawa

sytuacji materialnej mieszkańców, 1.8. Rozwój nowoczesnych technologii, 1.9. Wzrost jakości działań kulturalno- oświatowych.

Cel strategiczny 2. Rozwój infrastruktury wpływającej na poziom jakości życia mieszkańców: 2.1. Rozwój infrastruktury kulturalno – rekreacyjnej oraz sportowej, 2.3. Poprawa infrastruktury oświatowej.

Cel strategiczny 3. Zachowane czyste środowisko naturalne: 3.2. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

Cel strategiczny 4. Zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego: 4.2. Działania służące zachowaniu tożsamości lokalnej.

Cel strategiczny 5. Wzrost potencjału gospodarczego Gminy: 5.1. Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości, 5.2.Rozwój usług turystycznych, 5.4. Rozwój infrastruktury turystycznej, 5.5. Współpraca regionalna z gminami i innymi partnerami społecznymi oraz gospodarczymi na rzecz rozwoju regionu.

Strategia Rozwoju Gminy Jawornik Polski na lata 2022-2031

Cel strategiczny 1 Stworzenie dogodnych warunków życia mieszkańców: Cele operacyjne: 1.1. Podwyższenie aktywności zawodowej mieszkańców. 1.5. Zwiększenie bezpieczeństwa na terenie gminy. 1.6. Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym. 1.10. Zwiększenie oferty usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych. 1.13. Poprawa dostępności mieszkańców do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. 1.14. Poprawa dostępności do oferty kulturalnej. 1.15. Aktywna i zintegrowana społeczność lokalna.

Cel strategiczny 2 Poprawa poziomu rozwoju zasobów technicznych: Cele operacyjne: 2.1. Poprawa standardu i dostępności obiektów komunalnych.

Cel strategiczny 5. Zwiększenie dbałości o lokalne dziedzictwo kulturowe: Cele operacyjne: 5.1. Poprawa stanu zachowania obiektów i przestrzeni zabytkowych; 5.2. Poprawa stanu zachowania lokalnego potencjału kulturowego.

Cel strategiczny 7. Zwiększenie wykorzystania potencjału gospodarczego – wzrost przedsiębiorczości bazującej na lokalnych produktach i zasobach oraz atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej: Cele operacyjne: 7.1. Zwiększenie dostępności lokalnych produktów żywnościowych o wysokiej jakości na lokalnym rynku. 7.2. Poprawa warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych na terenie gminy. 7.3. Zwiększenie wykorzystania potencjału turystycznego gminy. 7.4. Wzrost liczby przedsiębiorstw.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Krzywcza na lata 2016-2026

Cele szczegółowe w obszarze edukacji publicznej oraz opieki nad dziećmi: rozszerzona oferta różnorodnych zajęć opiekuńczo-wychowawczych na terenie szkół oraz poza nimi; dostęp do oferty bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla osób dorosłych; poszerzenie oferty zajęć dla dzieci z różnorodnymi dysfunkcjami oraz wadami postawy.

Cele szczegółowe w obszarze ochrony zdrowia: poprawa dostępności do usług lekarzy specjalistów; udostępnienie pomocy psychologicznej i prawnej, a także poradnictwa specjalistycznego.

Cele szczegółowe w obszarze pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, a także jakości zamieszkania: zapewniona dzienna oraz całodobowa opieka dla osób starszych; poszerzona i dostosowana do potrzeb oferta pomocy rodzinom wielodzietnym; znaczna poprawa dostępności do obiektów użyteczności publicznej dla osób w podeszłym wieku bądź niepełnosprawnych; utworzenie lokalnego wolontariatu.

Cele szczegółowe w obszarze kultury: stworzenie atrakcyjnej i nieodpłatnej oferty kulturalnej dla wszystkich grup wiekowych; atrakcyjna oferta lokalnych bibliotek; promowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego.

Cele szczegółowe w obszarze bezpieczeństwa oraz rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii: ograniczenie i zapobieganie zjawisku stosowania używek przez młodzież i dzieci (alkohol, papierosy lub dopalacze).

Cele szczegółowe w obszarze kontaktów społecznych oraz aktywności społecznej: znaczna poprawa stopnia integracji społeczności lokalnej; zwiększenie i stymulowanie aktywności społecznej mieszkańców; zwiększenie aktywności wszelkich organizacji pozarządowych oraz rozwinięta współpraca organizacji pozarządowych z lokalnymi władzami; ograniczenie marginalizacji cyfrowej mieszkańców gminy.

5.3 Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR.

Strategia została opracowana w sposób partycypacyjny z udziałem lokalnej społeczności i angażujący partnerów lokalnych, reprezentujących różne grupy interesu z każdej gminy członkowskiej obszaru LGD. Współdecydowanie w kwestii kierunków rozwoju, podział budżetu i dyskusja wokół propozycji przedsięwzięć umocniły partnerstwo członków LGD, spotkania z mieszkańcami obszaru wzmocniły aktywizację i integracja społeczności lokalnej. Zaproponowane w ramach LSR formy wsparcia lokalnych inicjatyw wpływają na usamodzielnienie i upodmiotowienie społeczności lokalnych, szczególnie tej zaangażowanej w lokalnych organizacjach. Propozycje projektów zostały maksymalnie dopasowane do lokalnych potrzeb dzięki zaangażowaniu w tworzenie LSR „odbiorców końcowych" planowanych działań. Udział społeczności we wdrażaniu LSR pozwoli na utrzymywanie charakteru oddolności nie tylko na etapie przygotowywania dokumentu, ale i później, bo zaangażowani partnerzy będą realizować projekty, inwentaryzować i analizować osiągnięcia, wyciągać wnioski na przyszłość. Istotną kwestią dla LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" w ramach niniejszej perspektywy finansowej będą zagadnienia związane z dostępnością do usług dla lokalnej społeczności, zrównoważoną gospodarką oraz wzmocnienie współpracy poprzez wymianę doświadczeń i propagowanie dobrych przykładów. Nie bez znaczenia jest edukacja i poszerzanie światopoglądu, w szczególności w zakresie innowacji w tym inteligentnych specjalizacji województwa, poszanowania dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Skuteczność działań LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" jest efektem komunikacji pomiędzy różnymi stronami partnerstwa, społecznością lokalną, beneficjentami. Jednostki samorządów terytorialnych, przedsiębiorcy, stowarzyszenia, koła gospodyń wiejskich i biuro LGD od lat profesjonalnie i efektywnie współpracują ze sobą, dzieląc się wiedzą, przekazując niezbędne informacje. Dzięki temu stworzony potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany, co można zaobserwować choćby na przykładzie poprawiającej się aktywności mieszkańców i beneficjentów. Dostrzegalna jest większa dbałość o wypracowane efekty, użytkowane miejsca. Projekty zaplanowane do realizacji w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i przyczyniają się do jego wzmocnienia, a zaplanowane do realizacji w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego tematu określonego w LSR. LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" jest blisko mieszkańców, prowadząc bieżący monitoring obszaru i swoich działań oraz utrzymując relacje i stały kontakt z otoczeniem zna jego potrzeby, bycie „blisko ludzi" daje im komfort w zakresie podejmowania inicjatyw i starania się o wsparcie. Otwartość pracowników biura i członków stowarzyszenia na społeczeństwo lokalne i wspieranie ich w realizacji inicjatyw sprawia, że wnioskowanie o środki jest bardziej przyjazne i mniej sformalizowane niż w przypadku innych dostępnych programów. Tak rozumiany tu lokalnie Leader wpływa na rozwój społeczny, a partnerskie, przyjazne i oddolne podejście prowadzi do integracji mieszkańców, mobilizuje do udziału w życiu społecznym, daje poczucia sprawczości, a co za tym idzie sprzyja rozwojowi dojrzałości obywatelskiej. Potrzeba aktywizacji do życia społecznego jest ciągle aktualna, szczególnie gdy różne globalne, światowe wydarzenia (pandemia COVID-19, wojna na Ukrainie) kładą się cieniem na aktywność i inicjatywność małych społeczeństw.

5.4 Uzasadnienia dla przyjętych rozwiązań i zakresów wsparcia

5.4.1 Uzasadnienie doboru zakresów wsparcia w Strategii

Zakresy wsparcia wybrano w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby i propozycje działań zgłoszonych do realizacji w ramach Strategii przez uczestników spotkań konsultacyjnych i warsztatu strategicznego/ przyszłościowego. Wspólna, oddolna praca nad LSR pozwoliła na wytypowanie szczególnie istotnych obszarów tematycznych w jakich może zostać zaoferowane wsparcie beneficjentom. Po dokonaniu szczegółowej diagnozy obszaru i priorytetyzacji potrzeb, wyłoniono 3 obszary, w których koncentrować się będzie wsparcie, a następnie dobrano do ich realizacji odpowiednie zakresy, w większości przypadków zaplanowane przedsięwzięcia będą mogły być realizowane w ramach kilku zakresów wsparcia określonych w PS WPR, szczególnie przy zintegrowanym podejściu do realizacji przedsięwzięć. Synergię, czyli współdziałanie na rzecz określonego celu, można bowiem osiągnąć np. poprzez łączenie działań inwestycyjnych dot. małej infrastruktury z działaniami poprawiającymi dostęp do usług dla lokalnej społeczności oraz „miękkimi", np. szkoleniowymi, które będą z tej infrastruktury korzystać, poprzez zakresy dotykające konkretnej problematyki jak „kształtowanie świadomości (...)" czy też włączanie osób w niekorzystnej sytuacji.

5.4.2 Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania

LSR wpisuje się w zakresy wsparcia określone dla instrumentu rozwoju jakim jest RLKS w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej finansowanego z EFRROW i Programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia w ramach priorytetów 8 i 15 finansowanego z EFS+. Przedsięwzięcia realizowane w ramach LSR będą więc finansowane z tych dostępnych źródeł.

LGD w ramach swojej działalności może realizować działania, projekty finansowane z innych dostępnych źródeł i funduszy. LGD jest otwarte na pomysły i inicjatywy członków stowarzyszenia oraz propozycje zgłoszone oddolnie od mieszkańców obszaru i lokalnych podmiotów życia społeczno-gospodarczego.

5.4.3 Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR.

Realizacja przedsięwzięć zmierzających do osiągnięcia wskazanych w LSR na lata 2023-2029 celów przewiduje operacje realizowane indywidualnie lub w partnerstwie (z udziałem co najmniej 2 partnerów) w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez Radę LGD, a następnie przekazywane do dalszego procedowania przez SW oraz projekty grantowe obejmujące zadania realizowane przez grantobiorców indywidualnie lub w partnerstwie.

Podczas spotkań konsultacyjnych w ramach partycypacyjnego przygotowywania LSR, przedstawiciele lokalnych stowarzyszeń wyrazili chęć podtrzymywania kontaktów, współpracy i wymiany doświadczeń z innymi organizacjami/podmiotami także z innych państw UE. Projekty realizowane w partnerstwie będą dodatkowo punktowane w ramach lokalnych kryteriów wyboru.

5.4.4 Uzasadnienie doboru przyjętych metod wsparcia w ramach LSR

Środki w ramach LSR dedykowane są wnioskodawcom z obszaru LGD. Operacje muszą być zgodne z zakresem wskazanym w Strategii w ramach konkretnego naboru i uzasadnione. Z uwagi na to, że zagadnienia, wokół których została opracowana niniejsza LSR wynikają ze zidentyfikowanych problemów, kluczem do ich rozwiązania jest przygotowanie projektów obejmujących różne zagadnienia w sposób zintegrowany i/lub komplementarny. Zakresy tematyczne realizowane w ramach LSR „Pogórze Przemysko-Dynowskie" wykazują synergię i komplementarność, ponieważ zaplanowane przedsięwzięcia wzajemnie na siebie oddziałują. Np. operacje realizowane w ramach celu 1. W zakresie turystyki, w tym zwłaszcza wspierające jej aktywne formy spędzania czasu służą zachowaniu dobrej kondycji organizmu człowieka, a tym samym utrzymaniu zdrowia. Należy też zauważyć, że praktycznie każda forma turystyki przyczynia się do zachowania dobrego zdrowia fizycznego i psychicznego. Widoczny jest tu zatem efekt synergii z celem

3 niniejszej LSR. Podobnie synergię i komplementarność można wykazać w związku z objęciem wsparciem różnych grup docelowych, które mogą być beneficjentami i uczestnikami inicjatyw praktycznie w każdym ze zdefiniowanych celów LSR. Na synergię i komplementarność LSR wskazano także w rozdziale VI, przy opisach poszczególnych celów.

Efekt spójności, zintegrowania w LSR, będzie można uzyskać też dzięki temu, że obok operacji realizowanych w sposób „standardowy" (konkursy) część przedsięwzięć zostanie powierzona do realizacji grantobiorcom w ramach projektów grantowych. Doświadczenia z poprzedniej perspektywy wykazały, że aktywizowanie organizacji społecznych w ramach tego rodzaju naborów wzmacnia kapitał społeczny, integruje i uczy odpowiedzialności za planowanie i rozwój swojego otoczenia. Wiele spraw można „wziąć we własne ręce" nie licząc tylko na działalność jednostek sektora finansów publicznych, które realizują bardziej złożone operacje. Zaproponowane metody wsparcia wzajemnie się uzupełniają i dopełniają. Pozwala to na kompleksowe rozwiązywanie lokalnych problemów i zaspokajanie lokalnych potrzeb.

Rozdział 6. Cele i wskaźniki

6.1 Opis celów i przedsięwzięć przyjętych do realizacji w ramach Strategii

Przy zastosowaniu partycypacyjnych metod budowania niniejszej Strategii rozwoju lokalnego, po dokonaniu analizy obszaru, jego zasobów, potrzeb, szans i zagrożeń rozwojowych ustalono trzy priorytetowe zakresy wsparcia. Obszar LSR posiada liczne niewykorzystane zasoby dziedzictwa lokalnego, potencjał społeczny w postaci prężnie działających organizacji pozarządowych. Obszar cechują też: potrzeby wdrażania atrakcyjnych form edukacji, w tym edukacji pozaszkolnej, mała liczba miejsc pracy na rynku lokalnym, wzrastająca przepaść międzypokoleniowa, wycofywanie się z życia społecznego zarówno osób młodych jak i starszych oraz ograniczenia w zakresie dostępności do usług dla lokalnej społeczności, z uwzględnieniem potrzeb osób w niekorzystnej sytuacji, a także osób ze szczególnymi potrzebami.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach wytypowanych zakresów wykazują synergię (tj. współdziałają w osiąganiu celów) lub komplementarność (tj. wzajemnie się uzupełniają, dopełniają) względem siebie oraz względem celów dokumentów planistycznych wyższego rzędu określonych w poprzednim rozdziale LSR. Przedsięwzięcia mogą być dedykowane osobom z grup w niekorzystnej sytuacji, ludziom młodym i seniorom, w sposób pośredni lub bezpośredni, co powinno być uzasadnione w opisie projektu konkurującego w ramach naboru wniosków.

Poniżej opisano cele i przedsięwzięcia LSR, przypisano im wskaźniki pozwalające na monitoring realizacji. Harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników ujęto w planie działania. Cele LSR będą osiągane przez realizację projektów objętych dofinansowaniem. Dokonano opisu poszczególnych celów i przedsięwzięć wraz z uzasadnieniem wynikającym z przeprowadzonej diagnozy potrzeb i potencjałów. Wykaz celów i przedsięwzięć wraz z przypisanym budżetem znajduje się w załączniku nr 1 do LSR „Cele i przedsięwzięcia" w części Załączniki.

6.1.1 Opis celu 1 i jego przedsięwzięć

Podczas warsztatu planowania strategicznego zaproponowano by jednym z obszarów wsparcia była **„Turystyka i kultura"**. Za wsparciem tego obszaru przemawia głównie bardzo duża liczba zidentyfikowanych zasobów korzystnych dla rozwoju turystyki i potencjał kulturowy, przyrodniczy, krajobrazowy. Zagadnienia dotyczące rozwoju turystyki są ważnym elementem rozwoju obszarów wiejskich na terenie wszystkich gmin członkowskich tworzących LGD. Przeprowadzona diagnoza obszaru wykazała dużą aktywność i działalność organizacji pozarządowych i grup artystycznych, bogactwo dziedzictwa kulturowego, produkty lokalne w tym rękodzieło, zabytki, historię regionu, przyrodę i jej bioróżnorodność w tym występujące formy ochrony przyrody, krajobraz, baza lokalowa możliwa do wykorzystania na potrzeby stworzenia noclegów, atrakcji turystycznych, architektura – szczególnie cenne kulturowo budownictwo drewniane, dawne

wiejskie zagrody itp.). Istnieje duża możliwość tworzenia w oparciu o te zasoby oferty turystycznej i wzmocnienia potencjału działalności kulturalnej. Przedsięwzięcia realizowane w ramach tego celu powinny wspierać rozwój obszaru LGD poprzez pokazywanie jego atrakcyjności, kultury, potencjału, budowanie zainteresowania i „przyciąganie" turystów. Aktorzy obszaru (beneficjenci/grupy docelowe/ odbiorcy działań) to: mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, JSFP, instytucje kultury, rolnicy, gospodarstwa agroturystyczne, dzieci, młodzież, seniorzy, turyści, grupy rekonstrukcyjne, pasjonaci przyrody, historii, podróżnicy, przewodnicy terenowi, osoby ze szczególnymi potrzebami, osoby w niekorzystnej sytuacji. Cel wykazuje duże zintegrowanie z innymi dokumentami planistycznymi dla obszaru LGD, a zaplanowane przedsięwzięcia pozwolą uzupełnić podejmowane działania w kierunku rozwoju turystycznego obszaru LGD.

Przedsięwzięcia realizowane w tym obszarze będą miały na celu:

Wzmocnienie potencjału turystyki i kultury

– Cel 1 niniejszej Strategii.

– wskaźniki rezultatów celu zostały oszacowane w załączniku nr 2 do LSR.

Opis przedsięwzięć realizujących cel 1.

P.1.1 Wsparcie infrastruktury na rzecz rozwoju turystyki i kultury wraz z działaniami poprawiającymi dostęp do usług dla lokalnej społeczności (wyposażenie)

Działania możliwe do realizacji w ramach przedsięwzięcia mogą dotyczyć budowy/modernizacji, tworzenia i oznakowania szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych, przyrodniczych, tematycznych, obiektów lokalnego dziedzictwa historycznego, architektonicznego, zabytków, miejsc upamiętnienia, miejsc historycznych, izb pamięci, obiektów muzealnych, renowacje pomników, kapliczek, wiaty, wieże widokowe, infrastruktura niezbędna przy szlakach turystycznych, ścieżkach np. parkingi, toalety, stacje rowerowe, miejsca odpoczynku, miejsca obserwacji, miejsca noclegowe, atrakcje turystyczne i niezbędne zagospodarowanie terenów, nadawanie budynkom funkcji turystycznych poprzez tworzenie miejsc noclegowych, edukacyjnych, w tym inwestycje proekologiczne.

Tworzenie/modernizacja miejsc, w których świadczone są usługi kulturalne np. świetlice wiejskie, ośrodki i centra kultury, biblioteki, sceny plenerowe, obiekty/sale widowiskowe, w tym zakup niezbędnego wyposażenia poprawiającego dostęp do usług dla lokalnej społeczności np. niezbędnego do świadczenia usług kulturalnych, w tym inwestycje proekologiczne.

Przedsięwzięcie zaplanowano do realizacji w formule konkursowej. Beneficjenci: jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES PS WPR 5) Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji PS WPR.

P.1.2 Wsparcie działalności kulturalnej, artystycznej oraz kultywującej dziedzictwo lokalne, w tym inicjatyw, wydarzeń i publikacji oddziałujących na atrakcyjność obszaru

Działania na rzecz wzmocnienia atrakcyjności turystycznej obszaru poprzez przygotowanie i realizację różnorodnych ofert oraz wydarzeń, w tym zakup wyposażenia na potrzeby obsługi ruchu turystycznego i działań kulturalnych, możliwość organizacji wydarzeń turystycznych i/lub kulturalnych, w tym kilkudniowych „przyciągających" turystów np. organizacja wydarzeń sportowych (spływy kajakowe, biegi, rajdy itp.), konferencji, pokazów oraz inicjatywy zmierzające do budowy marki, centrów informacji turystycznej, stworzenia ofert pobytowych na obszarze LGD w tym opracowanie i wydanie map, publikacji, folderów opisujących atrakcje turystyczne i produkty lokalne i potencjał kulturowy, szlaki, ścieżki itp.

z obszaru LGD. Oferta pobytowa realizowana w ramach niniejszego przedsięwzięcia powinna obejmować działania zmierzające do zaprezentowania pewnego planu na pobyt, z możliwością zwiedzenia konkretnych miejsc i atrakcji obszaru, obejmująca pakiet usług (możliwe noclegi, wyżywienie, atrakcje) dla turysty przybywającego na obszar LGD. Oraz zaprezentowanie tej oferty na stronach internetowych i/lub w publikacji. Działania w zakresie kultury powinny zwiększyć dostępność do usług kulturalnych, angażujących, włączających lokalną społeczność np. organizacja zajęć artystycznych, rękodzielniczych w świetlicach czy instytucjach kultury, tworzenie i wsparcie działalności lokalnych grup artystycznych, rekonstrukcyjnych, kapel i zespołów itp., wymiana doświadczeń, w tym wyposażenie na rzecz poprawy dostępu do usług kulturalnych na obszarze LGD itp.

Duża możliwość realizacji działań w partnerstwie. LGD prowadząc bazę pomysłów na projekt może pomóc w kojarzeniu partnerów.

Przedsięwzięcie zaplanowano do realizacji w formule projektu grantowego.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES PS WPR 8) ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi;

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia — zgodnie z wytycznymi dot. realizacji PS WPR.

P.1.3 Wsparcie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych i/lub zagród edukacyjnych i/lub gospodarstw opiekuńczych

Przedsięwzięcie przewiduje wsparcie rolników i ich rodzin, prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach zmierzające do dywersyfikacji dochodów takiego gospodarstwa poprzez stworzenie gospodarstwa agroturystycznego, zagrody edukacyjnej i/lub gospodarstwa opiekuńczego.

Wnioskowanie o dofinansowania na rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych będzie wiązało się z przedstawieniem stosownej koncepcji określającej pomysł, sposób na prowadzenie: gospodarstwa agroturystycznego, czyli świadczenia usług hotelarskich w czynnym gospodarstwie rolnym, którego rytm życia stanowi o niepowtarzalności i unikalności tej formy wypoczynku; lub zagrody edukacyjnej, czyli przedsięwzięcia prowadzonego przez mieszkańców wsi na obszarach wiejskich, gdzie realizowane są przynajmniej dwa cele edukacyjne spośród wymienionych: edukacja w zakresie produkcji roślinnej; edukacja w zakresie produkcji zwierzęcej; edukacja w zakresie przetwórstwa płodów rolnych; edukacja w zakresie świadomości ekologicznej i konsumenckiej; edukacja w zakresie dziedzictwa kultury materialnej wsi, tradycyjnych zawodów, rękodzieła i twórczości ludowej. Obiekt powinien posiadać zwierzęta gospodarskie albo uprawy rolnicze przeznaczone do prezentacji dla grup dzieci i młodzieży przyjmowanych w ramach programów szkolnych lub udostępniane jako atrakcja turystyczna dla rodzin z dziećmi i dorosłych podróżujących indywidualnie. Czas wolny, należy rozumieć jako czas, w którego trakcie człowiek może realizować różne zajęcia z własnej chęci (np. dla odpoczynku, dla rozrywki, pogłębienia swojej wiedzy), traktowany jest jako czas konsumpcji. Jest to czas, który pozostaje po wykonaniu obowiązków zawodowych, rodzinnych i społecznych. Spędzanie czasu wolnego łączy się z większym lub mniejszym poziomem aktywności człowieka i rozwojem jego zainteresowań. Czas wolny nierozerwalnie związany jest z rynkiem. Zagospodarowanie tego czasu umożliwiają bowiem różne dobra i usługi oferowane na rynku, które uatrakcyjniają i urozmaicają jego spędzanie. Spośród usług są to usługi w zakresie kultury, usługi związane z aktywną rekreacją, odnową biologiczną, turystyczne, gastronomiczne, rozrywkowe, medialne. Stanowią one przedmiot wymiany na rynku usług zagospodarowujących czas wolny. Wyjątkowość i oryginalność doznań i doświadczeń dostępnych dla turystów w trakcie wypoczynku w gospodarstwie rolnym wynika ze specyfiki agroturystyki. Ta forma turystyki wiejskiej, wpisująca się w nurt turystyki alternatywnej, oferuje gościom wiele niepowtarzalnych i autentycznych atrakcji, niedostępnych poza obszarami wiejskimi. Dzisiejsi turyści nie zadowalają się już bowiem tradycyjnie pojmowanym

wypoczynkiem połączonym ze zwiedzaniem. Pragną oni wziąć udział w czymś niecodziennym i wyjątkowym, chcą być zaskakiwani. Celem wyjazdu jest przeżycie niepowtarzalnej wakacyjnej przygody. Podróżni oczekują pobytu w wyjątkowym miejscu, które zapewni im autentyczne, żywe emocje, zaangażuje wszystkie zmysły, zapewni niebanalne osobiste doświadczenia i niepowtarzalne wspomnienia.

Jakość natomiast jest istotnym czynnikiem rozwoju agroturystyki w Polsce. Odnosi się do różnego rodzaju usług podstawowych i komplementarnych związanych z prowadzeniem działalności agroturystycznej. Jakość to poziom obsługi turystów świadczenie usług noclegowych i żywieniowych, a także odpowiednie usługi rekreacyjne oferowane wczasowiczom. Zarządzanie jakością w rozwoju usług agroturystycznych jest ważne, ponieważ jeśli jest skutecznie realizowane, umożliwia świadczenie usług turystycznych gościom na odpowiednio wysokim poziomie. Mając powyższe na uwadze ww. koncepcje powinny: określać cele i kierunki rozwoju usług czasu wolnego i gospodarki świadczeń lub wdrożenia systemów jakości wiejskiej bazy noclegowej; zawierać propozycje działań, które opierają się na potencjale gospodarstwa rolnego oraz wynikają ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych, przestrzennych czy kulturowych miejsca położenia.[22]

Przedsięwzięcie zaplanowano do realizacji w formule konkursowej.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES PSWPR 2) rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania a) gospodarstw agroturystycznych; b) zagród edukacyjnych; c) gospodarstw opiekuńczych;

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji PS WPR.

6.1.2 Opis celu 2 i jego przedsięwzięć

Drugim kluczowym obszarem wsparcia wg uczestników warsztatu planowania strategicznego powinny być zagadnienia dotyczące **„Edukacji pozaformalnej i rozwoju lokalnego rynku pracy”**. Potrzeba realizacji działań edukacyjnych dostępnych dla mieszkańców obszaru, motywowania i kształtowania postaw odpowiedzialnych za rozwój otoczenia jako miejsca atrakcyjnego do mieszkania i pracy w związku ze zidentyfikowanymi problemami dzieci i młodzieży szkolnej (chodzi o radzenie sobie ze stresem, zachowanie w trudnych sytuacjach, potrzeba rozwoju kompetencji kluczowych oraz inne wskazane w ramach analizy problemów osób młodych do 25 r.ż.), „wypalaniem się” lokalnych liderów życia społecznego i publicznego, brakiem miejsc pracy w miejscu zamieszkania, w tym miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, popytem na usługi i działalności określonego rodzaju (odniesienie do analizy przedsiębiorczości i specyfiki rynku pracy na obszarze lGD) małą aktywnością społeczną ludzi młodych, wykluczeniem cyfrowym części społeczeństwa (w tym wskazywane często na spotkaniach konsultacyjnych - reagowanie na zagrożenia i bezpieczeństwo cyfrowe). Ten obszar możemy wspierać w oparciu o kapitał społeczny, który wg przeprowadzonej analizy potrzeb i potencjałów jest na obszarze LGD wyróżniającym się zasobem, szczególnie w kontekście aktywności społecznej lokalnych organizacji i ich potencjału, bazę lokalową, historię regionu, zasoby przyrodnicze, kulturowe, tradycje rękodzielnicze itp. Przedsięwzięcia realizowane w ramach tego celu powinny wspierać rozwój edukacji, w szczególności pozaformalnej, kwalifikacji i umiejętności mieszkańców obszaru LGD, rozwijać lokalny rynek pracy z uwzględnieniem popytu na usługi/działalności określonego rodzaju oraz wspierać rozwój usług dla lokalnej społeczności np. dedykowanych osobom, rodzinom i społeczności lokalnej w zakresie: przeciwdziałania bezrobociu, pobudzania aktywności obywatelskiej, popularyzację nauki, techniki i innowacji, promowanie postaw proinnowacyjnych, informowanie o inteligentnych specjalizacjach województwa, promowanie wartości

[22] Opis dot. zakresu pozarolniczych funkcji gospodarstw na podstawie załącznika do Regulaminu konkursu na wybór LSR - Pytania_i_odpowiedzi_v1-1.

wiedzy i kreatywności wśród dzieci i młodzieży, ochronę środowiska, rozwój postaw przedsiębiorczych i podnoszenie poziomu samozatrudnienia.

W związku z aktualizacją LSR wśród działań tego obszaru należy mieć też na uwadze zapewnienie kompleksowego wsparcia społeczności lokalnych w podnoszeniu i nabywaniu umiejętności oraz kompetencji niezbędnych do skutecznego reagowania w sytuacjach kryzysowych.

Aktorzy obszaru (beneficjenci/ grupy docelowe/ odbiorcy działań): mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, JSFP, rolnicy, gospodarstwa agroturystyczne, dzieci, osoby młode do 25 r.ż. seniorzy 60+, lokalni liderzy, szkoły, uczniowie, nauczyciele, rodzice, grupy rekonstrukcyjne, pasjonaci historii, przyrody, nauk ścisłych (itp.), osoby ze szczególnymi potrzebami, osoby w niekorzystnej sytuacji.

Przedsięwzięcia realizowane w tym obszarze będą miały na celu:

Poprawę dostępu do usług edukacyjnych i atrakcyjnych miejsc pracy na rynku lokalnym – Cel 2 niniejszej Strategii.

Wskaźniki rezultatów celu oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Opis przedsięwzięć realizujących cel 2

P.2.1 Wsparcie inicjatyw i działań edukacyjnych

Działania powinny obejmować organizację warsztatów, kursów, wyjazdów studyjnych itp. poprawiających wiedzę, umiejętności i kompetencje (w tym cyfrowe) dedykowanych mieszkańcom obszaru, osobom w niekorzystnej sytuacji oraz osobom ze szczególnymi potrzebami, wspierające rozwój i kreujące lokalnych liderów życia publicznego i społecznego, (np. działania dla ludzi młodych do 25 r.ż. ukierunkowane na wskazywanie autorytetów, zasad kultury bycia, szacunku do tradycji, wzmacnianie wiary we własne siły, a także budowanie systemu wartości, wspólnoty i tożsamości w lokalnym środowisku), wsparcie tworzenia i rozwoju drużyn, klubów, organizacji młodzieżowych. Przedsięwzięcia powinny animować do wdrażania innowacyjności, uwzględniać innowacyjne podejście do rozwoju obszarów wiejskich i dostępności do usług dla lokalnej społeczności, zrównoważonego rozwoju, w tym: zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi.

Duża możliwość realizacji działań w partnerstwie. LGD prowadząc bazę pomysłów na projekt może pomóc w kojarzeniu partnerów.

Przedsięwzięcie zaplanowano do realizacji w formule projektu grantowego.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES PS WPR 6) kształtowanie świadomości obywatelskiej;

ZAKRES PS WPR 8) ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi;

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji PS WPR.

P.2.2 Wsparcie rozwoju firm istniejących na lokalnym rynku pracy

Wg przeprowadzonej diagnozy obszaru wsparcie dla istniejących na obszarze LGD firm jest niezbędne w celu poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy. Szczegóły odnośnie do wspieranych w ramach LSR branż opisano w akapicie „Informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru”. Przedsięwzięcie będzie premiowane w zakresie innowacyjności.

Przedsięwzięcie zaplanowano do realizacji w formule konkursowej.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES PSWPR 1) rozwój przedsiębiorczości, poprzez

b) rozwój DG - rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej;

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji PS WPR.

P.2.3 Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw

Podejmowanie działalności gospodarczej w branżach potrzebnych na lokalnym rynku pracy wg konieczności zaspokojenia popytu na usługi/działalności określonego rodzaju w szczególności: w branży turystycznej, kulturalnej, gastronomicznej (cateringowej) i usług w ochronie zdrowia i pomocy społecznej, a także działalności wpisujących się w gospodarkę czasu wolnego. Szczegóły odnośnie do wspieranych w ramach LSR branż opisano w akapicie „Informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru". Przedsięwzięcie będzie premiowane w zakresie innowacyjności.

Przedsięwzięcie zaplanowano do realizacji w formule konkursowej.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES PSWPR 1) rozwój przedsiębiorczości, poprzez

a) start DG - podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne;

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji PS WPR.

P.2.4 Wsparcie uczniów w rozwoju ich zainteresowań i uzdolnień poza edukacją formalną

Działania możliwe do realizacji: wsparcie różnych form rozwijających kompetencje, uzdolnienia, umiejętności, wiedzę oraz zainteresowania uczniów (np. poprzez zajęcia realizowane w obszarze bezpośrednio związanym z tematem rozwijanych kompetencji umiejętności, uzdolnień i wiedzy; korepetycje, szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne i szkoleniowe, półkolonie tematyczne); wsparcie działań służących pomocy uczniom w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, rozwiązywaniu problemów (np. związanych z pandemią COVID-19; stresem, wymaganiami i obowiązkami, presją społeczną i medialną); zajęcia dydaktyczno-wychowawcze skierowane do uczniów z trudnościami edukacyjnymi; zajęcia zwiększające wiedzę uczniów na temat zmian klimatycznych oraz zielonych umiejętności i kompetencji.

Grupy docelowe przedsięwzięcia i beneficjenci - zgodne z FEP 2021-2027.

Przedsięwzięcie będzie realizowane jako Granty EFS +,

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES FEP (4f) 1.Rozwój zdolności uczniów poza edukacją formalną

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji FEP.

P.2.5 Wsparcie mieszkańców w zakresie zwiększenia umiejętności, kompetencji i kwalifikacji dla poprawy odporności społecznej i gotowości cywilnej.

Działania możliwe do realizacji

powinny koncentrować się na rozwoju umiejętności i/lub kompetencji i/lub kwalifikacji poprzez szkolenia praktyczne i szkolenia w zakresie organizacji zaplecza technicznego służącego przygotowaniu społeczności lokalnych do reagowania w sytuacjach kryzysowych i innych pokrewnych działań, m.in.: Szkolenia z obsługi nowoczesnych technologii w tym specjalistycznego sprzętu np. dot. łączności - przenośne radiotelefony, łączność satelitarna, szkolenia z obsługi dronów z kamerą termowizyjną; Pierwsza pomoc – szkolenia ratownictwa medycznego dla mieszkańców oraz Kursy kwalifikowane.; Szkolenia dla mieszkańców na Prawo Jazdy kat. C, C+E, D, uprawnienia na koparki, koparko- ładowarki ponieważ wg diagnozy istnieje konieczność

dostosowania kwalifikacji mieszkańców w tym zakresie aby w razie kryzysu dysponować lokalnie zasobami ludzkimi i zapewnić obsługę pojazdów i maszyn pomocnych w zapewnieniu bezpieczeństwa, ewakuacji.; Szkolenia dot. reagowania na sabotaż i dezinformację i operacje psychologiczne. Wszelkie zakupy elementów zaplecza technicznego mogą mieć charakter wyłącznie uzupełniający i wspierający bezpośrednio proces uczenia się uczestników.

Grupy docelowe przedsięwzięcia i beneficjenci - zgodne z FEP 2021-2027.

Przedsięwzięcie będzie realizowane jako Granty EFS +.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES FEP Priorytet 15 Cel szczegółowy 4(g) Wsparcie gotowości cywilnej osób dorosłych

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji FEP.

6.1.3 Opis celu 3 i jego przedsięwzięć

Trzecim obszarem tematycznym do wsparcia w ramach LSR uznano obszar nazwany **„Społeczeństwo, Rodzina, Zdrowie”.** Wynika to z dokonanej analizy obszaru w zakresie wykluczenia społecznego, identyfikacji problemów ludzi młodych do 25 r.ż. i seniorów 60+, oraz pozostałych zidentyfikowanych grup w niekorzystnej sytuacji. Potrzeba reagowania na spadek liczby mieszkańców obszaru i utrudnienia związane z dostępnością do usług dla lokalnej społeczności i funkcjonowaniem osób w niekorzystnej sytuacji i ze szczególnymi potrzebami oraz rodzin. Wskazano na problemy zdrowotne społeczeństwa związane m.in. z wiekiem, niską aktywnością fizyczną, emigrację w tym zarobkową ludzi młodych, rodzin lub jednego z rodziców, samotność i problemy osób starszych, niepełnosprawnych i ich opiekunów oraz rodzin z małymi dziećmi, przepaść międzypokoleniową, problemy psychologiczne, depresje, uzależnienia, nieradzenie sobie ze stresem.) Jednocześnie zauważono wzrastającą świadomość społeczeństwa lokalnego w zakresie potrzeby dbania o dobrą kondycję psychofizyczną organizmu. Przedsięwzięcia w ramach tego celu powinny dotyczyć poprawy stanu infrastruktury i usług dla lokalnej społeczności, np. dedykowanych osobom, rodzinom i społeczności lokalnej obszaru LGD w zakresie promocji i ochrony zdrowia, wspierania rodziny, wspierania osób niepełnosprawnych, rozwoju kultury fizycznej, powinny zwiększać dostęp do różnorodnych usług i produktów związanych z zapewnieniem odpowiedniej opieki nad osobami starszymi, odpowiadać na pogarszający się stan zdrowia społeczeństwa np. w związku z pandemią COVID-19. Ten obszar możemy wspierać w oparciu o zasoby środowiska lokalnego, przyrodnicze w tym np. zielarstwo, kulturowe, kapitał społeczny, wiedzę, bazę lokalową. Aktorzy obszaru (beneficjenci/ grupy docelowe/ odbiorcy działań) to: mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, JSFP, GOPS/MOPS, Kluby Seniora, Domy Dziennej Opieki, Środowiskowe Domy Pomocy, rodziny, dzieci, młodzież, seniorzy, osoby ze szczególnymi potrzebami, osoby w niekorzystnej sytuacji.

Przedsięwzięcia realizowane w tym obszarze będą miały na celu:

Poprawę relacji społecznych, dialogu międzypokoleniowego, kondycji zdrowotnej społeczeństwa oraz rozwój gospodarki czasu wolnego.

– Cel 3 niniejszej Strategii.

Wskaźniki rezultatów celu oszacowano w załączniku nr 2 do LSR

Opis przedsięwzięć realizujących cel 3

P.3.1 Wsparcie rozwoju infrastruktury opiekuńczej, zdrowotnej i czasu wolnego, infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i działania poprawiające dostępność do usług dla lokalnej społeczności

Działania mogą dotyczyć budowy/modernizacji małej infrastruktury publicznej sportowej i czasu wolnego z uwzględnieniem poprawy dostępności do usług dla lokalnej społeczności, w tym dla osób ze szczególnymi

potrzebami, inwestycje poprawiające poczucie bezpieczeństwa na obszarach wiejskich np. małe boiska, siłownie, miejsca rekreacji, skwery, place zabaw, minigolfy, skateparki, infrastruktura typu oświetlenie, chodniki, monitoring, przejścia dla pieszych, podjazdy i rozwiązania ułatwiające dostęp do usług osobom niepełnosprawnym, tworzenie/modernizacja miejsc do prowadzenia warsztatów i zajęć poprawiających kompetencje mieszkańców (dzieci, młodzieży, seniorów, os. niepełnosprawnych), np. przy świetlicach wiejskich, wiejskie centra edukacji i rozwoju, ogrody/ ścieżki sensoryczne, edukacyjne, wyposażenie w nowoczesne pomoce naukowe itp., w tym inwestycje proekologiczne.

Przedsięwzięcie zaplanowano do realizacji w formule konkursowej. Beneficjenci: jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES PS WPR 5) Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji PS WPR.

P.3.2 Wsparcie inicjatyw poprawiających sytuację osób ze szczególnymi potrzebami

Możliwe do realizacji działania to np.: działania włączające osoby w niekorzystnej sytuacji i/lub osoby ze szczególnymi potrzebami poprzez organizację inicjatyw integracyjnych, aktywizacyjnych np. warsztatów, zajęć, inicjatyw angażujących do konkretnego działania, wydarzeń kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych, spotkań, wyjazdów, organizacje konkursów oraz tworzenie miejsc ułatwiających funkcjonowanie tym osobom w lokalnym środowisku np. poprzez zakup niezbędnego wyposażenia, organizację miejsc aktywności, spotkań z uwzględnieniem szczególnych potrzeb tej grupy osób, wzmocnienie oferty Klubów Seniora, klubów/drużyn/ organizacji młodzieżowych, Domów Dziennego Pobytu, Ośrodków/Domów opieki itp.,

Przedsięwzięcie jest dedykowane ludziom młodym i/lub seniorom i/lub osobom ze zdefiniowanych grup w niekorzystnej sytuacji.

Duża możliwość realizacji działań w partnerstwie. LGD prowadząc bazę pomysłów na projekt może pomóc w kojarzeniu partnerów.

Przedsięwzięcie zaplanowano do realizacji w formule projektu grantowego.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES PS WPR 7) włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji.

ZAKRES PS WPR 6) kształtowanie świadomości obywatelskiej;

ZAKRES PS WPR 8) ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi;

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji PS WPR.

P.3.3 Wsparcie rozwoju usług społecznych

Możliwe do realizacji działania to np.: Tworzenie i rozwój lokalnych wypożyczalni sprzętu wspomagającego i rehabilitacyjnego; Rozwój usług opiekuńczych, asystenckich, wsparcie opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia; Tworzenie i rozwój działalności placówek wsparcia seniorów i osób starszych.

Grupy docelowe przedsięwzięcia i beneficjenci - zgodne z FEP 2021-2027.

Przedsięwzięcie będzie realizowane jako Granty EFS +.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia oszacowano w załączniku nr 2 do LSR.

Przedsięwzięcie możliwe do realizacji w ramach następujących zakresów:

ZAKRES FEP (4k) Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej

Poziom dofinansowania operacji w ramach przedsięwzięcia - zgodnie z wytycznymi dot. realizacji FEP.

P. 3.4 Wsparcie inicjatyw na rzecz rodzin i integracji społeczności lokalnej

- Przedsięwzięcie nie będzie realizowane, środki przeniesiono do przedsięwzięcia P.2.5

6.2 Wskaźniki

Interwencji LEADER, w ramach której wdrażana będzie niniejsza LSR w zakresie przedsięwzięć realizowanych w kategoriach możliwych zakresów PS WPR 2023-2027 zostały przypisane wskaźniki rezultatu stosowane do ustalenia i monitorowania realizacji celów. Wartości docelowe wskaźników dobranych do potrzeb monitoringu niniejszej LSR zaplanowano dla każdego roku wdrażania LSR. Zgodnie z wytycznymi daną operację uwzględniać będzie się w planowanej/osiągniętej wartości wskaźnika po zrealizowaniu pierwszej płatności, z wyłączeniem płatności zaliczkowych/wyprzedzających. Wskaźnik R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR; jednostka miary: Liczba utworzonych miejsc pracy, przypisany w niniejszej LSR do celu 2, będzie wyliczany w momencie zakończenia danej operacji. Zapewnienie prawidłowej realizacji przedsięwzięć wymagało także określenia wskaźników produktu, które w przypadku przedsięwzięć realizowanych w ramach PSWPR zdefiniowano w ścisłym odniesieniu do zaplanowanych interwencji.

W LSR wskazano też wskaźniki przypisane do przedsięwzięć realizowanych w ramach FEP 2021-2027. Sposób ich pomiaru, identyfikacja i wskazanie w dokumentach konkursowych będzie wynikał z odpowiednich wytycznych. W sytuacji kiedy w LSR nie wskazano wskaźników adekwatnych do poszczególnych przedsięwzięć ich dobór odbędzie się przed ogłaszaniem naborów w ramach poszczególnych działań na podstawie SZOP. W momencie ogłaszania naboru wniosków o dofinansowanie LGD weźmie pod uwagę uregulowania wskazane w regulaminie konkursu.

Stan docelowy przyjętych wskaźników oszacowany został na podstawie przeprowadzonej analizy potrzeb i oczekiwań przedstawicieli poszczególnych sektorów tj. jednostek sektora publicznego, przedsiębiorców, mieszkańców i organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze LGD. Harmonogram osiągania wskaźników w poszczególnych latach przedstawiono w załączniku nr 2 do LSR. Źródłami pozyskania danych do pomiaru wskaźników będą: umowy, ankiety, sprawozdania, dane LGD oraz inne dokumenty umożliwiające zbieranie danych. Poziom osiągania wskaźników podlegał będzie bieżącemu monitoringowi.

Rozdział 7.Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

7.1 Sposób powstawania procedur wyboru operacji i ich kluczowe cele i założenia

Procedury określają sposób postępowania odnoszący się do wyboru operacji realizujących założenia LSR. Procedury pozwalają na przejrzystość procesu wyboru oraz sprawną i skuteczną realizację LSR. Są narzędziem niezbędnym dla Rady, która w procesie wyboru, za ich pomocą w sposób prosty i niebudzący wątpliwości dokona ocena przedkładanych projektów. Dzięki określeniu procedur oraz kryteriów wyboru możliwy będzie wybór operacji, a co za tym idzie, osiągnięte zostaną cele oraz wskaźniki określone w LSR. Praca Rady zostanie tak zorganizowana, aby proces oceny odbywał się możliwie szybko, co spowoduje skrócenie czasu od dnia złożenia wniosku do podpisania umowy o pomoc.

Mając na uwadze określone w LSR przedsięwzięcia i metody ich realizacji, do wyboru i oceny operacji stosowane będą procedury konkursowe oraz grantowe dla operacji realizowanych w ramach EFRROW oraz EFS+.

Przygotowując regulacje sposobu wyboru i oceny operacji, a także stosowanych podczas tego procesu kryteriów, LGD zachowa zgodność zapisów z przepisami obowiązującymi dla RLKS, w ramach PS WPR oraz zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ w tym SZOP, w tym odpowiednich wytycznych, a także dopasowanie ich do specyfiki obszaru objętego LSR, (co w szczególności ujęte zostanie w sposobie sformułowania kryteriów). Przyjęte rozwiązania formalno-instytucjonalne będą skonstruowane w taki sposób, aby umożliwić sprawny i transparentny wybór operacji. Przygotowane przez LGD procedury i kryteria wyboru operacji zostaną poddane konsultacjom społecznym.

7.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Lokalne Kryteria Wyboru są częścią procedur stosowanych przez LGD do wyboru operacji przyczyniających się do osiągania celów LSR. Formułowanie kryteriów wyboru operacji wraz z opracowaniem zasad wyboru operacji jest jednym z kluczowych elementów procesu wdrażania LSR. W ramach danego naboru kryteria wyboru są jednakowe dla wszystkich złożonych wniosków.

Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru będzie zachowywał zasady zgodne z wymaganiami określonymi dla PS WPR 2023-2027 oraz FEP 2021-2027 z uwzględnieniem specyfiki obszaru i przeprowadzoną diagnozą obszaru LGD.

Kryteria wyboru zostaną określone w oparciu o rekomendacje wskazane w treści LSR, wyniki i analizy wniosków z przeprowadzonych konsultacji społecznych na etapie jej opracowywania. Podstawowym celem lokalnych kryteriów jest wybór operacji, które w największym stopniu przyczynią się do osiągania określonych w LSR celów. Prawo do ustanowienia oraz zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji ma Walne Zebranie Członków.

W ramach przedsięwzięć finansowanych z Programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia, projekty będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+. Promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

Inicjatywa „Nowy Europejski Bauhaus" (NEB) to interdyscyplinarny projekt zainicjowany przez Komisję Europejską w 2020 r., oparty na trzech wartościach: pięknie, zrównoważeniu i wspólnocie. Jego celem jest wsparcie realizacji Europejskiego Zielonego Ładu poprzez przyspieszenie transformacji różnych sektorów gospodarki, w tym budownictwa, dla poprawy jakości życia - w kierunku wysokiej jakości projektowania dla zrównoważonego rozwoju, w tym dla zmniejszenia emisyjności i wprowadzania gospodarki cyrkularnej. Działania NEB upowszechniające zrównoważony styl życia, łączące design, ekologię, dostępność społeczną i cenową oraz inwestycje koncentrują się w 4 głównych osiach tematycznych, w odniesieniu do konkretnych miejsc, środowiska sprzyjającego innowacji oraz perspektyw i sposobu myślenia: powrót do natury; odzyskanie poczucia przynależności; nadanie priorytetu miejscom i osobom, które tego najbardziej potrzebują; transformacja w stronę długoterminowej wizji, opartej na cyklu życia, odejście od myślenia przemysłowego. Spodziewane rezultaty inicjatywy obejmują trzy sfery – przekształcanie miejsc w praktyce, transformację otoczenia sprzyjającego innowacjom i upowszechnianie nowych znaczeń poprzez edukację i kulturę. Przewidywane jest także wprowadzenie wartości NEB do strategii społeczno-gospodarczych i terytorialnych państw członkowskich oraz możliwość finansowania projektów transformacyjnych ze środków zewnętrznych.[23]

[23] https://www.gov.pl/web/kultura/nowy-europejski-bauhaus (dostęp na dzień 18 kwietnia 2023 r.).

7.3 Zagadnienia kluczowe dla podejścia LEADER w Lokalnych kryteriach wyboru

Zagadnienia kluczowe dla podejścia LEADER to innowacyjność, cyfryzacja, środowisko i klimat, zmiany demograficzne (z uwzględnieniem starzenia się społeczeństwa i wyludnienia) oraz partnerstwa w realizacji LSR polegające na wspólnej realizacji przedsięwzięć i projektów.

Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach niniejszej LSR będą opierać się na tych zagadnieniach, dlatego kryteria wyboru zostaną tak ustalone by punktować/ preferować operacje nawiązujące do zagadnień kluczowych podejścia LEADER oraz uwzględniać premiowanie operacji dedykowanych lub podejmowanych przez grupy osób zidentyfikowanych jako kluczowe z punktu widzenia realizacji LSR, w tym w szczególności grup osób w niekorzystnej sytuacji określonych w wyniku przeprowadzonych partycypacyjnych metod opracowania Strategii.

7.3.1 Innowacyjność w kryteriach wyboru

LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie" reprezentując społeczność lokalną swojego obszaru jest aktywnym podmiotem współuczestniczącym w systemie innowacji Województwa Podkarpackiego. RSI WP 2021-2030 przypisuje LGD odpowiedzialność za realizację zadań związanych z sieciowaniem współpracy, jak też za świadczenie usług marketingowych i promocyjnych oraz analitycznych na potrzeby innych podmiotów tworzących system innowacji.

Na potrzeby niniejszej LSR przyjmuje się definicję innowacji zaproponowaną w załączniku nr 3 do regulaminu konkursu na wybór LSR „Struktura i wymagania dotyczące LSR".

Definicja innowacyjności: Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny).

Stopień oryginalności zmian: Kreatywne – powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji. Imitujące - wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Pozorne – w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

W kontekście zdiagnozowanych potrzeb obszaru dotyczących tworzenia atrakcyjnych miejsc pracy można uwzględnić np. nowe metody w organizacji miejsca pracy, w kontaktach z otoczeniem.

Rolą niniejszej LSR będzie animowanie i motywowanie potencjalnych beneficjentów do otwierania się na zagadnienia innowacyjności i podejmowanie w tym kierunku stosownych działań.

Przedsięwzięcia gdzie zostanie uwzględniana innowacyjność: W sektorze gospodarczym (przedsięwzięcia z LSR 2.2 i 2.3) będzie to premiowanie wdrażania konkretnych innowacyjnych rozwiązań zgodnie z ww. definicją i rozwijanie, podejmowanie działalności wpisującej się w Inteligentne Specjalizacje Województwa Podkarpackiego. W przedsięwzięciach realizowanych przy udziale sektora społecznego i publicznego (pozostałe przedsięwzięcia w LSR) będzie to premiowanie motywowania do wdrażania rozwiązań i inicjowania działań informacyjnych, szkoleniowych dot. innowacji, nowych technologii, cyfryzacji itp. LGD opracowując lokalne kryteria wyboru operacji, według których wybierane będą operacje uwzględni premiowanie operacji, które zastosują innowacyjne rozwiązania (produktowe, procesowe, organizacyjne, marketingowe) w kontekście obszarowym, tj. zapewniające rozwój nowych metod, narzędzi, nowego podejścia i udoskonalenie już istniejących oraz zastosowanie nowych technologii przy wykorzystaniu czy promocji lokalnych zasobów w skali obszaru LGD.

W Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego wskazane zostały cztery inteligentne specjalizacje regionu: Lotnictwo i kosmonautyka, Motoryzacja, Jakość życia oraz Informacja i telekomunikacja. Branże reprezentujące powyższe Inteligentne Specjalizacje zostały zidentyfikowane jako mające największy potencjał do podniesienia poziomu innowacyjności i konkurencyjności województwa, a tym samym odgrywające istotną rolę w społeczno-gospodarczym rozwoju Podkarpacia.

W Lokalnych Kryteriach Wyboru w ramach podejścia do zagadnień innowacji zostanie uwzględniona możliwość wsparcia dodatkowymi punktami operacji przyczyniających się do rozwoju Inteligentnych Specjalizacji Województwa Podkarpackiego, szczególnie specjalizacji „Jakość Życia", która najbardziej odpowiada warunkom społeczno-gospodarczym jakie panują na obszarze LGD. Inteligentna specjalizacja „Lotnictwo i kosmonautyka" rozwija się głównie w centralnej, północnej i zachodniej części województwa, czyli poza obszarem LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie". Podobnie największe zagęszczenie przedsiębiorstw motoryzacyjnych obserwuje się w centralnej, północnej i zachodniej części województwa oraz w okolicach Sanoka – więc także poza obszarem LGD. Inteligentna specjalizacja „Infromacja i telekomunikacja" to branża, której rozwój oddziałuje w mniejszym lub większym stopniu na wszystkie gałęzie gospodarki Podkarpacia. Technologie informatyczno-telekomunikacyjne mają zastosowanie niemal w każdej sferze życia, odgrywając tym samym coraz istotniejszą rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym. Znaczenie tej branży niewątpliwie będzie jeszcze wzrastać w najbliższych latach. Związane to jest m.in. z położeniem nacisku na rozwój społeczeństwa informacyjnego i cyfryzacji przez UE. Przedsiębiorstwa branży ICT Podkarpacia skupione są głównie w dużych miastach województwa lub też w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Największa ich koncentracja występuje w Rzeszowie.

„Jakość życia" to inteligentna specjalizacja, która nie obejmuje jednej, zwartej gałęzi gospodarki, a jej rozwój został oparty na czterech powiązanych ze sobą filarach (podspecjalizacjach), tj.: *Turystyce zrównoważonej; Żywności wysokiej jakości; Usługach i produktach medycznych oraz wzmacniających kondycję; Energii przyjaznej środowisku.* Pierwsze trzy obszary związane są z zachowaniem dobrej kondycji fizycznej i umysłowej oraz zdrowia, natomiast rozwój ostatniego obszaru pozwala na utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego, co również będzie sprzyjać zachowaniu zdrowia mieszkańców województwa, a także pozwoli podtrzymać atrakcyjność turystyczną regionu.[24] RSI WP 2021-2030 określa szczegółowo, które działy PKD i obszary wsparcia wpisują się w te inteligentne specjalizacje.

W ramach Lokalnych Kryteriów Wyboru dla projektów w sektorze społecznym, publicznym (np. szkoleniowych, edukacyjnych, angażujących lokalną społeczność), będą przyznawane punkty za propagowanie innowacyjności, w tym Inteligentnych specjalizacji województwa podkarpackiego wśród społeczeństwa poprzez realizację konkretnych działań ujętych w zakresie rzeczowo-finansowym operacji (przedsięwzięcia 1.2, 2.1, 3.2). Przyczyni się to do większej otwartości na postęp techniczny i technologiczny oraz nowatorskie rozwiązania, a jednocześnie LSR będzie miała swój wkład we wdrażanie regionalnego systemu innowacji.

7.3.2 Zrównoważenie środowiskowe/zrównoważony rozwój w ramach lokalnych kryteriów wyboru

Zrównoważenie środowiskowe należy rozumieć jako efektywne gospodarowanie zasobami naturalnymi w działalności produkcyjnej i/lub usługowej, pozwalające na ich zachowanie na przyszłe potrzeby. Jest to ważne dla zapewnienia jakości życia ludzi, którzy mogą być zagrożeni ich nieproporcjonalną eksploatacją (np. nadmierne zużywanie wody do procesów produkcyjnych, napełnianie basenów przydomowych, przez co można nadmiernie wykorzystać zasoby wody, z których korzysta otoczenie, sąsiedzi.) Rekomenduje się preferowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji przyczyniających się do zrównoważonego rozwoju. Punktami w tym zakresie będzie można wesprzeć operacje infrastrukturalne i/lub inwestycyjne

[24] Opracowano na podstawie Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2021-2030 s. 102 - 120

przyczyniające się do ochrony środowiska poprzez wdrożenie rozwiązań w zakresie stosowania energii odnawialnej, co będzie miało wpływ na klimat.

Lokalne kryteria wyboru dot. realizacji operacji w ramach EFS+, w kontekście zrównoważonego rozwoju powinny premiować operacje nawiązujące do Inicjatywy „Nowy Europejski Bauhaus" (NEB).

7.3.3 Partnerstwo w ramach lokalnych kryteriów wyboru

Według przeprowadzonej diagnozy obszaru poziom współpracy mieszkańców i podmiotów życia społecznego na obszarze LGD ogólnie oceniono jako niski. Najbardziej niezadowoleni z sytuacji w tym zakresie byli mieszkańcy Miasta Dynów, Miasta i Gminy Dubiecko oraz Gminy Dynów. Dużą rolę w tym obszarze interwencji powinny zatem odegrać działania animacyjne zmierzające do kreowania partnerstw, prowadzone przez biuro stowarzyszenia. LGD chcąc motywować do współpracy i wspierać na swoim terenie partnerskie podejście do rozwoju obszarów wiejskich w ramach kryteriów wyboru będzie premiować operacje partnerskie i realizowane w partnerstwie, w tym: partnerstwa z podmiotami działającymi na obszarze objętym niniejszą LSR, partnerstwa utworzone z podmiotami spoza obszaru LSR, partnerstwa międzynarodowe. Współpraca z partnerami spoza obszaru LSR powinna być uzasadniona tzn. realizacja projektów w partnerstwie powinna prowadzić do zaspokojenia stwierdzonych w analizie obszaru potrzeb, odpowiadać na zidentyfikowane problemy oraz wskazywać ewentualne korzyści z tej współpracy.

Wszystkie operacje realizowane we współpracy będą wybierane w ramach konkursów przy zastosowaniu pozostałych kryteriów selekcji z dodatkową preferencją dla operacji partnerskich i/lub realizowanych w partnerstwie.

7.4 Projekty grantowe

W LSR planuje się realizować projekty grantowe w ramach przedsięwzięć finansowanych ze środków PS WPR w każdym określonym zakresie tematycznym. Głównym celem zaplanowanych projektów grantowych jest aktywizowanie podmiotów sektora społecznego w ramach działań na rzecz lokalnych społeczności. W ramach zaplanowanych do realizacji projektów grantowych będzie możliwość wsparcia działań realizowanych w partnerstwie pomiędzy podmiotami z obszaru LSR.

Formuła projektów grantowych będzie stosowana też do wdrażania przedsięwzięć finansowanych w ramach programu regionalnego FEP w celu 2 i 3.

LGD przygotuje procedury i kryteria wyboru umożliwiające wdrożenie tej formy wsparcia w ramach LSR zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i odpowiednimi wytycznymi przypisanymi do poszczególnych programów.

Rozdział 8. Plan działania

Plan działania jest ściśle powiązany z określonymi celami i wskaźnikami ich osiągania. Zaplanowane przedsięwzięcia zostały skonsultowane z przedstawicielami poszczególnych sektorów tj. jednostek sektora publicznego, przedsiębiorców, mieszkańców, w tym osób młodych do 25 r.ż. i seniorów, oraz organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze LGD. Pozwoliło to na określenie planowanych do osiągnięcia efektów poszczególnych działań oraz czasu ich wykonania.

Większość operacji planowanych do realizacji, została zaplanowana w pierwszych latach realizacji strategii w sposób umożliwiający minimalizowanie ryzyka związanego z osiąganiem wskaźników przyjętych jako miary sukcesu jej wdrażania. Harmonogram osiągania poszczególnych celów i wskaźników określono tabelarycznie. Monitoring osiąganych wskaźników pozwoli na analizę postępów w osiąganiu kluczowych efektów wdrażania LSR. Kamienie milowe realizacji LSR dostosowano do wymogów określonych w programach PS WPR i FEP, w ramach, których będą realizowane działania dotyczące funkcjonowania LGD i wdrażania LSR.

Tabelę z planem działania stanowiącą Załącznik nr 2 do LSR zamieszczono w części Załączniki.

Rozdział 9. Plan finansowy LSR

Wdrażanie LSR będzie finansowane w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej finansowanego z EFRROW i Programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia w ramach priorytetów 8 i 15 finansowanego z EFS+. Poszczególne źródła finansowania przypisano konkretnym przedsięwzięciom w ramach celów LSR. Planując budżet na wdrażanie LSR uwzględniono fakt, że operacje jednostek sektora finansów publicznych mogą być finansowane ze środków PSWPR w ramach danej LSR do limitu 40% tych środków. Podstawą ustalenia limitu była suma wszystkich środków współfinansujących LSR, przy czym tak ustalona kwota limituje jedynie wykorzystanie środków z PSWPR.

Operacje przewidziane do realizacji przez JSFP zostały uwzględnione w przedsięwzięciach 1.1, 1.2 oraz 3.1 zgodnych z zakresami wsparcia PSWPR. Wartość tych przedsięwzięć wynosi 1 040 000,00 euro, co nie przekracza 40% budżetu na wdrażanie LSR, wynoszącego 2 602 474,00 euro.

W ramach Zarządzania LSR będą realizowane zadania zawarte w Planie komunikacji ze społecznością lokalną oraz ponoszone będą koszty bieżące.

W części załączniki zamieszczono:

- *Tabelę określającą planowaną wysokość środków na wdrażanie i zarządzanie LSR w ramach określonych zakresów wsparcia z podziałem na poszczególne EFSI -załącznik nr 3 do LSR.*

- *Tabelę z planem wykorzystania budżetu stanowiącą Załącznik nr 4 do LSR.*

Rozdział 10. Monitoring i ewaluacja

Przedmiotowy rozdział prezentuje ogólną charakterystykę zasad dokonywania ewaluacji i monitoringu. Określa elementy podlegające monitorowaniu i ewaluacji, czas przeprowadzania tych procesów i okres pomiarów, sposób pozyskiwania danych, a także sposoby wykorzystania wyników z analizy danych monitoringowych i ewaluacji.

10.1 Monitoring

Wdrażaniu Strategii Rozwoju Lokalnego w sposób ciągły będzie towarzyszył proces systematycznego zbierania i analizowania informacji zarówno pod względem jakości jak i ilości realizowanych działań. W tym zakresie badany będzie poziom osiągniętych wskaźników produktów i rezultatów, jakość realizowanych działań oraz przebieg wydatkowania środków, przeznaczonych na poszczególne zamierzenia (operacje, działania LGD). LGD dbając o swoją stabilną sytuację finansową będzie także uważnie badać realizację operacji wybranych do dofinansowania i podejmować działania interwencyjne, jeśli monitoring będzie wskazywał na możliwość niepowodzenia realizacji danej operacji.

Tabela 21. Elementy podlegające monitorowaniu.

Elementy podlegające monitorowaniu	Sposób prowadzenia badań	Wyniki
Działalność biura i pracowników LGD oraz Zarządu	badanie poziomu zadowolenia klientów	ocenę pracy pracowników, sposobu przekazywania istotnych informacji, jakości świadczonego doradztwa
Wskaźniki realizacji LSR	prowadzenie systematycznych zestawień i sprawozdania	uzyskanie informacji o stopniu realizacji wskaźników
Eksperci prowadzący szkolenia	badanie zadowolenia uczestników	ocena jakości świadczonych usług szkoleniowych

Budżet	prowadzenie zestawień i sprawozdania	informacje o stopniu wykorzystania budżetu
Zainteresowanie stroną internetową LGD	monitorowanie liczby osób odwiedzających stronę	ocenę skuteczności przekazywania/ uzyskiwania informacji na temat działalności LGD

Źródło: Opracowanie własne LGD

Czas badania: Na bieżąco; Okres objęty pomiarem: Poprzedni rok.

Sposoby gromadzenia danych: analiza dokumentów merytorycznych i finansowych dostępnych w biurze; analiza sprawozdań beneficjentów realizujących operacje; gromadzenie danych do wskaźników produktu, rezultatu, oddziaływania oraz danych z GUS; dokumentacja dotycząca posiedzeń Rady i wyboru operacji; gromadzenie danych dotyczących wydatkowanie środków na koszty bieżące i animację, projekty współpracy oraz wdrażanie LSR uzyskanych od podmiotów wdrażających. Sposoby zbierania i dokumentowania danych: Listy obecności, Badania ewaluacyjne; Ankiety monitorujące; Oświadczenia Beneficjentów; Sprawozdania; Wnioski na operacje; Wnioski o płatność. Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Zarząd LGD i Biuro LGD. Zarząd LGD powoła Zespół ds. monitoringu i ewaluacji i/lub zleci wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych odpowiada biuro LGD.

10.2 Ewaluacja

Ewaluacja będzie realizowana w zakresie analizy funkcjonowania LGD, przeprowadzana będzie na bieżąco, począwszy od roku 2025. Ewaluacja w zakresie analizy wdrażania LSR dotyczyć będzie lat: 2024-2027 w zakresie oceny działań z perspektywy ich realizacji. Dzięki ewaluacji będzie można zweryfikować poziom osiągnięcia wskaźników przypisanych do celów i przedsięwzięć LSR.

Ocena jakości partnerstwa i sprawności funkcjonowania LGD

Ewaluacja będzie dotyczyć funkcjonowania biura, funkcjonowania organów LGD, efektywności stosowanych procedur, przepływu informacji, sprawności podejmowania decyzji.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Za gromadzenie danych do ewaluacji odpowiadać będzie biuro LGD.

Zarząd będzie sporządzał przed każdym Walnym Zebraniem Członków, sprawozdanie za miniony rok, które będzie zawierać:

- wykaz zrealizowanych operacji z wdrażania LSR oraz działań dotyczących kosztów bieżących i aktywizacji wraz z informacją o efektach i finansach;

- opis uzyskanych efektów w porównaniu z założeniami;

- analizę dotyczącą wpływu przedsięwzięć na osiąganie celów LSR;

- wnioski w formie uwag i rekomendacji otrzymanych w wyniku zebranych ankiet monitorujących w ramach realizacji Planu Komunikacyjnego;

- wnioski Rady dotyczące uwag na temat Lokalnych Kryteriów Wyboru.

Sprawozdanie będzie podawane do wiadomości publicznej zgodnie z zasadą jawności. Informacje uzyskane w trakcie monitoringu i ewaluacji będą służyły aktualizacji LSR, Kryteriów Wyboru Operacji, procedur oraz sposobu funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura.

Tabela 22. Elementy podlegające ewaluacji.

Elementy podlegające ewaluacji w zakresie funkcjonowania LGD	Sposób prowadzenia badań	Wyniki

Działalność biura i pracowników LGD	Analiza opinii kierownika biura nt. podległego personelu, ankiet otrzymanych w ramach badania poziomu satysfakcji od osób uczestniczących w szkoleniach i korzystających z doradztwa	Ocena pracy pracowników, sposobu przekazywania istotnych informacji, jakości świadczonego doradztwa
Działalność organów LGD	Analiza opinii Zarządu, ankiet otrzymanych w ramach badania poziomu satysfakcji	Ocena funkcjonowania organów (uczestnictwo w szkoleniach i posiedzeniach organu, przestrzeganie regulaminów, stosowanie procedur)
Realizacja Planu Komunikacji	Analiza ankiet otrzymanych w ramach badania poziomu satysfakcji	Ocena skuteczności prowadzonych działań komunikacyjnych i animacyjnych
Elementy podlegające ewaluacji w zakresie wdrażania LSR	Sposób prowadzenia badań	Wyniki
Cele i wskaźniki określone w LSR	Analiza rejestrów danych, sprawozdań, ankiet otrzymanych w ramach badania poziomu satysfakcji	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR i określenie stopnia realizacji poszczególnych celów
Procedury związane z wyborem operacji	Analiza opinii członków Rady	Ocena jakości stosowanych procedur
Lokalne Kryteria Wyboru	Analiza opinii członków Rady oraz ankiet otrzymanych w ramach badania poziomu satysfakcji	Ocena jakości i trafności stosowanych Lokalnych Kryteriów Wyboru
Budżet	Analiza rejestrów danych	Ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z budżetu na poszczególne działania

Źródło: Opracowanie własne LGD

Czas pomiaru: wg decyzji Zarządu np. I półrocze roku następującego po roku ocenianym, okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy.

LGD dokonywać będzie systematycznej i obiektywnej oceny LSR, jej założeń, przebiegu wdrażania, osiągniętych rezultatów z punktu widzenia adekwatności, skuteczności, efektywności, oddziaływania i trwałości podejmowanych działań. Ewaluacja LSR dostarczać będzie rzetelnych i użytecznych informacji, które będą następnie wykorzystane w procesie decyzyjnym oraz we współpracy partnerów zaangażowanych we wdrażanie strategii. Organem odpowiedzialnym za proces ewaluacji i monitoringu jest Zarząd Stowarzyszenia LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie". Ewaluacją może zajmować się zespół ds. monitoringu i ewaluacji powołany przez Zarząd LGD, i/ lub podmiot zewnętrzny, któremu Zarząd zleci wykonanie ewaluacji. W skład zespołu wejdą przedstawiciele Biura, Zarządu, Rady i osoba wskazana na Walnym Zebraniu Członków spośród członków LGD. Zespół przygotowywał będzie raport z dokonanej. Raport ten będzie zawierał, w razie takiej potrzeby, rekomendacje dotyczące działań jakie należałoby podjąć w przypadku zagrożenia dla nieosiągnięcia celów i wskaźników LSR. Następnie raport ten prezentowany będzie Walnemu Zebraniu Członków do zatwierdzenia i powierzenia Zarządowi LGD wykonania przyjętych przez Walne Zebranie Członków rekomendacji. W procesie ewaluacji Zarząd będzie mógł zlecić wykonanie ewaluacji podmiotowi zewnętrznemu. Wykonawca zewnętrzny będzie przygotowywał raport z dokonanej ewaluacji na każdym etapie przewidzianym w harmonogramie. Raport

ten będzie zawierał, w razie takiej potrzeby, rekomendacje dotyczące działań jakie należałoby podjąć w przypadku zagrożenia dla nieosiągnięcia celów i wskaźników LSR. Następnie raport ten prezentowany będzie Walnemu Zebraniu Członków do zatwierdzenia i powierzenia Zarządowi LGD wykonania przyjętych przez Walne Zebranie Członków rekomendacji. W gestii wykonawcy będzie opracowanie kwestionariuszy ankiet, a także przeprowadzenie całego procesu.

Wykaz wykorzystanej literatury

1. „Ograniczenia wdrażania działań innowacyjnych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw" Kazimierz Cyran – Artykuł naukowy Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach
2. „Funkcjonowanie małych gospodarstw rolnych w kontekście zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich" Dariusz Żmija – Artykuł naukowy Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
3. „Jakość środowiska mieszkaniowego w osiedlach popegeerowskich" Hanka Zaniewska, Norbert Dąbkowski - Artykuł naukowy Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
4. *Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju - implementacja w Polsce dokument PDF ze strony http://www.un.org.pl/*
5. „Ekonomia w kolorze srebra" Kamil Matuszczyk - Artykuł ze strony internetowej https://polityka.zaczyn.org/ekonomia-w-kolorze-srebra/ , z kwiecień 2023
6. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027
7. Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027
8. Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030
9. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2021-2030
10. Program Rozwoju Powiatu Przemyskiego pn. Strategia Rozwoju Powiatu Przemyskiego do roku 2025
11. Strategia Rozwoju Powiatu Rzeszowskiego na Lata 2016-2023
12. Strategia Rozwoju Powiatu Przeworskiego na Lata 2021-2030
13. Strategia rozwoju Powiatu Jarosławskiego na lata 2021 – 2030
14. Program Rozwoju Gospodarczego Przeworsko-Dynowskiego Obszaru Wsparcia (dot. Gmina Dynów, Miasto Dynów, Gmina Jawornik Polski)
15. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Dubiecko na lata 2021-2030
16. Strategia Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026
17. Strategia Rozwoju Gminy Jawornik Polski na lata 2022-2031
18. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Krzywcza na lata 2016-2026.

Spis tabel

Tabela 1. Reprezentatywność sektorowa członków LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie”. 9
Tabela 2. Specyfika organu decyzyjnego LGD. 10
Tabela 3. Dokumenty regulujące działania LGD. 13
Tabela 4. Liczba ludności i powierzchnia obszaru LGD. 14
Tabela 5. Gminy, które prowadziły działania rewitalizacyjne na podstawie GPR lub PR zaplanowane na cały okres obowiązywania programu. 30
Tabela 6. Gospodarstwa agroturystyczne na obszarze LGD. 33
Tabela 7. Struktura firm na obszarze działania LGD wg form własności w latach 2015-2020. 35
Tabela 8. Specyfika branżowa działalności gospodarczych na obszarze LGD wg sekcji PKD. 36
Tabela 9. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD. 39
Tabela 10. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. 40
Tabela 11, Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy. 40
Tabela 12. Charakterystyka rynku pracy na obszarze objętym działaniem Lokalnej Grupy Działania „Pogórze Przemysko-Dynowskie” na koniec 2020 r. 41
Tabela 13. Specyfika rynku rolnego na obszarze LGD. 42
Tabela 14. Gospodarstwa rolne na obszarze LGD, liczba i wielkość, wg powierzchni. 42
Tabela 15. Specyfika podmiotów społecznych na obszarze LGD. 43
Tabela 16. Liczba osób korzystających z opieki społecznej na obszarze objętym Strategią. 45
Tabela 17. Rodziny objęte pomocą społeczną wg powodów udzielenia pomocy. 46
Tabela 18. Pracujący w gospodarstwach rolnych/gospodarstwa indywidualne. 47
Tabela 19. Szkoły podstawowe, przedszkola i żłobki na obszarze LGD. 51
Tabela 20. Cele i przedsięwzięcia Strategii – komplementarność i synergia. 59
Tabela 21. Elementy podlegające monitorowaniu. 82
Tabela 22. Elementy podlegające ewaluacji. 83

Załączniki do Strategii

Załącznik nr 1. Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 Wzmocnienie potencjału turystyki i kultury	Grupy docelowe	Sposób realizacji
700 000,00	P.1.1 Wsparcie infrastruktury na rzecz rozwoju turystyki i kultury wraz z działaniami poprawiającymi dostęp do usług dla lokalnej społeczności (wyposażenie)	Mieszkańcy, turyści, osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, jsfp	Konkurs/ EFRROW
40 000,00	P.1.2 Wsparcie działalności kulturalnej, artystycznej oraz kultywującej dziedzictwo lokalne, w tym inicjatyw, wydarzeń i publikacji oddziałujących na atrakcyjność obszaru	Mieszkańcy, turyści, osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, jsfp,	Projekt grantowy/ EFRROW
200 000,00	P.1.3 Wsparcie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych i/lub zagród edukacyjnych i/lub gospodarstw opiekuńczych	Mieszkańcy, rolnicy, turyści	Konkurs/ EFRROW
Budżet (w EUR)	**Przedsięwzięcia w ramach C.2 Poprawa dostępu do usług edukacyjnych i atrakcyjnych miejsc pracy na rynku lokalnym**	**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji**
20 000,00	P.2.1 Wsparcie inicjatyw i działań edukacyjnych	Mieszkańcy, dzieci i młodzież, osoby młode do 25 r.ż. seniorzy, lokalni liderzy, osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe,	Projekt grantowy EFRROW
120 000,00	P.2.2 Wsparcie rozwoju firm istniejących na lokalnym rynku pracy	Podmioty gospodarcze, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	Konkurs EFRROW
100 000,00	P.2.3 Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw	Mieszkańcy, osoby fizyczne, rolnicy	Konkurs EFRROW

245 000,00	P.2.4 Wsparcie uczniów w rozwoju ich zainteresowań i uzdolnień poza edukacją formalną	Mieszkańcy, dzieci i młodzież, uczniowie, zgodnie z FEP 2021-2027	Projekt grantowy EFS+
564 874,00	P.2.5 Wsparcie mieszkańców w zakresie zwiększenia umiejętności, kompetencji i kwalifikacji dla poprawy odporności społecznej i gotowości cywilnej.	Mieszkańcy, osoby dorosłe zamieszkujące obszar objęty LSR (w tym osoby aktywne zawodowo i społecznie, osoby starsze, osoby o niskich kwalifikacjach, osoby z niepełnosprawnościami), przedstawiciele, członkowie, wolontariusze i pracownicy lokalnych organizacji społecznych, pracownicy instytucji publicznych (w tym samorządów). , zgodnie z FEP 2021-2027	Projekt grantowy EFS+
Budżet (w EUR)	**Przedsięwzięcia w ramach C.3** **Poprawa relacji społecznych, dialogu międzypokoleniowego, kondycji zdrowotnej społeczeństwa oraz rozwój gospodarki czasu wolnego.**	**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji**
300 000,00	P.3.1 Wsparcie rozwoju infrastruktury opiekuńczej, zdrowotnej i czasu wolnego, infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i działania poprawiające dostępność do usług dla lokalnej społeczności	Mieszkańcy, seniorzy, osoby młode do 25 r.ż., osoby ze szczególnymi potrzebami, osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, jsfp	Konkurs EFRROW
20 000,00	P.3.2 Wsparcie inicjatyw poprawiających sytuację osób ze szczególnymi potrzebami	Mieszkańcy, dzieci i młodzież, osoby młode do 25 r.ż., seniorzy, osoby ze szczególnymi potrzebami, osoby w niekorzystnej sytuacji	Projekt grantowy EFRROW
292 600,00	P.3.3 Wsparcie rozwoju usług społecznych	Mieszkańcy, osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, seniorzy, zgodnie z FEP 2021-2027	Projekt grantowy EFS+
0,00	P. 3.4 Wsparcie inicjatyw na rzecz rodzin i integracji społeczności lokalnej – przedsięwzięcie nie będzie realizowane. Środki przeniesiono do P.2.5	-	-

Załącznik nr 2. Plan działania - wskazujący harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu

Cel	**lata**	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		**Program PS WPR lub FEW**
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1.	**Wzmocnienie potencjału turystyki i kultury**													
Przedsięwzięcie P.1.1 Wsparcie infrastruktury na rzecz rozwoju turystyki i kultury wraz z działaniami poprawiającymi dostęp do usług dla lokalnej społeczności (wyposażenie)	W.P. 1.1.1 Liczba wspartych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub kulturalnej	0 sztuk	0	7 sztuk	50	7 sztuk	50	14 sztuk	100	14 sztuk	100	14 sztuk	100	PS WPR
	W.P. 1.1.2 Liczba wspartych inicjatyw na rzecz poprawy dostępności do usług dla mieszkańców	0 sztuk	0	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	
Przedsięwzięcie P.1.2 Wsparcie działalności kulturalnej, artystycznej oraz kultywującej dziedzictwo	W.P. 1.2.1 Liczba wspartych podmiotów działających w sferze kultury i turystyki	0 sztuk	0	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	PS WPR
	W.P. 1.2.2 Liczba wspartych wydarzeń	0 sztuk	0	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	

lokalne, w tym inicjatyw, wydarzeń i publikacji oddziałujących na atrakcyjność obszaru	turystycznych i/lub kulturalnych													
	W.P. 1.2.3 Liczba wydanych publikacji	0 sztuk	0	4 sztuki	100	4 sztuki	100	4 sztuki	100	4 sztuki	100	4 sztuki	100	
	W.P. 1.2.4 Liczba operacji polegających na współpracy	0 sztuk	0	2 sztuki	100	2 sztuki	100	2 sztuki	100	2 sztuki	100	2 sztuki	100	
Przedsięwzięcie P.1.3 Wsparcie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych i/lub zagród edukacyjnych i/lub gospodarstw opiekuńczych	W.P. 1.3.1 Liczba wspartych gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych	0 sztuk	0	4 sztuk	28	4 sztuk	28	7 sztuk	50	14 sztuk	100	14 sztuk	100	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1	**/R.41/** Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób		5000 osób		10000 osób		15000 osób		20000 osób		20000 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2	**/R.42/** Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób		150 osób		300 osób		300 osób		300 osób		300 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.3	**/R.39/** Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0 sztuk		4 sztuki		4 sztuki		7 sztuk		14 sztuk		14 sztuk		PS WPR

C.2.	Poprawa dostępu do usług edukacyjnych i atrakcyjnych miejsc pracy na rynku lokalnym													
Przedsięwzięcie P.2.1 Wsparcie inicjatyw i działań edukacyjnych	W.P. 2.1.1 Liczba wspartych inicjatyw i działań edukacyjnych	0 sztuk	0	0 sztuk	0	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	PS WPR
	W.P. 2.1.2 Liczba operacji polegających na współpracy	0 sztuk	0	0 sztuk	0	2 sztuki	100	2 sztuki	100	2 sztuki	100	2 sztuki	100	
Przedsięwzięcie P.2.2 Wsparcie rozwoju firm istniejących na lokalnym rynku pracy	W.P. 2.2.1 Liczba wspartych firm istniejących na lokalnym rynku pracy	0 sztuk	0	0 sztuk	0	2 sztuki	50	4 sztuki	100	4 sztuki	100	4 sztuki	100	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.3 Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw	W.P. 2.3.1 Liczba nowych przedsiębiorstw utworzonych w ramach LSR	0 sztuk	0	5 sztuk	50	5 sztuk	50	10 sztuk	100	10 sztuk	100	10 sztuk	100	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.4 Wsparcie uczniów w rozwoju ich zainteresowań i uzdolnień poza edukacją formalną	W.P. 2.4.1 Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 osób	0	276 osób	23	799 osób	67	1189 osób	100	1189 osób	100	1189 osób	100	FEP
	W.P. 2.4.2 Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	0 osób	0	276 osób	23	799 osób	67	1189 osób	100	1189 osób	100	1189 osób	100	
	W.P. 2.4.3 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 sztuk	0	1 sztuka	50	1 sztuka	50	1 sztuka	100	1 sztuka	100	1 sztuka	100	

Przedsięwzięcie P.2.5 Wsparcie mieszkańców w zakresie zwiększenia umiejętności, kompetencji i kwalifikacji dla poprawy odporności społecznej i gotowości cywilnej.	W.P. 2.5.1 Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 osób	0	0 osób	0	0 osób	0	166 osób	50	332 osoby	100	332 osoby	100	FEP
	W.P. 2.5.2 Liczba osób objętych wsparciem w dziedzinie gotowości cywilnej, w przemyśle obronnym lub dziedzinie cyberbezpieczeństwa	0 osób	0	0 osób	0	0 osób	0	166 osób	50	332 osób	100	332 osoby	100	
	W.P. 2.5.3 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 sztuk	0	0 sztuk	0	0 sztuk	0	1 sztuka	100	1 sztuka	100	1 sztuka	100	
Wskaźnik rezultatu W.2.1	**/R.1/** Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami.	0 osób		0 osób		140 osób		140 osób		140 osób		140 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2	**/R.37/** Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 sztuk		0 sztuk		2 sztuki		4 sztuki		4 sztuki		4 sztuki		PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.2.3	**/R.37/** Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 sztuk		5 sztuk		5 sztuk		10 sztuk		10 sztuk		10 sztuk		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.4	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 osób		0 osób		580 osób		892 osoby		892 osoby		892 osoby		FEP
Wskaźnik rezultatu W.2.5	Liczba osób, które podniosły umiejętności lub kompetencje lub nabyły kwalifikacje w dziedzinie gotowości cywilnej, w przemyśle obronnym lub dziedzinie cyberbezpieczeństwa	0 osób		0 osób		0 osób		108 osób		216 osób		216 osób		FEP
C.3	**Poprawa relacji społecznych, dialogu międzypokoleniowego, kondycji zdrowotnej społeczeństwa oraz rozwój gospodarki czasu wolnego**													
Przedsięwzięcie P.3.1 Wsparcie rozwoju infrastruktury opiekuńczej, zdrowotnej i czasu wolnego, infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i działania poprawiające dostępność do usług dla lokalnej społeczności	W.P. 3.1.1 Liczba wspartych obiektów infrastruktury społecznej i czasu wolnego	0 sztuk	0	0 sztuk	0	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	PS WPR
	W.P. 3.1.2 Liczba wspartych inicjatyw na rzecz poprawy dostępności do usług społecznych	0 sztuk	0	0 sztuk	0	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	

Przedsięwzięcie P.3.2 Wsparcie inicjatyw poprawiających sytuację osób ze szczególnymi potrzebami	W.P. 3.2.1 Liczba wspartych inicjatyw/działań włączających, zrealizowanych na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami, w tym seniorów i ludzi młodych do 25 r.ż.	0 sztuk	0	0 sztuk	0	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	7 sztuk	100	PS WPR
	W.P. 3.2.2 Liczba operacji polegających na współpracy	0 sztuk	0	0 sztuki	0	2 sztuki	100	2 sztuki	100	2 sztuki	100	2 sztuki	100	
Przedsięwzięcie P.3.3 Wsparcie rozwoju usług społecznych	W.P. 3.3.1 Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 osób	0	0 osoby	0	61 osób	100	61 osób	100	61 osób	100	61 osób	100	FEP
	W.P. 3.3.2 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	0 osób	0	0 osób	0	31 osób	88	35 osób	100	35 osób	100	35 osób	100	
	W.P. 3.3.3 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 sztuka	0	1 sztuka	33	1 sztuka	66	1 sztuka	100	1 sztuka	100	1 sztuka	100	
Przedsięwzięcie P.3.4 Wsparcie inicjatyw na rzecz rodzin i integracji społeczności lokalnej	*Przedsięwzięcie nie będzie realizowane* *Środki przeniesiono do przedsięwzięcia P.2.5*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Wskaźnik rezultatu W.3.1	**/R.41/** Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób		0 osób		10000 osób		10000 osób		10000 osób		10000 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.2	**/R.42/** Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób		140 osób		140 osób		140 osób		140 osób		140 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.3.1	Liczba miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	0 sztuk		0 sztuk		31 sztuk		34 sztuki		34 sztuki		34 sztuki		FEP
Wskaźnik rezultatu W.3.3.2	Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie	0 osób		0 osób		0 osób		0 osób		21 osób		21 osób		
Wskaźnik rezultatu W.3.4	Przedsięwzięcie nie będzie realizowane Środki przeniesiono do przedsięwzięcia P.2.5													

Załącznik nr 3. Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia

Planowana wysokość środków na wdrażanie LSR i zarządzanie LSR				
Zakres wsparcia	**Program /Fundusz**			**Środki ogółem (EURO)**
	PS WPR	**EFRR**	**EFS+**	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 500 000,00	0,00	1 102 474,00	2 602 474,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	362 500,00	0,00	250 254,83	612 754,83
Razem	**1 862 500,00**	**0,00**	**1 352 728,83**	**3 215 228,83**
** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.* *** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0".*				

Załącznik nr 4. Plan wykorzystania Budżetu LSR

Fundusz	Środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRROW	0	0%	690 000,00	46%	790 000,00	53%	1 190 000,00	79%	1 500 000,00	100%	1 500 000,00	100%	1 500 000,00	100%
EFS+	0	0%	469 974,00	43%	-	-	922 474,00	84%	1 102 474,00	100%	1 102 474,00	100%	1 102 474,00	100%
EFRR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem:	**0**	**0%**	**1 159 974,00**	**45%**	**-**	**-**	**2 112 474,00**	**81%**	**2 602 474,00**	**100%**	**2 602 474,00**	**100%**	**2 602 474,00**	**100%**